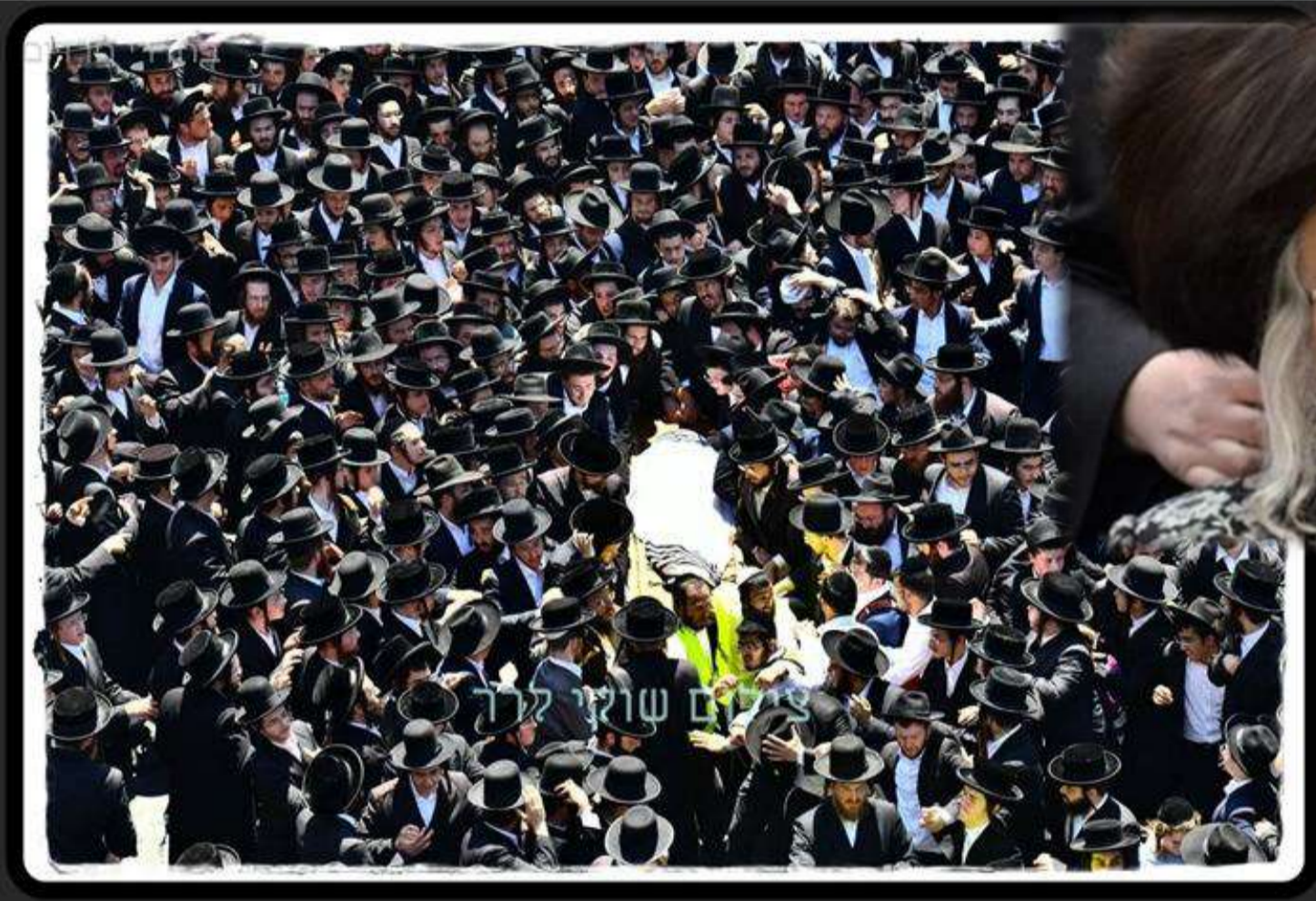

דרישה וחקירה

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

על בן ציון במר תבכה וירושלים תתן
קולה, לבי לבי על חלליהם מעי מעי
על חלליהם (נחם, ביאור בעמ' 23)

הגאון רבי יצחק טוביה וייס
זצ"ל, גאב"ד 'העדה החרדית'
ירושלים (עמ' 11)

תוכן הענינים

דובבות שפתי חיים' (עמ' 2): בדיני תשעה באב [נדחה], בתקוה שיהפוך לששון ולשמחה.

'אורות אילת השחר' (עמ' 3): מדוע סירב לאכול כשהיה סנדק בתשעה באב נדחה? ועוד עניני תשעה באב.

'מתיקות התורה' (עמ' 4): קטן שהגדיל בעשירי באב כשחל תשעה באב בשבת, האם חייב לצום? האם ראוי להפסיק בסעודה להתפלל בציבור ואח"כ לברך ברהמ"ז? האם מותר להחמיר שלא לאכול בשר יותר מכפי הדין?

מדורים עם סיפורים

'אוצרותיהם אמלאי' (עמ' 6): באופן טבעי התלהטה רוחו של רבי אייזיק, והחל להחיש צעדיו כדי למחות בחומרה באותם פורצי גדר. אך ה'סבא' עזר בעדו. "קודם תבדוק את עצמך אם אין לך כאן איזה חשבון אישי", והוסיף: "לפעמים יכול אדם למחות רק מתוך קנאה", ולא יסף...

'מתיקות שבת הארץ' (עמ' 7): מה ענין שמיטה אצל תשעה באב?

'פניני פרשת השבוע' (עמ' 8): 'אוי, אוי, אוי' - נאנח הרבי והשיב - 'הלא אתה רופא גדול, מומחה באבחון כאבי שרירים, ידיים, רגליים, ראש ובטן. אולם כאב אחד עדיין אינו מוכר לך, כאב לב של יהודי המוטל בגלות כבר 1900 שנים!

'נפלאים מעשיך' (עמ' 10): לפתע הנחש הזדקף מולו בפה פתוח וקול שריקת נחש ארסי, החייל רעד מפחד כי הוא למד רבות כשקורה כזה דבר אסור לברוח ולזוז, כי בריחה תביא את הנחש אחריו ותמיד הוא מנצח בריצה, והסוף הוא מוות. כך הנחש עומד מולו במשך שעה, שעתיים, שלוש...

'ליקוטים וסיפורים נפלאים' (עמ' 12): פעם בערב סוכות, היה לגרי"ש אלישיב קורת רוח מיוחדת מארבעת המינים המהודרים שלו. ניצלתי רוממות רוח זו ואמרת: "פלוני מתייסר כל כך, יברכו נא בן זכר!" שאל הגרי"ש: "דוקא בן? ומה רע בבת?" והפטיר: "נו, שיהיו לו השנה גם בן וגם בת!" ובערב ראש השנה נולדו לו בן ובת!

'סיפור ושאלה בצידי' (עמ' 13): בליל תשעה באב, אירע דבר נורא בקהילה. זמן קצר לפני עלות השחר, השכים פרץ נפוסי לתפילתו, ובעודו עובר על יד ביתו של הצדיק הקשיש ר' חסדאי דיסמסטרי, למרות החושך ששרר ברחובות, הבחין כי מחתרת חתורה מחצר ביתו...

'שתולים בבית ה' (עמ' 17): פעם נכנס הגר"ש רוזובסקי אל מרן החזון איש זצ"ל, לשוחח איתו בלימוד, ואחר שיצא אמר החזו"א להרב שלמה כהן ז"ל: "דע לך שזה הוא ראש הישיבה הגדול ביותר בדור שלנו, כי הוא לומד את התורה בהתלהבות..."

מדורי הפרשה [ועוד]

'עשרה מי יודע' (עמ' 5): מה כוונת הקינה 'ופדיוני בכוריה', הרי פדיון הבן נוהג גם בזמן הזה?

'שמחת התורה' (עמ' 19): ביאור השאלה 'על מה אבדה הארץ?' מדוע ממשיכים להיענש על חטא העגל, הרי היה בגלל הערב רב?

'שלום לאוהבי תורתך' (עמ' 20): מדוע נאסרו בבישולי עכו"ם במלחמה?

'אוצר היסודות והחקירות' (עמ' 17): עניני בור וביאה במקצת.

המדורים הנפלאים: 'אכסוף נועם שבת' (עמ' 18) 'מרגליות שאול' (עמ' 22) 'שביבי חיים' (עמ' 21)

'ביאורי תפילה' (עמ' 23) 'מחודדים בפיר' (עמ' 24)

דובבות שפתי חיים

תשובות מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

נערך עם מראי מקומות והוספות, ע"י הרב הגאון מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס 'בית מתתיהו' ו'מועדי הגר"ח'

באדיבות מכוון גם אני אודך, בראשות הרב הגאון גמליאל רבינוביץ שליט"א

תשובה: עיי קובץ תשובות ממו"ח זצ"ל ס' נ"ז.

חולה אם יבדיל על יין

שאלה: חולה המבדיל בת"ב, אם עדיף שיבדיל על מיץ ענבים ולא על יין.
תשובה: כנ"ל.

ליקה הקינות מוקדם

שאלה: אם מתר להביא הקינות במוצ"ש קודם צאת הכוכבים, או יש לאסור משום הכנה.

תשובה: אם יעייז בזה קצת קודם הלילה.

ועמש"כ כיו"ב בס' הליכות שלמה פט"ו ס' י"ב. אולם בשו"ת שרגא המאיר ח"ה ס' כ"א ובשו"ת רבבות אפרים ח"א ס' שנ"א.

הבדלה למיזם

שאלה: האם לענין שתיית מים צריך להבדיל או הוי ככל מוצ"ש שמותר לשתות קודם שיבדיל.

תשובה: יכול.

ועמש"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח ס' קכ"ט.

חינוך קטן לשעות בת"ב

שאלה: מ"ט בתשעה באב א"צ לחנוך קטן לתענית שעות כמו ביה"כ ובת"ב לא מוזכר כן.

תשובה: שהיא דרבנן.

ועמש"כ בזה בס' תוס' יוה"כ יומא פ"ב ובס' שיח יצחק יומא שם. ובס' אוצרות רבותינו [בריסק] עמ' שי"ב ובס' ירח למועדים ימים נוראים ח"ב ס' ל"ז. ואולם יש שס"ל שבעי לחנוך בת"ב לשעות. עיין בס' חינוך הבנים כהלכתו פ"ע ח"א. וע"ע בשו"ת באר משה ח"ח ס' צ"ה ובשו"ת להורות נתן ח"ה ס' ל"ו סק"י.

פחות מכשיעור לחולה

בת"ב

שאלה: חולה האוכל בתשעה באב אם צריך לאכול פחות מכשיעור כמו ביום הכיפורים.

תשובה: אם יכול.

וכן מבואר בבית"ל ס' תקנ"ד. וכן כתב בשו"ת מרחשת ח"א ס' י"ד או"ד שנהג כן. ועמש"כ בזה בשו"ת מהר"ם שיק או"ח ס"ו רפ"ט ובשו"ת חתם סופר או"ח ס' קנ"ז ובשו"ת ציץ אליעזר ח"י פנ"ט ס' כ"ה פט"ז ובשו"ת שערי דעה ס' ת"ב ובשו"ת שי למורא או"ח ס"ד ובס' כרם יעקב להגרי"ח סופר ס' נ"ג ומש"כ בשם מרן שליט"א בס' שערי ציון ח"א עמ' ק"מ. וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ט ס' קל"א או"ג. ובס' תורת היולדת פמ"ח ובשו"ת נהרות איתן ח"א ס' מ"ז. ובס' מעשה איש ח"ג עמ' קל"א בשם החזו"א. ובס' איש ההלכה עמ' 301 בשם בעל אגרות משה זצ"ל, שא"צ פחות מכשיעור עי"ש.

ללמוד א' ב' עם קטן בת"ב

שאלה: אם מותר ללמוד עם בנו הקטן א' ב' בתשעה באב או שהוי כת"ת.

תשובה: אסור.

חקירת יידי הרה"ג ר"ג הכהן רבינוביץ בס' גם אני אודך ענינים ח"א ס' ע', וכן השיב שם בעל הרבבות אפרים זצ"ל שלא ילמד. ועמש"כ בזה בשו"ת באר שרים ח"ז ס' י"ז ובשו"ת ישיב יצחק ח"ט ס' ט"ו ובשו"ת אשר חנן ח"א ס' ל"ד ובס' חינוך הבנים כהלכתו פ"פ ס' י"ב ובס' גם אני אודך תשו' הגר"ח סגל ס' פ"ה ובשו"ת ברכת ראובן שלמה ח"א ס' ס"ה ובס' מכתבי קהילות הקודש ח"א ס' קט"ו. ובקובץ עץ חיים כ' עמ' קנ"ו, ובס' וישמע משה ח"א עמ' קפ"ט הביא מהגר"ש זצ"ל שמותר א' ב' בת"ב. ובפ"א השיב מרן דאין ללמוד א' ב' עם בנו קודם ברכה"ת, וכן אסור במקום מטונף, וכן ע"י קבר. ועמש"כ בס' גם אני אודך תשו' הגר"מ ש דיין ח"ב ס' ובשו"ת דבריך יאיר ח"ד ס' כ"ז.

בדיני תשעה באב [נדחה]

בתקוה שיהפוך לששון ולשמחה

מעוברת ומיניקה בת"ב נדחה

שאלה: אם בתשעה באב נדחה יש להקל למעוברות ומניקות שלא לצום כשקשה להן.

תשובה: אם פיקו"נ.

ובשו"ת שבות יעקב ח"ג ס' ל"ז פסק שמעוברת שיש לה קצת מחוש מותרת לאכול, והו"ד בביאור הלכה ס' תקנ"ט ס"ט עי"ש. אולם בשו"ת אור לציון ח"ג פכ"ט ס"ג כתב לדחות עי"ש. ובשו"ת ברכת יהודה ח"ו ס' ט"ז וע"ע בשו"ת אבן ישראל להגרי"י פישר זצ"ל.

חולה האוכל במוצ"ש אם יכוון למלוה מלכה

שאלה: חולה האוכל במוצ"ש שחל בו ת"ב אם יכוון למלוה מלכה.

תשובה: כן.

ובשו"ת לב חיים להגר"ח פלאגי ח"ב ס' קנ"ט, הסתפק אם חולה האוכל במוצ"ש שחל ת"ב יעשה מל"מ, ועמש"כ בזה בס' תורת היולדת פמ"ח הערה י', ובס' הליכות חיים ח"א עמ' ק"כ השיב מרן ע"ז שיתכן שחייב במל"מ, וכן השיב מרן בס' מישרים אהובך עמ' ש"ז, ועמש"כ בזה בשו"ת עטרת פז ח"ד או"ח ס' ט"ו עמ' שכ"ז ס"ו, ובשו"ת שערי ציון ח"א ס' י"ג ובס' הנפלא מעדני איש לידידי הגר"א שושן, עניני מל"מ עמ' רמ"ט ובס' מעדני המלך עניני מל"מ ס' נ'. ובגיליון וישמע משה פר' ראה תשע"ו מה שהביא בזה אם צריך לכיון למל"מ.

ליקה כדורים בשבת

שאלה: כשחל ת"ב ביום א' אם מותר ליקח בשבת כדורים להקל התענית או אסור משום נטילת תרופה בשבת. תשובה: יתכן שאסור משום מכין משבת לחול.

ובס' תשעה באב שחל ביום א' להגר"ש דבליצקי שיקח במוצ"ש בלי מים. ועמש"כ בשיעורי שלמי תודה בין המצרים ובשו"ת

אגרות משה ח"ב או"ח ס' פ"ו ובקובץ מבית לוי י"ג עמ' נ"ב. ובס' שמירת שבת כהלכתה פל"ד ס"ה ובס' קצות השלחן ס' קל"ח ס"ק ל"א ובקובץ קול התורה חוברת ס"א עמ' נ"ט תשו' בעל מחזה אליהו וע"ע בס' אורחות שבת ה"כ ס' קל"ח פכ"ב ס' קפ"ו ובס' נחמת ישראל פכ"ז ס' כ"ב.

נדהג בזמן ר"ת במוצ"ש שחל ת"ב

שאלה: הנהוג במוצ"ש כזמן ר"ת אם ינהג כן בשבת שחל ט"ב, לענין חליצת נעלים והחלפת הבגדים.

תשובה: אולי.

ועמש"כ בזה בס' מועדים וזמנים ח"ז ס' רנ"ו. ובס' ת"ב שחל ביום א' להגר"ש דבליצקי ס' ל"ט.

במוצ"ש שחל ת"ב ברכהמ"ז אחר השקיעה

שאלה: כשחל ת"ב במוצ"ש אם צריך לברך ברכהמ"ז קודם השקיעה. תשובה: לא שמענו.

ועיין בס' פסקי תשובות ס' תקנ"ג הערה 35.

חולה המבדיל במוצ"ש

שאלה: חולה האוכל בת"ב אם יבדיל מיד במוצ"ש או שימתין להבדיל קודם אכילתו.

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל 'אילת השחר' זצוק"ל **מתוך הספר 'כאיל תערוג'**

מדוע סירב לאכול כשהיה סנדק בתשעה באב נדחה? ועוד עניני תשעה באב

באחת השנים שת"ב נדחה ליום א'. רבנו שימש כסנדק בברית, דמדינא היה מותר לו לאכול אחרי חצות. באו אליו אחרי מנחה שאפשר לאכול, ואמר אבל צריך הבדלה, ואי אפשר לעשות הבדלה, כי יין אסור בת"ב [היה רבנו חושש שלא כדעת הגרי"ז בספרו על הרמב"ם שאיסור יין הוא רק בערב ת"ב, ות"ב הוא אבילות בלא אנינות, אלא ת"ב נאסר בק"ו מערב ת"ב, ועי' קובץ תשובות ח"א סנ"ז במו"מ בין הגרי"ש אלישיב להגר"ח קניבסקי בענין זה והליכ"ש מועדים ב עמוד תנ"ג], וחמר מדינה אין לנו ברירות מה זה בזמננו [כדעת החזו"א] וכיון שאינו יכול לעשות הבדלה אינו יכול לאכול. ואמרו לפניו אבל אפשר לשותות מים קודם הבדלה, ואמר אבל איני יכול לברך, כי אולי איני צמא אלא רק מתענה....

ובאחת השנים שחל ת"ב במוצאי שבת, הוצרך רבנו לאכול עקב חולשה גדולה, עשה הבדלה במוצאי שבת על מיץ ענבים ושתה בעצמו את המיץ.

הבדלה לקטנים

בעל הקהלות יעקב הורה שקטן שאוכל בת"ב שחל ביום א' אינו מבדיל, וכן המנהג. ורבנו אמר שכן יבדיל קודם אכילתו. (שלמי תודה בין המצרים עמ' נז. וכן מובא בשם מהר"ל דיסקין. עי' שבט הלוי ח"ז סי' עז)

וכשבני רבנו היו קטנים, היו עושים הבדלה בת"ב לפני שאכלו.

ברכה אחרונה על יין הבדלה במוצאי ת"ב

כתב השו"ע (סי' רצ"ט, ס"ח) דהמבדיל על יין ואח"כ סועד על שולחנו אינו מברך ברכה אחרונה על היין של הבדלה, דברכת המזון פוטרתו, ומכל מקום כל זה הוא רק כשדעתו לשתות יין בתוך הסעודה או לברכת המזון. ונראה דבמוצאי ט' באב, אף אם קובע סעודתו מיד לאחר הבדלה אינו נפטר בברכת המזון מברכה אחרונה שעל הבדלה, כיון דאסור לשתות יין בליל עשירי משום אבילות יום, כדאיתא ברמ"א סי' תקנ"ח, וא"כ צריך לברך

ברכה אחרונה קודם הסעודה. ונראה דלצאת מהספק עדיף שישתה בהבדלה רוב רביעית ולא רביעית.

אמנם רבנו טען שעדיף לשתות רביעית שלמה [שאל"כ עדיין לא יצא מידי ספק, דהא י"א ששיעור ברכה אחרונה על היין בכזית. וכמוש"כ בשו"ע סי' ר"י א'], ויכוין בהדיא שאינו רוצה לפטור בברכת המזון את היין של הבדלה, ויברך ברכה אחרונה על היין קודם האכילה, ואין בזה משום גורם ברכה שאינה צריכה, דמבואר בפוסקים דבמקום דאיכא ספיקות אינו נחשב לגורם ברכה שאינה צריכה. (שלמי תודה בין המצרים עמ' נ"ו)

תשעה באב בשבת לעתיד לבא

כתב הרמב"ם סוף הל' תענית שלעתיד לבוא הצומות יהפכו לנו לששון ולשמחה, ככתוב בזכריה (ח, יט), וכן אומרים בסליחות של שבעה עשר בתמוז שהצום יהפך לנו לששון ולשמחה.

ויש לדון כשתשעה באב יחול בשבת האם השמחה לעת"ל תהיה ביום ראשון כמו בזה"ז שהתענית נדחה ליום ראשון או שמא דווקא תענית נדחה משום שאסור להתענות בשבת אבל שמחה שאפשר לעשותה בשבת תהיה בשבת? והחת"ס כתב בתורת משה (פ' דברים) שכשתשעה באב יחול בשבת ידחו את השמחה ליום ראשון, ומביא ראיה מהא דאין אומרים תחנון בתשעה באב משום קרא עלי מועד והיינו משום שלעתיד לבוא יהפך יום זה למועד,

ובשחל תשעה באב בשבת ונדחה ליום ראשון אין אומרים תחנון ביום ראשון, ואי נימא דלעתיד לבוא יהיה המועד בשבת א"כ למה אין אומרים תחנון ביום ראשון, אלא מוכח דכיון שהתענית נדחה ליום ראשון גם המועד לעתיד לבא יהיה ביום ראשון, וכעין זה כתב המנחת חינוך (מצוה ש"א) שצום גדליה יהפך לשמחה בג' תשרי הגם שגדליה נהרג בראש השנה, אבל כיון שתקנו את הצום בג' תשרי ה"נ שמחת גדליה תהיה בג' תשרי כי קובעים את השמחה ביום שהיה התענית.

וכשנשאל רבנו אמר שמסתבר כיון שבפועל צמים ביום ראשון ה"נ יקבעו את היום טוב והשמחה ליום ראשון, וכששאלו את הגר"ח קניבסקי הסתפק בזה ואמר דכשנזכה לכך צריך לשאול אז את אליהו הנביא שיכריע לן בזה. (הגר"א דינר קובץ קול תורה פב עמ' פד).

שכה אתה חוננתנו ואכל מה דינו

ט' באב שחל במוצ"ש ושכח אתה חוננתנו במוצ"ש, ובמוצאי תשעה באב אכל לפני הבדלה, נראה דלא קנסוהו לחזור ולהתפלל כמבואר בסי' רצ"ד ס"א ובמשנ"ב סק"ד [שמי שלא הזכיר אתה חוננתנו ואכל קודם הבדלה צריך לחזור ולהתפלל]. כיון דבלא"ה לא אומרים אתה חוננתנו בתפילה עכשיו, וכבר התפלל כמה תפילות. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצג) א"ה וראה הליכות שלמה מועדים ב' עמוד תמ"ה שנסתפק בזה הגרשז"א

ברית בת"ב

השו"ע (סי' תקנ"ט ס"ז) כתב: אם יש תינוק למול מלין אותו אחר שגומרים הקינות, ויש שממתינים למולו אחר חצות וכו' ואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס, ותשתה ממנו היולדת והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתית הכוס.

והנה בסי' ר"ט ס"ה כתב השו"ע, אם אחד בירך הגומל לעצמו ונתכוין להוציא את חברו ושמע חברו וכיון לצאת יצא אפילו בלא עניית אמן, וכתב המפרש הטעם, כיון שהמברך ג"כ חייב יצא האחר בלא עניית אמן, ע"כ. וכתב שם הרעק"א דמשמע אם המברך אינו חייב בברכה, אף שמברך כדי להוציא את חברו לא יצא בלא עניית אמן, וא"כ בכל ברכות המצות דקי"ל אם יצא מוציא מ"מ כיון דאין המברך מחויב עתה בברכה זו לא יצא בה בלא עניית אמן. אמנם הפרי

מגדים (בסי' ר"ג במ"ז סק"ג) נחלק על דעת הרעק"א, וכתב לחלק דברכת הגומל המברך אינו מחויב כלל, ובזה לא מהני ללא עניית אמן, אבל בשאר הברכות כקידוש והבדלה מחויב מיקרי מדין ערבות, ומה"ט אף על פי שיצא מוציא, וכן בשאר ברכות המצות עניית אמן אינה לעיכובא. וכן בשו"ת אבני נזר (סי' מ') מסיק דלא כהרעק"א דאין עניית האמן מעכבת, ועיין בזה בקהלות יעקב ברכות סי' כ"ו מה שפלפל בכל זה.

ולפי זה בברית בתשעה באב שהיולדת שותה מהכוס, תליא בפלוגתת הרעק"א והפרי מגדים אם מחויבת לענות אמן אחר ברכת בורא פרי הגפן, דלשיטת הרעק"א מחויבת לענות אמן ואם לא תענה לא יצאה ידי חובה, אמנם לדעת הפרמ"ג עניית האמן אינה לעיכובא.

ויש להעיר לשיטת הרעק"א, דהנה על ברכת כורת הברית שאומרים לאחר ברכת בפה"ג קודם שתיית היין אין ליולדת לענות אמן, כיון דעניית האמן יהיה הפסק בין הברכה לשתיה, ונמצא לפי זה דעל ברכת בפה"ג מחויבת לענות אמן, ואילו על ברכת כורת הברית אסור לה לענות אמן, וצ"ע דלא הוזכר בפוסקים דבר זה.

ורבנו טען, ד"ל דכמו דאם שותה המברך עצמו אין ברכת הברית הפסק בין ברכת בפה"ג לשתיה, הכי נמי כלפי השומע י"ל דעניית האמן על ברכת כורת הברית אינה הפסק. אמנם זה צ"ב, דבשלמא כלפי המברך לא הוה הפסק דכן הוא סדר הברכות, משא"כ כלפי הציבור דעניית האמן אינה כחלק מסדר הברכות אמאי לא תחשב עניית האמן הפסק בין ברכת בפה"ג לשתיה, וצ"ע. (שלמי תודה בין המצרים עמ' נא. אך דעת רבנו נראה דכל כהאי גוונא אינו הפסק, כגון אשה שברכה 'שהחיינו' בהדלקת הנרות וענתה 'אמן' על ברכת שהחיינו בקידוש. עי' לעיל בדין מי שבירך שהחיינו בשביעי של פסח, וכ"ה דעת הגרש"ז אויערבאך)

מתיקות התורה

מאצרותיו של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

תשובה. במסכת תענית (דף כט ע"ב) נחלקו ר"מ ורשב"ג מתי צריך להמנע לספר ולכבס בחודש אב משום אבלות, רבי מאיר סובר מראש חודש עד התענית, ורשב"ג סבר כל השבוע שחל בו תשעה באב אפילו לאחר התענית, ופסק רבא להלכה כרשב"ג שרק בשבוע שחל בו, וכרבי מאיר שרק עד התענית ולאחר התענית מותר. וכתב רש"ל (בתשובה סימן נד) "דהנהוגים לא לאכול בשר בשלושת השבועות של ימי בין המצרים ומוסיפים עד שבת נחמו, דלא יאות עבדי כדאיתא בברכות אמר ר' טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים, א"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה, ופירשו התוס' אף על פי שהחמיר על עצמו לעשות כב"ש, וב"ה גם כן מתירין לעשות כב"ש להטות ולקרות, מ"מ מאחר שבא לכיון עצמו לעבור על דברי ב"ה אפילו הוא להחמיר חייב מיתה, ה"ה כאן דקבעו הלכה כר"מ והוא בא להחמיר כרשב"ג שנקרא חוטא שמצער עצמו בכדי", עכ"ל.

וכתב על זה ה"ט"ז (סימן תקנא סק"י) וז"ל: "ואין דברי הרב ברורים, דהא... לא היה רבי טרפון ראוי לעונש אלא מצד שעשה כדברי ב"ש מה שאינו נכון לעשות לב"ה, משא"כ כאן בפלוגתא דר"מ ורשב"ג דלא עבד כלום לר"מ במה שעושה כרשב"ג... ע"כ ודאי אין על המחמיר בזה שום עון אשר חטא, רק נלענ"ד שהחמיר אסור לומר שהוא חש לדברי רשב"ג דבזה נראה כחולק על פסק דרבא ח"ו, אלא יחמיר על עצמו דרך לפני משורת הדין ולא יאמר כלום", עכ"ל.

והמג"א (שם ס"ק טז) כתב בשם הב"ח לחלק דדוקא גבי הטיה בק"ש, דלב"ה אין סרך מצוה בהטיה זו ולכן אסור להטות עצמו אבל בכל שאר דברים רשאי כל אדם להחמיר.

והמשנ"ב (סימן תקנא ס"ק לו) כתב: "ואותן הנוהגין איסור בבשר ויין עד שבת נחמו, י"א דמנהגא של טעות הוא ואין צריך התרה, אבל הב"ח ומג"א הסכימו דצריך התרה. הרי דנחלקו הפוסקים אם מותר להחמיר ולעשות כדברי התנא שנפסקה ההלכה שלא כמותו, ומ"מ אף למתירים אסור לומר שהוא עושה משום שחושש לדברי התנא הזה. [ויעוין בדעת תורה (י"ד סימן לה סק"י) שכתב שמה שנהגו קצת אנשים לומר בשבת שיוצאים סעודת ר' חדקא (הסובר שצריך לאכול בשבת ד' סעודות כמבואר במסכת שבת דף קיז ע"ב) יש בזה איסור, ואולי גם חשש מינות. כיון שנפסק בש"ס דאין הלכה כר' חדקא, וצריך להזהר בזה מאד].

והנה הרמ"א (סימן תעב ס"ז) כתב: "ולכתחילה יסב כל הסעודה", וכתב המשנ"ב (ס"ק כג): "ובדיעבד יצא בשעת אכילה כזית מצה וד' כוסות". [וכתב בספר זכרון יהודה שמהר"ם א"ש היה איטר יד, ומחמת הסיבה דליל פסח כי נהג לאכול כל הסעודה בהסיבה הרגיל עצמו לאכול בימין דעלמא, לצאת ידי הדיעות בענין הסיבה לאיטר יד שצריך לאכול בימין ידיה שהוא שמאל דעלמא]. והנה בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) אמרינן שר' לוי סובר דצריך להסב לפי שדרך העבדים לאכול מעומד, וכיון שמיסב מראה שיצאו מעבדות לחירות, ופירש הפני משה, דלשיטתו זהו הטעם שאוכלים בהסיבה, ולפי זה צריך לאכול את כל הסעודה בהסיבה, וכתב בספר משנת יעקב על הירושלמי, דהמיסב כל הסעודה יוצא בזה גם את דעת ר' לוי, אבל אסור לומר שהוא חש לדיעה זו כיון שנדחת בש"ס

חשוקי חמד פסחים דף קח עמוד א

קטן שהגדיל בעשירי באב כשחל תשעה באב בשבת, האם חייב לצום?

שאלה. מה דינו של קטן שהגדיל בעשירי באב כשחל ט' באב בשבת ונדחה ליום ראשון, האם חייב לצום, או שמא מאחר וביום התשיעי באב היה קטן ופטור, לכן אינו חייב בעשירי?

תשובה. דן בזה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה קל) והוכיח מפסחים דף צג ע"א שמבואר דקטן שהגדיל בין ב' פסחים פטור מפסח שני, מכיון שהוא תשלומין דראשון, הכא נמי בקטן שהגדיל בעשירי באב שהוא תשלומין מיום ט' באב, וכיון שאז היה קטן הרי פטור גם מהתשלומין. ובסוף מסיק דלא דומה, שהרי היה ידוע לחז"ל שיזדמן ט"ב גם בשבת, ותיקנו מראש שיתענו בעשירי, וחדא תקנה היא ולא תשלומין.

ויש לנו להוסיף על דבריו כדלהלן. מה דינו של אדם שטעה וצם בתשעה באב שחל להיות בשבת, האם התענית עלתה לו? והנה כשחל ר"ה בשבת ואדם תקע בשופר נחלקו בזה רבותינו יש אומרים דיצא חובת מצוה דאורייתא וי"א דלא יצא, כיון דחכמים עקרו את המצוה דאורייתא, ולשיטה הסוברת דיצא, יש להסתפק האם קיים מצות הענוי בזה שצם בשבת? והנה הדעת נותנת שלא יצא, כיון דחז"ל לא תקנוה כשחל בשבת. אם כן החילוק מבואר וכדברי הדברי מלכיאל דפסח ראשון ששחטוהו על קטן יצא כיון דשה לבית אבות דאורייתא כמבואר במסכת פסחים דף פח ע"א אם כן הפסח שני הוא תשלומין, משא"כ בצום החמישי שמי שיצום בשבת לא יצא אם כן אין כאן תשלומים אלא הצום נתקן לכתחילה שיחול בשנה זו בעשירי.

חשוקי חמד פסחים דף צג עמוד א

האם ראוי להפסיק בסעודה להתפלל בציבור ואח"כ לברך ברהמ"ז?

שאלה. האם מהראוי ללכת לבית הכנסת להתפלל בציבור, ואח"כ לשוב ולברך ברכת המזון, או שמא אין לעזוב את השלחן לפני ברכת המזון גם כשיפסיד על ידי כך תפלה בצבור?

תשובה. יעוין ברמ"א (סימן קעח ס"ב) שכתב וז"ל: לכתחילה לא יעזוב ממקומו בלא ברכה דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול, מיהו לצורך מצוה עוברת כגון שהגיע זמן תפלה מותר עכ"ל. ובביאור הלכה (ד"ה עוברת) כתב דיש הסוברים דרק לדבר רשות אסור, (וטוב לעשות שומר), ויעוין בהלכות תשעה באב (סימן תקנב שעה"צ אות טז) שכתב: בערב ט"ב אוכלים סעודה קבועה קודם מנחה ואח"כ

מתפללים מנחה ואוכלים סעודה המפסקת ומברכים ברכת המזון, דאל"ה אסור לילך ממקומו קודם ברהמ"ז.

ולכאורה הדברים סותרים, שהרי כתבנו דמותר לילך להתפלל בציבור. וצ"ל דמיירי השעה"צ, באופן שימצא תפלת מנחה בציבור גם אח"כ, ואינה מצוה עוברת, אבל במצוה עוברת כגון שלא ימצא אח"כ מנין מותר להפסיק ויעוין סימן תרל"ט שער הציון אות צא. [אך על נטילת ידים יבדך כמבואר בביאור הלכה סימן קע"ח ד"ה המוציא, שאם הפליג והסיח יברך גם על הנטילה].

חשוקי חמד ברכות דף מה עמוד ב

האם מותר להחמיר שלא לאכול בשר יותר מכפי הדין?

שאלה. האם מותר לאדם להחמיר ולעשות כדברי אחד מהתנאים או אמוראים שבש"ס שלא נפסק כן להלכה?

עשרה מי יודע

קושיה בפרשה ועשרה תירוצים מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה', בעריכת יהושע לינטופ

מה כוונת הקינה 'ופדיוני בכוריה', הרי פדיון הבן נוהג גם בזמן הזה?

אלי ציון ועריה וגו' עלי זבחי תמידיה ופדיוני בכוריה (קינה מה) תמוה, הלא פדיון הבן נוהג גם בזמן הזה, ומדוע מקונן על כך שכביכול בטל בזמן החורבן. [ואין לומר שכוונתו לבכור בהמה, וכמו שאמר 'זבחי תמידיה'. דאי בכור בהמה טהורה, הריהו נשחט ולא נפדה. ואי פטר חמור, שוב הריהו נוהג גם האידנא].

תירוץ א. הכוונה לעבודת הלויים

האחרונים [המובאים להלן] הקשו קושיה זו.

והגר"ז [הובא בכמה ספרים כדלהלן] תירץ, שאין מקוננים כאן על אבדן פדיון הבן, אלא על אבדן עבודת הלויים בבית המקדש, שהלויים נקראים בפי המקונן 'פדיוני בכוריה', משום שהם היו הפדיון של הבכורות במדבר [כן הביא הגר"מ שולזינגר בפניני רבינו הגר"ז (עמ' נו), תורת זאב (עמ' פב) ומשמר הלוי (בכורות סי' מא אות ב ד"ה ומענינא; שבועות סי' ב ד"ה ומענינא). וכן הובא באוצר הידיעות השלם (ח"ב עמ' קיט), לשון לימודים (עמ' שמט) וקובץ ישורון (חלק לו עמ' קח). וכן תירצו הליכות שלמה (תשעה באב פט"ו, ארחות הלכה הערה 31) ועוד אחרונים].

וכן הובא [בביאור קול ברמה על הקינות (כאן)] בשם בעל קהלות יעקב, שביאר הקינה כך: 'עלי זבחי תמידיה' - על הכהנים זבחי התמיד, 'ופדיוני בכוריה' - על הלויים שפדו את הבכורות בימי משה, שנתבטלו מעבודתם, שהיו שומרים בבית המקדש בכ"א מקומות (תמיד כז, א).

תירוץ ב. אין לויים מיוחסים

טעמא דקרא (לגר"ח קניבסקי, במדבר ג, יג) תירץ בשם אביו הקהלות יעקב בנוסח אחר, שהכוונה ללויים שפדו את הבכורות בימי משה, וכעת בזמן הזה אין לנו לויים מיוחסים [אמנם לביאור הקודם נראה שהחסרון הוא אחר, שאין את עבודת הלויים בבית המקדש, אף אם היו לויים מיוחסים].

תירוץ ג. אין כהנים מיוחסים

דברי יואל (ש"ת אה"ע סי' קיח אות כא) תירץ [כעין הנ"ל], שכיון שעל ידי החורבן והגלות אין לנו כהנים מיוחסים [ואי אפשר שיהיו כאלה עד עמוד הכהן לאורים ותומים (ראה עזרא ב, סג; קידושין סט, ב), ואורים ותומים לא יהיו עד שיבוא המשיח (רש"י שם)], נמצא שכל הפדויים בזמן הזה הם בספק, ובהרבה מהם יתברר בימות המשיח שאינם פדויים, ואם כן על ידי החורבן והגלות אין המצוה מתקיימת כדת, ועל כך אנו מקוננים [וכן תירץ ליקוטי פנחס (י"ד סי' שה ס"ק כד), וכן מבואר לעיל בתשובת הגר"ח קניבסקי. וראה עוד במהדורה המלאה (כג-ל) בענין כהני חזקה].

תירוץ ד. בזמן הזה נוהג רק מדרבנן

בדרכי העיון (עמ' לג, בהערה) הביא בשם בעל צפנת פענח, שקינה זו מתאימה עם דעת הרמב"ן [ולא פירש מקורו]. ותמה בדרכי העיון היכן כתב הרמב"ן שאין דין פדיון בכורות נוהג בזמן הזה. וכתב שאולי כוונתו שדין זה נוהג רק מדרבנן בזמן הזה, וצ"ע. וראה בתירוץ הבא מה שיש לבאר בזה.

תירוץ ה. מצות פטר חמור נוהגת רק בארץ

שבת מנשה (ש"ת סי' כב) תירץ לפי דעת הרמב"ן (שמות יג, יא), שמצות פטר חמור אינה נוהגת אלא בארץ [וזה לשונו: 'והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני' - בעבור כי מצות פטר חמור איננה נוהגת אלא בארץ], ואם כן על כך מקוננים, שבזמן הזה רוב ישראל בגולה, ואינם יכולים לקיים מצוה זו.

אמנם בתכלת מרדכי (על הרמב"ן שם) תמה על דברי הרמב"ן, שמפורש בקידושין (לז, א) שמצות פטר חמור נוהגת בחוץ לארץ. ולכן כתב שיש לגרוס ברמב"ן, שמצוה זו אינה נוהגת אלא בבואם לארץ, אבל משבאו לארץ היא נוהגת תמיד. והביא שכן מבואר בפירוש הטור הארוך (שמות שם) [אמנם יש גורסים שם 'פטר רחם'].

תירוץ ו. היו מפרישים שני ולדות

החזקוני (דברים יב, יז) כתב: 'ובכרת בקרך וצאנך' - והלא הבכור אינו נאכל אלא לכהנים, והאי קרא בישראל כתיב. אלא מפרישין היו ממנו שני ולדות, הראשון של בהמה הבכור לכהן, והשני להם, ודרכן של ישראל לאכול בירושלים את שלהם כעין מעשר שני.

ולפי זה תירץ שבת מנשה (שם), שכיון שהיה זה כעין מעשר שני, ובמעשר שני מועיל פדיון, יתכן שעל כך נאמר 'ופדיוני בכוריה'.

תירוץ ז. היו אוכל נקבות בכורות בירושלים

עוד כתב החזקוני (שם): דבר אחר, בנקבות בכורות הכתוב מדבר, ודרכן של ישראל לאכלן בירושלים [וכתב שדעות אלו הובאו בירושלמי, וצ"ע מקורו]. ולפי זה יש ליישב כנ"ל, שלפעמים היו פודים בכורות אלו.

תירוץ ח. היו מקריבים פדיון

פטר חמור

דברי ישראל (ש"ת א"ח סי' ב) הביא לבאר הקינה כך: 'עלי זבחי תמידיה' - על הזבחים אשר יומם ולילה העלו עשן ניחוח למזבח, וכולם היו רק מן המינים הנקיים והטהורים. 'ופדיוני בכוריה' - כי גם בכור בהמה טמאה אשר נקדש מרחם, לא עלה על המזבח לרצון, אלא נפדה בשה והוא נקרב תחתיו.

ובשערי נחמה (פ"ד הערה מט) ביאר דבריו, שהיה אפשר להקריב הפדיון של בכור בהמה טמאה על המזבח, אף שאין זה חיוב. ועל כך מקוננים 'ופדיוני בכוריה', שענין זה אינו נוהג בזמן הזה.

תירוץ ט. יש גירסא שבכור נוהג רק בארץ ישראל

בית שלמה (ח"ב עמ' רסב ד"ה כל) כתב, שכל ימיו התקשה בקינה זו. עד שראה שהיתה נוסחא כזו ברמב"ם (פ"א מהל' בכורות ה"ה), שמצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ [אמנם הכסף משנה (שם) כתב שהיא נוסחא מוטעית, וזה לשונו: מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובח"ל. כך היא הנוסחא האמיתית וכו']. ודע שבספרי רבינו היה כתוב מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ, וע"פ זה השיגו הראב"ד (שם) וכתב טעות היא זו, גם הרמב"ן בהל' בכורות (ג, א ד"ה תנן) תמה עליו, והקשה עליו כמה קושיות, וכן הרשב"א (ש"ת ח"א סי' לא) וכו', וכולם ספר מוטעה נזדמן להם בדברי רבינו, והגירסא שכתבתי בדבריו היא הכתובה בספרינו והיא הנוסחא האמיתית].

תירוץ י. נוהג בסביבות א"י ובכל בזמן הישיבות

המאירי (מגן אבות ענין טו) ביאר דברי הרמב"ם (שם), שהוא סובר, שכשם שיש פוסקים שדיני שמיטה אינם נוהגים אלא בסביבות ארץ ישראל ובבל, בזמן שהיו שם ישיבות, כך הוא לענין בכור. ונמצא שבזמן הזה אינו נוהג כלל בחוץ לארץ, אלא רק בארץ ישראל, והמחמיר על עצמו תבוא עליו ברכה. וכתב הבית שלמה (שם), שאפשר שגם המקונן (כאן) סבר כך.

לתשובות רבות נוספות, ותשובות מרנן ורבנן גדולי התורה, ראה בקובץ 'עיון הפרשה' (גליון קעט).

כל הזכויות שמורות למפעל 'עיון הפרשה'. ניתן להשיג את הקובץ בבתי המדרשות, ובכתובת iyun@actcom.co.il

אוצרותיהם אמלא

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא' מאת הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

באופן טבעי התלהטה רוחו של רבי אייזיק, והחל להחיש צעדיו כדי למחות בחומרה באותם פורצי גדר. אך ה'סבא' עצר בעדו. "קודם תבדוק את עצמך אם אין לך כאן איזה חשבון אישי". והוסיף: "לפעמים יכול אדם למחות רק מתוך קנאה", ולא יספ...

כידוע, הסבא מנובהרדוק עבד כל ימיו לבדוק אם קיימת 'נגיעה' בכל מעשה שעשה, והיה בוחן וחוקר תמיד אם אכן מעשיו נעשים בתכלית השלימות והנקיות הנדרשת.

דוגמא אחת לכך נציין; היתה פעם תקופה שהישיבה היתה במצב כלכלי דחוק מאוד, וכמה מרבני הישיבה התבקשו ללכת ולהתרים גביר מסויים שגר במרחק רב מהישיבה, אך בחוץ היה קור גדול. חלקם טענו כי אין טעם כלל ללכת עד אליו, מאחר ונסיונות העבר מלמדים שבין כך אותו גביר אינו תורם מאומה לישיבות ולמוסדות תורה.

אולם ה'סבא' התעקש שכן ילכו עד ביתו של הגביר, ורק שם, כשיעמדו מחוץ לביתו, ינהלו את הדיון אם להיכנס אליו או לא. "ראו", הטעים הסבא את פשר התעקשותו, "כעת אנחנו משוחדים בגלל הקור ששורר בחוץ. אולם לאחר שנעשה את הדרך, נוכל לדון רק לגופו של ענין, בלי כל נגיעות והטיות"... סיפור זה הקדמתי לספר, אך כדי לסבר את האוזן מהי נקיות!

בתחילת החומש עוסקת התורה בתוכחתו הארוכה של משה רבנו, אשר הוכיח את כלל ישראל בימיו האחרונים קודם שנפרד מהם.

הגאון הקדוש רבי נתן נטע שפירא זצ"ל, בעל 'מגלה עמוקות', כותב כי אפילו התיבות הראשונות של החומש - "אלה הדברים", טומנות בחובן תוכחה נוראה על זהירות הדיבור. הן הגמרא במסכת בבא בתרא (קסה, א) אומרת: "מיעוטן בעריות, רובן בגזל וכולן באבק לשון הרע". באה התורה ורומזת ב'אלה הדברים' על ענין זה, שכל אחד ואחד ישמר בדיבורו, מבלי לדבר סרה בחברו.

מתוכחתו של משה רבינו יש ללמוד הרבה מאוד. ראשית, ניתן להפיק הרבה מוסר והתעוררות בעבודת השם, על ידי ההעמקה בכשלונותיהם של בני דור דעה - דור המדבר, ובגילוי השורש והמניע שהביא אותם לידי מכשול.

התבוננות בנקודות התורפה והנסינות שהתנסו בהן, יש בכוחה להועיל לנו הרבה. שנית, יש ללמוד הרבה מדברי התוכחה עצמה, שזהו הנושא המרכזי בפרשתנו. כיצד מוכיחים בצורה ראויה ונכונה, וכיצד תשפיע התוכחה ותועיל לטובה על מי שמוכיחים אותו.

ראש וראשון מה שעלינו ללמוד מפרשת התוכחה היא, שצריך להיות משה רבינו כדי להוכיח כראוי... לא כל אחד ראוי להיות מוכיח. ידועים דברי הגמרא במסכת ערכין (טז, ב): "אמר רבי אלעזר בן עזריה, תמיהני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח!". כי כדי שיוכל האדם להיות מוכיח, עליו להיות נקי בנקיות מופלגת מכל נגיע ואינטרס פסול, וחף מכל חשבון צדדי.

הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל, משגיח ישיבת 'כפר חסידים', סיפר אודות מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, הסבא מסלבודקה, שכאשר הלך פעם ברחובות העיר סלבודקה יחד עם חתנו הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, לימים ראש הישיבה, נגלתה למול עיניהם פירצה חמורה בגדרי התורה וההלכה על ידי בני עולה.

באופן טבעי התלהטה רוחו של רבי אייזיק, והחל להחיש צעדיו כדי למחות בחומרה באותם פורצי גדר. אך ה'סבא' עצר בעדו.

"קודם תבדוק את עצמך אם אין לך כאן איזה חשבון אישי", והוסיף: "לפעמים יכול אדם למחות רק מתוך קנאה", ולא יספ...

שנים רבות לאחר המקרה אמר רבי אייזיק שר לשומעי ליקחו, כי בשעת מעשה לא הבין בדיוק את תוכן דברי ה'סבא', אבל לאחר כמה שנים, כאשר נכנס יותר לעומק בעבודת השם, בחן את מידותיו והכיר את כוחות נפשו, החל להבין עד כמה הדברים נכונים ואמיתיים. אדם מסוגל לפעול מתוך כוונות ומניעים נסתרים שכלל אינו מודע להם והם שמנחים את דרכו... נורא נוראות!

אין זה פשוט כלל ועיקר להיות 'מוכיח'. הנקיות שנדרשת לכך היא כמעט למעלה מהשגת אנוש. גדולי ישראל ובעלי המוסר השקיעו כוחות רבים ועבודה מייגעת כדי להגיע לרמת נקיות ושלימות באותה נקודה שמבקשים להוכיח, כדי שאכן יהיו מסוגלים לקיים זאת מתוך זכות הלב ומניעים טהורים.

הגאון הצדיק רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, סיפר בענין זה סיפור נאה על הסבא מנובהרדוק, מרן הגאון רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל:

"לאחרים החמרת ללא היסוס"

ולעצמך אינך מאמין לשמועות"

על כל פנים, רבי משה אהרן סיפר אודות ה'סבא' את המעשה הנפלא הבא:

באחד ממסעותיו, התאכסן ה'סבא' בביתו של יהודי אמיד, ובעת שהותו בביתו התעניין אצלו - כיצד מצב הכשרות בעיירה? האם הכל מהודר בתכלית ההידור? המארח הרהר לרגע, ואמר ל'סבא' כצופן סוד: "לא הייתי אוכל משחיטתו של השוחט המקומי כאן. כי מרננים עליו שיש בו נטיה של מינות".

"מה שאתם חושבים", הגיב ה'סבא' בחריפות, "אני אינני מחוייב להאמין, כי יש לשוחט חזקת כשרות. אבל לעומת זאת, אתם ודאי אינכם יכולים לאכול יותר משחיטתו של השוחט המדובר, כי שוית אנפשך חתיכא דאיסורא, ולדברייך לא ניתן לסמוך עליו".

השוחט המדובר, כי שוית אנפשך חתיכא דאיסורא, ולדברייך לא ניתן לסמוך עליו".

"לא! לא!", מיהר המארח לומר, "אני עצמי כן סומך עליו, אבל רק חשבתי שה'סבא' כן יקפיד להחמיר. זה... זה רק ספק", המשיך לגמגם, "אלו רק שמועות ובודאי צריך לדון כל אדם לכף זכות..."

"רואה אתה?" אמר לו ה'סבא' בנימת תוכחה. "כשזה לא נוגע אליך, הרי שהחמרת לאחרים ללא היסוס. אבל לעצמך, אתה לפתע יודע לומר שאסור להאמין לשמועות!"

אם נדמה לנו כי יש חסרון אצל אחרים, עלינו לקשוט עצמנו תחילה, לבדוק היטב היטב שאין לנו שום נגיעות, וכי החיסרון לא מצוי אף אצלנו. כי כדי להוכיח מישהו צריך נקיות מופלגת. אסור להוכיח סתם כך!

מזכיר הדבר, מעשה שהיה עם מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, שפעם אחת מצא נפוליאון זהב בשוק המוסלמי, והכניסו לכיסו. היה שם יהודי אחד קנאי שנטפל אליו ואמר לו: "רבע! מה עם השבת אבידה?", השיב לו רבי יוסף חיים: "רובם נוכרים".

"אכן", השיב הקנאי, "אך מה עם קידוש השם?". הרב לא השיבו.

הקנאי המשיך ללכת אחרי הרב ולהציק, עד שבשלב מסויים הרב עצר ואמר לו: "אתה יודע מה, אני רואה שאתה כל כך רוצה לקדש את השם, אתן לך את המטבע בהלואה, תקדש עמה שם שמים ותשיבנה לאובד, ואחר כך תחזיר לי מטבע..."

מיד נשתתק הלה ונסתלק. קידוש השם רק על חשבון אחרים, לא על חשבוננו...

על מה התענה הסבא מסלבודקה?

אספר סיפור נפלא שימחיש נקודה זו ביתר חדות:

שמעתי מידידי הגאון רבי יעקב משה בולק שליט"א, ר"מ בישיבת קמניץ לצעירים, כי לפני שנים רבות שמע מפי הגאון רבי מנדל אטיק שליט"א, מגדולי גאוני ירושלים, מקרה שהיה עד לו בימי צעירותו – בעת שלמד בישיבת מיר:

ידידו של רבי מנדל באותן שנים, היה הגאון רבי משה יהושע לנדא זצ"ל, מגדולי תלמידי מרן ה'חזון איש' זצ"ל. רבי משה יהושע היה נוהג מידי יום להשכים קום ולהתפלל שחרית כותיקין, אחר כך ללמוד כמה שעות בשקידה ולהגיע לישיבת מיר לסדר א'.

אירע פעם שאיחר מעט, וראש הישיבה, מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, ניגש אליו להוכיחו. רבי משה יהושע עמד בראש כפוף, שמע את התוכחה בכובד ראש, וקיבל על עצמו בלי נדר לבוא בזמן ולא לאחר יותר.

כשעזב רבי אליעזר יהודה את המקום, שמעו אותו אומר למלווהו: "כמה צער יש לי להוכיח אברך כה חשוב כמו רבי משה יהושע לנדא! הרי מי כמוני יודע שהוא לא איחר לחינם – הוא הרי קם מוקדם ורגיל להתפלל ותיקין, והיום כנראה התעסק באיזו מצוה חשובה ולכן איחר. אך מה אעשה, שכל איחור מפריע לתפקודה של הישיבה, ומחובתי הוא לדאוג לישיבה..."

תוכחתו של רבי אליעזר יהודה לא נאמרה בלי מחשבה וחקירה. הוא ידע היטב את הנתונים, והחלטתו להוכיח היתה מושכלת לחלוטין.

כשתוכחה נאמרת ממקום כזה של נקיות, היא מביאה תועלת.

שמעתי פעם מהרב הגאון רבי מרדכי סמפולניסקי שליט"א, חתנו של הגאון הצדיק רבי אהרן חדש שליט"א, משגיח ישיבת מיר, כי בהזדמנות מסוימת ישבו בני המשפחה ושוחחו עם הסבא הגדול הגאון הצדיק רבי מאיר חדש

אזתים - רק את האזתים הוריש
ולא את הציפורים האחרות

זצ"ל, משגיח ישיבת חברון, אודות דרך חינוכו של רבו, מרן הסבא מסלבודקה זצ"ל.

אחד הנוכחים הזכיר את העובדה המפורסמת שמספרים על הסבא, כי היה נוהג להתענות לזכות תלמידים שהתקשו בלימודם ועלייתם הרוחנית. אך רבי מאיר הגיב בהחלטיות: "הכרתי את הסבא היטב, ולא היתה דרכו להתענות על תלמידיו. אולם כן אוכל לומר לכם על מה הוא כן התענה: הוא התענה על עצמו! על כך שלא הצליח למצוא דרך ומסילה ללב התלמיד!"... בדומה לזה, סיפר פעם הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל, כי פעם מצאו את אביו מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, כותב לעצמו פתק בעיצומו של חול המועד, את לשון הפסוק במשלי: "עיניך לנוכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך" (יד, כה), ומכניסו לכיסו.

אחד התלמידים הרהיב עוז ושאלו: "מהיכן מצא ראש הישיבה היתר לכתוב בעיצומו של מועד דבר שאינו אבד?". השיבו רבי אהרן: "אצלי זה בגדר דבר האבד. מאחר ובימי החג באים אלי המונים לשחר את פני, ועלול אני לראות את מגרעותיהם וחסרונותיהם. לכן כתבתי לעצמי את הפסוק שיעמוד מול עיני למזכרת, ויעורר אותי להפנות את הדברים לעצמי. תמצא את המגרעות והחסרונות של עצמך ולא של זולתך"...

כשלמדתי בישיבת רוז'ין לצעירים בבני ברק, כיהן שם הגאון הצדיק רבי מרדכי עמרם יעקובזון זצ"ל כמנהל רוחני. שלוש שנים למדתי בישיבה זו וספגתי ממנו מלוא חופניים.

מעיד אני נאמנה, כי המשגיח ידע בהחלט להתנהג עם תלמידיו ביד תקיפה – אבל לא היה תלמיד אחד שלא אהב אותו אהבת נפש.

הוא ידע להוכיח קשות ואף להעניש, אבל כולם אהבו אותו. מדוע? כי הרגשנו תמיד שהתוכחה שלו נקייה, 'רייך'. הוא אף פעם לא תבע מאיתנו דברים שלא תבע מעצמו. כשהוא דיבר על התמדה, כולם ידעו שהוא אוהב בזה. הוא עצמו היה נמצא מתחילת הסדר ועד סופו, ולומד בשקידה גדולה עם החברותא הרב הצדיק רבי

יונה מנטל זצ"ל, כשרק מידי פעם היה מסתכל סביבותיו לסקור את חניכיו. כך גם כאשר נשא דברים נלהבים על עבודת התפילה, כולנו היינו עדים שלא היה רק 'נאה דורש' אלא אף 'נאה מקיים'.

כשאדם נוהג בנקיות כזו, דבריו מתיישבים על לב השומעים וקונים שביתה בלב. תוכחותיו חדרו בנו לעצמות ממש, ועד היום רישומן ניכר בנו.

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בענייני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה הרב הגאון שלמה לוינשטיין שליט"א

מה ענין שמיטה אצל תשעה באב?

איתא בגמרא (שבת לג, א) בעוון השמטת שמיטין ויובלות גלות באה לעולם, ומגלין אותם ובאים אחרים ויורשים במקומם, שנאמר "אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם".

במגילת איכה (א, ז) מקונן ירמיהו הנביא ואומר: "ראוה צרים שחקו על משפתה", ומבאר רש"י שהיו הגויים שוחקים על כך שעם ישראל שבתו בשמיטה, והיו אומרים להם: "שוטים בארצכם לא שמרתם שמיטה ועכשו בגולה אתם שומרים?".

ובמדרש אמרו שהיהודים בגולה אכלו קוצים מפני שלא היה להם מה לאכל כי שמרו שמיטה, והיו הגויים שוחקים עליהם כאלו הגמלים באו בתלונה שהיהודים אוכלים להם את מאכלם...

חייב שמיטה בחו"ל

במדרש (איכ"ר פרשה א) דרשו "קראתי למאהבי המה רמוני... רשב"י פתר קרייה בגביאי האמת שהיו מאהבין אותי להקב"ה. המה רמוני, שהיו מרמין

ובאמת בתוספות בערכין (יג, א ד"ה הנך) ובירושלמי (שביעית פ"י ה"ב) משמע שלא נהגו בגולה שמיטת קרקעות אלא רק שמיטת כספים מדרבנן.

אמנם מפשטות לשון המדרש משמע שמדבר בשמיטת קרקעות, שהיו הגויים שוחקים עליהם שאכלו מאכל גמלים מפני שלא היה להם מה לאכל.

מדוע באמת שמרו ישראל את השמיטה בגולה למרות שהיא מצוה השייכת למצוות התלויות בארץ?

מתרץ הרב ישראל וילק מבית שמש (קובץ מוריה שנה כו ד-ו) שעם ישראל בגולה חששו לדעת ר' יהודה בגיטין (ח, א בתוד"ה ר"י) הסובר שכל אור ארץ ישראל במערה עד סוף העולם נחשב לארץ ישראל, ולכן נהגו שמיטה בגולה.

אמנם הסבר זה נכון רק בגלות בית שני שגלו למדינות ארופה ואפריקה שהם במערב ארץ ישראל, אולם בגלות בית ראשון שגלו לבבל שהיא במזרח של ארץ ישראל טעם זה איננו נכון, ובדאי שאין מצות השמיטה נוהגת שם.

תרוץ נפלא מצאתי בשם בעל ה"שואל ומשיב" שמבאר על פי שיטת הרמב"ן שכל מצוות התורה עקר קיומן הוא בארץ ישראל, וחיובם בחו"ל הוא בבחינת "הציבי לך צינים", כדי שכשנשוב לארץ לא יהיו בעינינו כחדשים ונוכל לקימן כראוי.

אמנם עם ישראל לא שמרו את מצות השמיטה בארץ ישראל, ובהיותם בגולה החלו לשמר אותה מתוך אמונה ותקנה שתסתים הגלות וישובו לארצם.

אכן אמות העולם שאינם מאמינים בגאולת עם ישראל שחקו על כך באומנם: הרי כל חיוב המצוות בחו"ל היא בכדי שתהיו רגילים בקיומן בשובכם לארץ ישראל, אבל אתם שלא תשובו יותר למה לכם לשמר את המצוות.

באופן אחר מבאר רבי יוסף דוד זינצהיים בפרושו "שלל דוד" על התורה: כידוע במתן תורה הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם (שבת פח, א), והקשו המפרשים אם כן מדוע נענשו ישראל וגלו בעוון שלא קימו את התורה? ותרץ הרשב"א שעל כל פנים בארץ ישראל היו חייבים לקיים את התורה, כי הקב"ה נתנה להם בתנאי שיקימו את המצוות שנאמר (תהלים קה, מד-מה)

"ויתן להם ארצות גוים... בעבור שמרו חקיו ותורותיו ינצרו". וכיון שהקב"ה ברא את העולם וכל הארץ שלו היא, הוא נתנה למי שירצה, וכשלא קימו את התורה גרשם מן הארץ.

והנה בכדי שידעו בני ישראל שהם מחייבים לקיים את התורה ולא יוכלו לטען שה' כפאה עליהם, צוה הקדוש ברוך הוא את מצות השמיטה שיזכרו שהארץ שלו ואם לא יקימוה לא יהיה להם קיום בארץ.

ולפי זה מתבארים דברי המדרש שהיו אמות העולם משחקים עליהם ואומרים שוטים בארצכם לא שמטתם ועכשו שמטתם. ולכאורה קשה מדוע שחקו עליהם, אדרבה כיון שראו בני ישראל שנענשו על כך שלא שמרו את השמיטה בארץ לפיכך שמרו אותה בגולה.

אכן לפי דברי הרשב"א מבאר היטב שחוקם של הגויים; שהרי אם בארץ ישראל שהיא הסבה המחייבת לשמירת המצוות ומחמת כן לא מתקבלת הטענה שה' כפה עליהם הר כגיגית לא שמרתם את השמיטה, כעת בחוצה לארץ שיש לכם טענה נצחת אתם שומרים את השמיטה!?

בספר "רנת יצחק" מבאר רבי אברהם יצחק סורוצקין את הטעם שהגויים שחקו על בני ישראל:

בפרשת בחקתי אומרת התורה (ויקרא כו, לד): "אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם", והינו שיהיו בגלות שבעים שנה כנגד אותן שבעים שמשות שלא שמרו ישראל. והטעם שלא נתוספו להם עוד עשר שנים שהן עשר שנות השמטה בהיותם בגלות, מפני שחייב השמטה הוא רק כאשר כל ישראל יושבים על אדמתם, ובאותן שנות גלות לא היו חייבים בשמטה (ועי' לעיל "מה ענין שמיטה אצל פורים" בשם החת"ס).

וזה הטעם שהגויים שחקו על משבתה, משום ששבתת הארץ באותן שבעים שנות גלות, שכל מסרתה לכפר על השנים שבהן לא שבתו, איננה מועילה, שהרי בשנות הגלות אין כלל חיוב שמטה בארץ, ונמצא שהגלות היתה לחנם.

פניני פרשת השבוע

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע' הרב הגאון אשר קובלסקי שליט"א

'אוי, אוי, אוי' - נאנח הרבי והשיב - הלא אתה רופא גדול, מומחה באבחון כאבי שרירים, ידיים, רגליים, ראש ובטן. אולם כאב אחד עדיין אינו מוכר לך, כאב לב של יהודי המוטל בגלות כבר

1900 שנים!

הסבוכות שיהודים חווים, הנפילות הרוחניות, הצרות הבריאותיות, האתגרים שבפנינו ובפני ילדינו ואפילו מצוקות הפרנסה - הכל מתחיל משם, הכל בא עלינו מאז הגענו לגלות הנוראה הזו. בעולם מואר ונהדר, בו אבא שבשמים שוכן בביתו ובהיכלו, יהודי שנקלע לצרה עלה לירושלים, פתח את הלב, הביא קרבן לכפר, סר עונו מיד והוא זכה בישועה. ועתה - אין לנו את כל זה...

אז נכון, שבדורנו אנו, מלכתחילה קשה להתחבר לאבל, קשה להתחבר לכאב. אנו עלולים לשמוע אנשים שמתקשים להתמודד עם תשעת הימים, ועם היום הקשה מכל - יום תשעה באב. קשה להתנתק מהרגלי האכילה, המוסיקה, המקלחות, וכן הלאה... וכמה עצוב שיש מי שמנסים רק לעבור את הימים האלה, בדרך אל החופשה... אולם, לאמיתו של דבר, כל יהודי יכול לעצור 5 דקות, ופשוט להתבונן. להתבונן מה הפסדנו, להרהר מה איבדנו, לנסות לדמיין את עצמו בעולם מושלם, רווי שמחה ואור אלוהי, שפע רוחני וגשמי המושפע עד בלי די. וכשמהרהרים בכך, ומבינים עד כמה גדול הכאב, כמה נורא החסר, כמה עמוק החלל - אפשר להתחבר באמת לאבל הנורא, חשים את הכאב מפלח, מרגישים את הדמעות מציפות.

והבשורה היא, שזה בדיוק הדבר שמקרב את הגאולה, זה בדיוק הדבר שיזרז את הישועה. כי רק

"חזון ישעיהו"... (הפטרת השבוע)

שוב ניצבים אנו בפני היום הכאוב, האבל, המייסר כל כך. שוב נקרוס ארצה ונשב על הרצפה, מבכים את החלל הגדול שנפער אז - לפני כמעט אלפיים שנה, את החסר העצום בחיינו. דורי דורות של יהודים קיוו, ציפו וייחלו שהשנה לא עוד, שהשנה כבר ניגאל, שאור חדש על ציון יאיר וכולנו נזכה לאורו, וברגע בו נכנס היום הנורא הזה - יום תשעה באב, התנפצה התקווה לרסיסים ונגזז החלום, ושוב האבל והכאב על החורבן כבשו את הלבבות, הכאיבו בעומק הנשמה. זהו יום אבל משותף, לנו - לכל יהודי באשר הוא, ולאבינו שבשמים, אב רחום וחנון, שהיינו סמוכים על שולחנו, חיים בארמונו, קרובים אליו ומתרפקים בחצרו, ומאז גלינו מארצנו וחרב בית מקדשנו - חסרנו את כל אלה. מקור החיות של יהודי הוא הקשר שלו עם בורא עולם, מקור העוצמה שלנו הוא הישענות על אבא, הקירבה אליו, היכולת לבוא אליו ולהתחבר עמו - ומאז נחרב בית המקדש התרחקנו כל כך, ואת מקום הקירבה תפסו געגוע עז, כאב מפלח, אבל צורב ושאיפה גדולה... ואנו יודעים ומבינים, כי הסיבה בשלה באים עלינו קשיי היום יום, ההתמודדויות

כאשר נצפה לגאולה באמת, רק כאשר נקדיש זמן ומחשבה לקוות לישועה, רק כאשר נחיד בליבנו את הצורך, הרצון והתשוקה לחזות ולחוות את ביאת משיחנו - רק אז זה באמת יקרה.

כלומר, זה תלוי רק בנו, וההזדמנות לכך היא עכשיו. נכון, זה לא קל להתחבר לאבל, ההתחברות לכאב עשויה להיראות כמשהו מדכא, מאיים, משהו שעדיף להדחיק. האמת היא, שלאיש מאיתנו לא נוח המצב שקיים, אף אחד לא באמת רוצה להישאר בגלות, כל יהודי שואף להיגאל - אבל זה יקרה רק כאשר נרצה באמת, רק כאשר נתחבר לכאב מכל הלב, רק כאשר נתאבל בכל ישותנו - אז נצפה לגאולה באמת, ואז גם נזכה שהיא בוא תבוא...

אם ח"ו לא ניגאל בשעות הקרובות, הרי ששוב נתיישב על הארץ, לבכות את החורבן. הבה ננצל את השעות הללו בהן אנו יושבים על הרצפה, כדי להפנים אל ליבנו את עומק הכאב, להתאבל באמת על הגלות, לקונן בדמעות על החסר הנורא בחיינו. ככל שנעשה זאת באמת, ככל שנפנים זאת אל הלב, ככל שהנשמה שלנו תבכה באמת על הגלות - בכך נקרב את רגע הגאולה, בכך נחיש את ביאת המשיח, בקרוב, במהרה, אמן!

צעקות בבית החולים...

בית החולים בבודפשט-הונגריה, המחלקה הכירורגית, יום חמישי בערב. בבית החולים שהה אז הרה"ק בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש ז"ע, מתייסר בייסורים נוראים. הרבי שוחח בשארית כוחותיו עם הרופא, וביקש לקבל אישור מיוחד לקיים מניין תפילה בחדרו ביום השבת המתקרב, אולם הרופא לא נענה לכך בנקל. 'כבוד הרבי', אמר הרופא, 'זו מחלקה בבית

חולים, חייב להיות כאן שקט מוחלט. לא פשוט לקיים כאן מניין תפילה...' כשהרבי הבין שזו הבעיה, הסביר לרופא כי הוא יכול קיים מניין, תוך שמירה על השקט. 'המניין יתכנס, השקט יישמר, כולם יהיו מרוצים!' - אמר הרבי, ואז התרצה הרופא ואישר את קיום המניין בחדרו של הרבי, בתנאי שהמחלקה לא תדע על קיומו...

לקראת כניסת השבת נכנסו אל חדרו של הרבי תשעה יהודים, והרבי נאזר בגבורה, התעלם מהכאבים והייסורים שפקדו אותו, והתחיל בהתלהבות ובדבקות את תפילת המנחה, באמירת מזמור ק"ז בתהלים 'הודו להשם כי טוב'. הרבי משתדל לשמור על השקט כפי שהבטיח, ומתחיל להתפלל את המזמור בלחש, כשמתתפי המניין מצטרפים לתפילה החרישית...

לפתע, אנחה כבידה שברה את השקט, וזעקה מייסרת פילחה את החלל: 'אוי, אוי, יאמרו גאולי השם אשר גאלם... אוי, אוי' - שב הרבי ונאנח, 'אוי, ויצעקו אל השם בצר להם...' - זעק מקרב לבו, כשדמעות רותחות קולחות מעיניו...

הרופא נזעק למקום. 'רבי', הזכיר, 'סיכמנו על שקט מוחלט! נתתי אישור חריג, אבל יש לעמוד בתנאים!' - 'אוי', שב הרבי ונאנח, מחווה בידו תנועת התנצלות. הרופא שב והזהיר את משתתפי המניין לשמור על השקט, והתפילה נמשכה כסידרה. אולם, למחרת, כשהגיע הרופא לביקור הרופאים, שאל את הרבי לפשר העניין. הלא סוכם מראש לשמור על שקט מוחלט, מדוע זעק הרבי לפתע, בניגוד לסיכומים המוקדמים!?

נענה לו הרבי ואמר: 'האמת, כשסיכמנו זאת, חשבתי שזה חוק ברור בבית החולים, כאן לא צועקים ויהי מה. אלא שעוד באותו לילה, בחדר הסמוך אליי, אושפז אדם שצעק מייסורים במשך כל הלילה, הפריע את מנוחת המחלקה כולה. לפיכך חשבתי שהותר איסור הצעקות, והרשיתי לעצמי לצעוק...'

'אהה...', גיחך הרופא, 'והלא הרבי יהודי חכם, ואיך ידבר כדברים האלה. הלה הובהל לכאן ישר מתאונת דרכים קשה, כל גופו מיוסר ודואב, בוודאי שהוא זועק וצועק על מכאוביו הרבים, זה בלתי נשלט אצלו... וכי בשל כך בוטל העיקרון המחייב שקט מוחלט במחלקה!?'

'אוי, אוי, אוי' - נאנח הרבי והשיב, 'הלא אתה רופא גדול, מומחה באבחון כאבי שרירים, ידיים, רגליים, ראש ובטן. אולם כאב אחד עדיין אינו מוכר לך, כאב לב של יהודי המוטל בגלות כבר 1900 שנים! כשקראתי את המילים הללו 'יאמרו גאולי השם אשר גאלם' - נקרע לבי בכאב, איך קרה כדבר הזה, כה הרבה שנים אנו בגלות ועדיין לא נגאלנו...

יש לך מושג כמה כואב להיות בגלות כמעט אלפיים שנה?! יש לך מושג מהי כמיהה לגאולה, ציפיה לזכות כבר להיגאל?! האם אתה יכול להעריך, כמה כואב ומייסר לחשוב שאחרי כל כך הרבה שנים, כל כך הרבה צרות, כל כך הרבה מכאובים שעברנו - עדיין איננו ראויים להיגאל, עדיין אנו בגלות הכאובה הזו?! זה כואב שבעתיים מכל כאב אחר, זעקה על כאב כזה - היא באמת לא נשלטת, הרי זה מייסר כל כך!

נראה לך שהרשיתי לעצמי לצעוק?! - חלילה לי! הבטחתי לשמור על השקט, והתכוונתי לעמוד בזה. אך הלא אמרת בעצמך כי ישנם מצבים שהצעקה היא בלתי נשלטת, שהכאב כה מייסר ומפלח - עד שלא ניתן לעמוד בו בלי לצעוק! זה בדיוק מה שקרה לי, זה הסיפור שלנו - בני העם היהודי! - סיים הרבי, ועיניו זולגות דמעות...

סיפור זה, שסיפר הגאון רבי יצחק שלמה אונגר זצוק"ל ומופיע בספר 'דשומים בשמך', מלמדנו עד כמה גדול הוא כאב הגלות, ועד כמה - אם מקדישים זמן ומחשבה, פנאי והתבוננות - ניתן לקרב אותו אל הלב, עד

שהזעקה תהיה בלתי נשלטת, עד שהכאב יתפוס את כל המחשבה. הימים האלה - זה תפקידם, וזה תפקידנו בהם: להתבונן, להבין, לחוש ולהרגיש את עוצמת החסר, את הגלות הנוראה, את האכזבה על השנים שחולפות ועדיין לא נגאלנו! הבה נתחבר אל הכאב הזה, במקום לברוח ממנו - הבה ניכנס אליו, נכניס אותו אל ליבנו. וככל שנתאבל באמת, ככל שנקדיש זמן כדי להבין מה חסר לנו ועד כמה זה כואב, ככל שנבכה מעומק הלב על חורבן ירושלים - כך נזכה שבקרוב ממש יקויים בנו 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה', ונזכה לקבל את פני משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן!

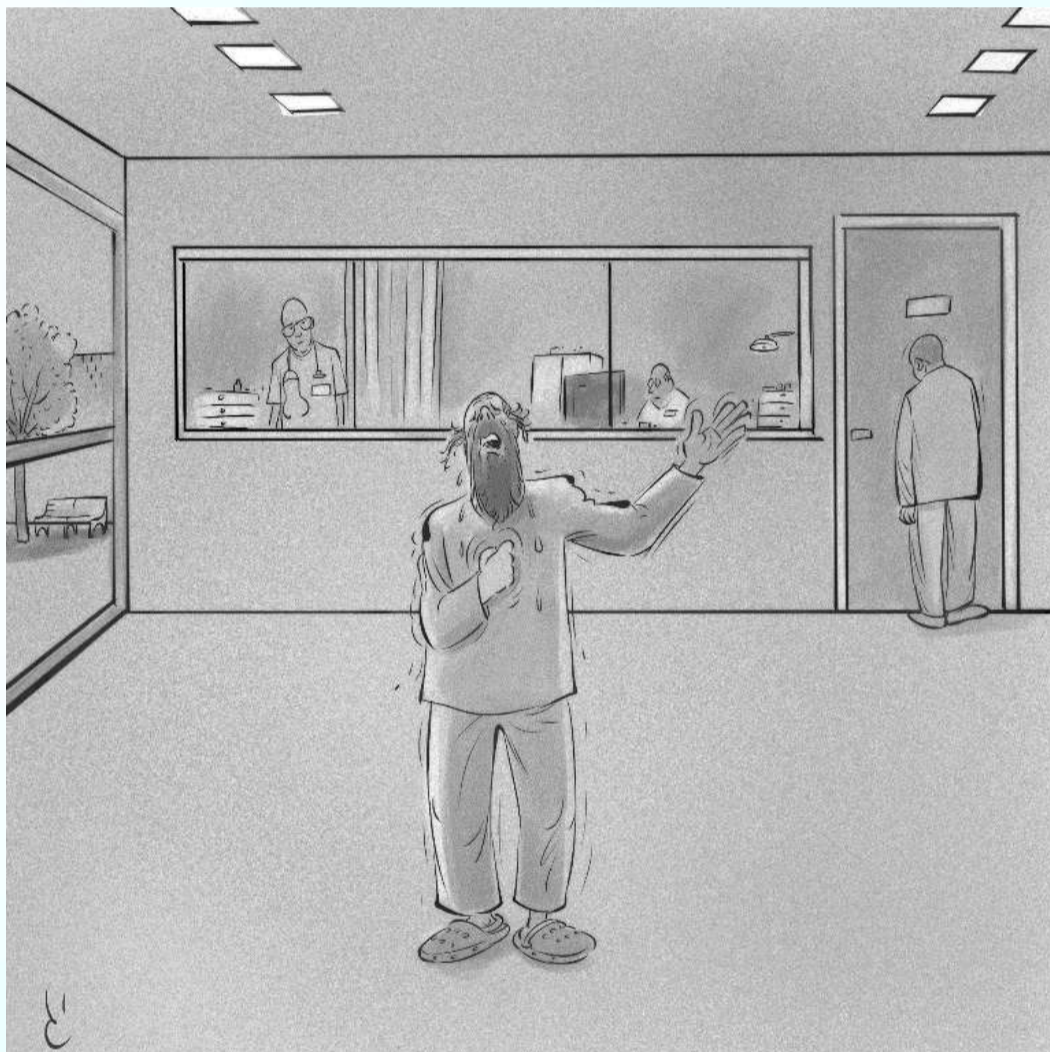
זה תלוי בנו!

לצד הכאב והאבל על חורבן ירושלים, אין ספק שכל יהודי היה שמח להיות שותף של ממש בבניינה של ירושלים. לו הדבר היה תלוי בנו, הלא אין ספק שכולנו היינו עולים לירושלים עכשיו, זה בא ולבינה בידו ואחר מחזיק טיט בכדו, ויחדיו היינו בונים את בית המקדש. אלא שלכאורה - איננו יכולים...

הבשורה היא שכן. לא רק שאנו יכולים, בניין ירושלים הוא בידנו, בידינו ממש. הסכיתו ושמעו גילויי שמימי שגילה הרה"ק מראפשיץ ז"ע בספרו 'זרע קודש' בפרשת 'כי תצא'. הוא מגלה משמעות טמונה במילים 'ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו'. לא רק שזו תפילה בציפיה לגאולה, לא רק שזה רגע בו נבקש לחזות בבניין ירושלים, אלא שטמון כאן סוד עצום:

שאת ירושלים אנו בונים, בימינו. במה שאנו עושים בימינו, בפעולות שאנו עושים במשך היום שלנו, במה שנרשם ביומן השמימי שלנו. 'ובנה ירושלים - בימינו' - הקדוש ברוך הוא בונה את ירושלים במה שאנו עושים בימי חיינו עלי חלד, בכל פעולה שלנו אנו בונים את ירושלים, פשוט וחלק!

יהודי יקר, אין הדבר תלוי אלא בנו! אנו יכולים לבנות את בית המקדש! כל מצוה מוסיפה אבן, כל מעשה טוב מוסיף שורה, כל פעולת חסד בונה נדבך, כל שעת לימוד מורחת טיח. אנחנו בונים את בית המקדש, בחיוך לזולת, במילה טובה, בלימוד תורה, בתפילה נרגשת, בשמירת פה ועיניים. הבה נבנה יחדיו את בית המקדש, בידינו הדבר!

נפלאים מעשיך

סיפורים נפלאים ודברי חיזוק **הרב הגאון שלמה קולדצקי שליט"א**

לפתע הנחש הזדקף מולו בפה פתוח וקול שריקת נחש ארסי, החייל רעד מפחד כי הוא למד רבות כשקורה כזה דבר אסור לברוח ולזוז, כי בריחה תביא את הנחש אחריו ותמיד הוא מנצח בריצה, והסוף הוא מוות. כך הנחש עומד מולו במשך שעה, שעתיים, שלוש...

הלך יחד איתי לרבי חיים קניבסקי לבקש ממנו שיבוא להיות סנדק לבנו שהוא נכדי, אמר לו רבי חיים אני לא אהיה סנדק, אתה תתן סנדק לאבא שלך. אמרתי מיד אני לא ראוי, אמר לי רבי חיים אני רואה על הפנים שלך קדושה, כך פסק רבי חיים את פסוקו. אחרי הברית הרהרתי מה ראה רבי חיים קדושה אצלי ואז הבנתי ונזכרתי, כשנשאתי את אשתי שהיתה ניצולת שואה היא אמרה לי תשמע אני לא יודעת מה זה ומי זה, אני רק מודיעה לך כשאני הייתי עם הורי ברכבת בדרך לתאי הגזים הייתי ילדה קטנה ואז ברכבת באמצע הדרך אמא שלי קראה לי ואמרה לי בשקט חנה'לה תקשיבי את יהודיה תזכרי שאת יהודיה ואחרי החתונה תשמרי על טהרת הבית היהודי, כעת כולנו הולכים למות את עדיין קטנה ויכולה להינצל. באחד מעיקולי הדרך, בהסכמתי, אמי השליכה אותי מהחלון ואיזה משפחה של גויים אספה אותי אל ביתם עד אחרי המלחמה וכך ניצלתי. מיד כשהתחתנתי עם בעלי, סיפרתי לו ואמרתי אני לא יודעת למה אימי התכוונה, בוא נשאל את מזכירת הקיבוץ, הם הלכו לשאול את המזכירה והיא ענתה בזעף שאין היום כאלו דברים. הבנו ממנה שיש, רק היא לא רוצה לומר. חיפשנו ומצאנו רב שאמר לנו בדיוק איך לשמור טהרה ועד היום אנחנו מקפידים מאוד על הצוואה הזאת, נזכר הסבא, ומאז חזר בתשובה שלימה.

יש להוסיף שהרבה פעמים התוכחה היא תזכורת וחיזוק לאדם שעובר העבירה והוא רק צריך דחיפה ותזכורת כדי להתחזק. וכמו שאומרים בהפטרות חזון ידע שור קונוה וגו' ישראל לא ידע עמי לא התבונן, והיינו למה אנו לא יודעים כי פשוט אנו לא מתבוננים, ורק כשמוכיחים אותנו או שיש צרות מתחילים להתבונן ולראות את ה', לכן התוכחה היא טובה כדי שלא נקבל איזה עונש ואז נתעורר. נביא כאן כמה סיפורים מרבי שלום שבדרון על אנשים הגרועים

שבגרועים שבשעת צער לפתע הם נזכרו בה' ובשכר ועונש.

בתקופת הקומוניזם יהודים רבים שירתו יחד במפלגה של הקומוניסטים וגם היו לראשי המפלגה, והנה יהודי אחד שחטא והחטיא בעיירתו הגדיל לעשות בחטאיו. ערב אחד הוא נעמד ברשות הרבים ועמו ספר תורה והחל לקרוע את גווילי הס'ת ברחובה של עיר, ה' ירחם, והנה היה לפלא בעודו קורע ואוחז בגווילים חלפה שם מרכבה עם סוס, העגלה סתה ופגעה בו והוא נסחף תחת הגלגלים, עצמותיו החלו להישבר ואז שמעו כולם איך הוא צועק שמע ישראל ... סיפור דומה סיפר רבי שלמה וולבה שהוא שכב בבית חולים בשבדיה, זה היה אחרי המלחמה ובאותו מקום אושפזה אישה ששבה מאושוויץ, והיא סיפרה לו שבאותן שנתים שהייתה באושוויץ לא היה אחד שנכנס לתאי הגזים ולא אמר שמע ישראל.. רבבות משומדים פורקי עול כולם הכירו את בוראם ומתו על קידוש ה'. וכל זה כי ה' נטע בלב כל יהודי שיכיר את ה' ורק צריך להתבונן קצת וד'ז נעשה ע"י תוכחה, או חלילה ע"י התעוררות של צרה.

לפעמים הקב"ה מעורר אדם שהוא מנהיג לכל הברואים ע"י ניסים שנעשים לאדם. סיפור שהתפרסם לפני כארבעים שנה על בחור יהודי רוסי שנסע יחד עם חבריו להילחם באפגניסטן. קבוצת החיילים שהיתה איתו חנתה באחד הכפרים, הבחור היהודי אהב לטייל בסביבות הכפר והנה הוא הבחין בנחש ארסי מתפתל, כיוון שאותו יהודי אהב נחשים ולמד ע"כ רבות בשיעורי טבע הוא החליט להתיידד עם הנחש, הוא שב למחנה הביא עמו אוכל ושב לנחש, למחרת עשה כך שוב ושוב עד שממש נהפך לידיד של

לפרשת דברים – תוכחת אהבה

בתקופה שהחפץ חיים היה נודד למכור את ספריו ראה באכסניה שבוילנא יהודי מגושם נכנס ומתיישב ע"י השולחן וזורק פקודות לכל עבר, שיביאו לו מיד אוכל, ומשקה חריף, וכן הוא חוטף ואוכל בלי ברכה, ומתייחס ביחס בלתי הוגן למשרתת שם. הח"ח הסתכל מהצד כשהוא נדהם מהמחזה, ועמד לגשת לזולל להעיר לו. ראה זאת הבעה"ב וניגש לח"ח שיזהר מלגשת אליו, כי מדובר בחייל לשעבר שנלקח מגיל קטן בתור קנטוניסט ונשלח לחזית וכו'. ואם יגש אליו הוא עלול להרים את ידו על הח"ח. שמע זאת הח"ח והוא ניגש אל החייל ואמר לו בלבביות שלום עליכם! שמעתי מה שעברת בחיים נחטפת בתור ילד קטן, לא זכית ללמוד אות אחת מהתורה, עברת שם בסיביר צרות, רדיפות אימות, עינויים, והכל באכזריות נוראה, אלצו אותך לאכול נבילות וכו', ואעפ"כ נשאת יהודי! אני מקנא בעוה"ב שלך, כזאת מסירו"ג, מקומך בין גדולי האומה! דמעות נתקשרו בעיניו של החייל

המגושם, והוא החל פורץ בבכי ומנשק את כפותיו של הח"ח. ואז הוסיף לו הח"ח בן אדם כמוך לו יקבל ע"ע לחיות מעתה כיהודי לא יהיה מאושר ממך בארץ. כך הראה לנו הח"ח איך צריך להתנהג ליהודי באהבה.

להרב דסלר זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז' היתה דרך מיוחדת בתוכחה, ע"י שהיה הופך כל עניין לא טוב למאוס וקטנוני, פעם היו כמה בחורים שהלכו לראות משחקי כדורגל. הרב דסלר דיבר ע"כ בישיבה ותיאר בצבעים חיים כמה אין כלום במשחק הזה, וכמה הדבר דוחה עד שבחורים הרגישו מיאוס להתעסק בדברים האלו. החזו"א שמע מבחורים על הדרך הקלה והמעניינת שהכניס הרב דסלר בשיחותיו והיה מרבה לשבח את

זה לפני כולם באומרו שקניין משיכה (לקנות בחורים ע"י משיכה) הוא יותר חזק מאשר קנין חזקה (יד חזקה).

עוד סיפור איך על ידי תוכחה באופן ראוי אפשר להעלות אנשים על דרך המלך. רבי ברוך ידלר סיפר על תוכחה שהולידה אהבה לתורה ומצוותיה. פעם שכב רבי ברוך בבית חולים ומיטה על ידו היה יהודי, חילוני גמור קיבוצניק, והנה יום אחד באו לבקרו משפחתו וכולם היו חרדים לכל דבר בחורי ישיבות נערי חמד. רבי ברוך המתין וחיכה לשעת כושר ואז כשהיו לבד הוא שאל את שכנו איך קרה כדבר הזה שכל יוצ"ח חרדים? ענה אותו יהודי וסיפר אני התגוררתי בקיבוץ, שבת אחת יצאתי עם רעייתי לטייל לכיוון ירושלים הגעתי עד כיכר השבת שם עמדו ילדים וצעקו שבת!!!! יצאתי אליהם והם ברחו. נכנסתי שוב לרכב הם הגיעו שוב, כך הלך חזור. יצא אלי איזה רב מאחד הבניינים ואומר לי אתה רואה שזה לא הולך, אולי תכנס אלי הביתה תשתה ותאכל משהו, תנוח מהדרך עד שתגמר שבת, כי אחרת תאלץ להאבק כאן הלוך חזור בלי שאף אחד ינצח... הוא אמר דברים של טעם, עלינו אליו הביתה, התיידדנו אני ורעייתי יחד עמו ועם רעייתי, אח"כ ביקרנו עוד פעם פעמיים ועוד ועוד. לימים קיבלתי שילומים מהנאצים, עליתי יחד עם רעייתי לגור בירושלים, אמנם אני לא חזרתי בתשובה אבל הילדים שלי שכ"כ נהנו מהחיים החרדים שראו אצל הידידים שלנו, חזרו בתשובה ואני לא הפרעתי להם.

סיפור נוסף יהודי מבוגר סיפר איך חזר בתשובה שלימה. וכך הוא סיפר: אני הייתי מסורתי ובני הגדול חזר בתשובה. יום אחד נולד לבני הבכור בן והוא

הנחש, כך יום יום שהה עם הנחש במקום קבוע שהיה נפגש עמו למשך שעה ארוכה, ויהי היום והתקבלה פקודה לצאת מהמקום בו הם שהו במהירות האפשרית ולצאת למקום מרוחק יותר. הבחור היהודי שמע זאת והחליט לפני שעוזב את המקום ילך להיפרד מהידיד שלו הנחש, הוא לקח עמו אוכל הביא לנחש הנחש אכל ו... לפתע הנחש הזדקף מולו בפה פתוח וקול שריקת נחש ארסי, החייל רעד מפחד כי הוא למד רבות כשקורה כזה דבר אסור לברוח ולזוז, כי בריחה תביא את הנחש אחריו ותמיד הוא מנצח בריצה ואז הוא יכיש אותו בכל התוקף והסוף הוא מוות, לכן מה עושים? התשובה היא לא זזים. כך הנחש עומד מולו במשך שעה שעתיים.. שלוש, הנחש לא זז, הבחור נמצא על סף עילפון ובפחד מוות כל רגע. לבנתיים החברים שלו ראו שהוא לא חזר והמשיכו הלאה בדרכם. רק כעבור שלוש שעות הנחש 'החבר' ירד על ברכיו ונעלם. באותו רגע הוא מיד רץ למחנה שלו והתחיל לרוץ לכיוון שהלכו חבריו ולנסות להדביק את הקצב, לאחר ריצה עד כלות כוחותיו הוא מגיע לאחד מעיקולי הדרך ושם הוא רואה את חבריו כולם טבוחים ושחוטים לאחר שעלו על מארב שהכינו להם האפגנים ורצחו אותם ללא רחם. הבחור היהודי שהיה קומוניסט מנותק מכל תורה ומצוות ראה זאת וכתב את כל הסיפור במכתב שהתפרסם כאן בארץ בשנת ה'תש"מ וכך הוא כתב, לפיכך התעוררתי להאמין שיש בורא לעולם והוא עושה ויעשה לכל המעשים.

ויהי היום והתקבלה פקודה לצאת מהמקום בו הם שהו במהירות האפשרית ולצאת למקום מרוחק יותר. הבחור היהודי שמע זאת והחליט לפני שעוזב את המקום ילך להיפרד מהידיד שלו הנחש, הוא לקח עמו אוכל הביא לנחש הנחש אכל ו... לפתע הנחש הזדקף מולו בפה פתוח וקול שריקת נחש ארסי, החייל רעד מפחד כי הוא למד רבות כשקורה כזה דבר אסור לברוח ולזוז, כי בריחה תביא את הנחש אחריו ותמיד הוא מנצח בריצה ואז הוא יכיש אותו בכל התוקף והסוף הוא מוות, לכן מה עושים? התשובה היא לא זזים. כך הנחש עומד מולו במשך שעה שעתיים.. שלוש, הנחש לא זז, הבחור נמצא על סף עילפון ובפחד מוות כל רגע. לבנתיים החברים שלו ראו שהוא לא חזר והמשיכו הלאה בדרכם. רק כעבור שלוש שעות הנחש 'החבר' ירד על ברכיו ונעלם. באותו רגע הוא מיד רץ למחנה שלו והתחיל לרוץ לכיוון שהלכו חבריו ולנסות להדביק את הקצב, לאחר ריצה עד כלות כוחותיו הוא מגיע לאחד מעיקולי הדרך ושם הוא רואה את חבריו כולם טבוחים ושחוטים לאחר שעלו על מארב שהכינו להם האפגנים ורצחו אותם ללא רחם. הבחור היהודי שהיה קומוניסט מנותק מכל תורה ומצוות ראה זאת וכתב את כל הסיפור במכתב שהתפרסם כאן בארץ בשנת ה'תש"מ וכך הוא כתב, לפיכך התעוררתי להאמין שיש בורא לעולם והוא עושה ויעשה לכל המעשים.

ומסופר ג"כ על רבי ברוך בער שנכנס פעם לאיזה דרשה ובאמצע הוא חש שהוא נצרך להתפנות אבל הוא התאפק מאוד חזק עד שכל גופו האדים והוא נפל מתעלף, כשעוררוהו הוא אמר למקורבו רבי יעקב הרמן שאי"צ לקרוא לרופא הוא פשוט צריך להתפנות, ואמר לו רבי יעקב אז למה הוא התאפק ולא חשש לבל תשקצו, ענה רב"ב כיוון שידעתי שאם אני אצא באמצע יגידו שאני עושה ד"ז כי הדרשה שלו לא מספיק מוצלחת וזה יבוא להלבין את פניו, לכן העדפתי להגיע לידי סכנה חלילה העיקר לא לפגוע ביהודי.

רד"ש מקופת העיר סיפר שהוא פנה פעם לרב שטינמן שיחתום על הקמת קרן ליהודי בעל יסורים ובעל צרות מופלגות, הרב שטינמן אמר לו במקום להקים לו קרן תשאל את בעל הצרה האם הוא לא פגע פעם במישהו כי הפגיעה בשני היא הגורמת לצרות כ"כ משונות, כי מי שפוגע ומבזה את השני נקרא רוצח ...

ע"כ מהגר"ש קולדצקי, בשם מידות טיש, להגיד, ועוד.

ויזהר מאוד כשמוכיח את חברו לא יעשה את הפעולה ההפוכה כגון שלא יוכיח ברבים או שלא ילבין את פניו כי אז זו מצווה הבאה בעבירה והוא נענש ע"כ כמובא בספר חסידים. וכשמוכיח את השני צריך מאוד להיזהר לא לפגוע למרות שעושה דבר גדול כשמוכיח, ומסופר על רבי שלום שבדרון שפעם הציגו לו משרה להיות משגיח באחת הישיבות המצליחות, מקום

נצחו אראלים את המצוקים: הגאון רבי יצחק טוביה וייס זצ"ל, גאב"ד 'העדה החרדית'

כמו כן היה מקורב לאדמור"י בית גור, לרבי יואל מסאטמר, ולאדמור"ים מסקולען.

החל לכהן כגאב"ד העדה החרדית ב"ד בתמוז ה'תשס"ג לאחר פטירת קודמו בתפקיד, רבי ישראל משה דושינסקיא.

נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש: אבל כבר ירד על עולם התורה והחסידות בארץ ובעולם עם היוודע הבשורה הקשה והמרה מבית החולים 'הדסה עין כרם' בירושלים על הסתלקותו בליל שבת קודש בסערה השמימית בשבת קודש של מרן הגאון הגדול רבי יצחק טוביה וייס זצ"ל, גאב"ד 'העדה החרדית' בירושלים ומורה דרכה במשך כשני עשורים.

הגאב"ד השיב את נשמתו ליוצרה בשיבה טובה בגיל 95 בליל שבת קודש בשעה 3:15 בלילה, כשסביב מיטתו זועקים את פסוקי הייחוד הנאמרים ביציאת נשמה במעמד בני משפחתו והתלמידים המקורבים.

מיטתו של הגאב"ד הובאה לביתו בירושלים שם ה'טהרה' תיערך במקווה הפרטי של הגאב"ד זצ"ל, מסע הלווית הענק תתקיים [-התקיימה] ביום ראשון בשעה 10:00 בבוקר מבנייני זופניק העדה החרדית בירושלים. הגאב"ד ייטמן בחלקת הנביאים בהר הזיתים על יד רעייתו ע"ה.

תחנות חייו של הגאב"ד הגרי"ט וייס זצוק"ל

נולד בפזינוק (Pezinok), ליד ברטיסלאבה בצ'כוסלובקיה (כיום בסלובקיה), כבן זקונים לרבי שלמה וייס, אביו היה מגיד שיעור בעירו ותלמידו של השבט סופר, ולפרנסתו היה סוחר עצים. מאחר ועל פי החוק לא היו בעיירה מספיק ילדים לפתוח תלמוד תורה למד בבית הספר המקומי, ואחרי הצהריים למד עם מלמד.

ב-1939 ניצל בקינדר-טרנספורט שאורגן על ידי ניקולס וינטון, והיגר ללונדון לבדו, כשמשפחתו נותרת מאחור (למעט אח אחד), הרבי מסאטוב, רבי שמחה רובין (נפטר בשנת תשס"ד) גידלו בביתו יחד עם עוד כמה יתומים מהקינדער טראנספורט למשך שנה אחת, למד בישיבת תורת אמת של רבי משה שניידר, בישיבת גייטסהד שבראשות רבי אליעזר קאהן, ובכולל הרבנים בגייטסהד אצל רבי אליהו דסלר, בעת לימודו בגייטסהד קיבל היתר הוראה מרב העיר רבי נפתלי שאקאוויצקי ומרבי שמואל יוסף ראבינוב. לאחר עלייתו של הרב דסלר לארץ ישראל התמנה במקומו לראש הכולל.

כעבור מספר שנים, שב להתגורר בלונדון, שם התקבל לכהן כר"מ בישיבת הרמה בראשות הרב אליקים שלזינגר. במקביל למד הלכה למעשה אצל הרב שלמה באומגרטרן. הוא התמנה על ידי הרב באומגרטרן לרב בית הכנסת 'תורה עץ חיים' בעיר, בלונדון היה לו קשר עם האדמו"ר רבי שלום משאץ ואף נבחן אצלו בהלכה.

בשנת תשכ"ז עבר לאנטוורפן שבבלגיה, שבה גר כשלושים ושבע שנים. היה ר"מ בישיבת עץ חיים בוילרייק, ובהמשך דיין בבית הדין שבאנטוורפן. באותן שנים כיהן כרב בית המדרש של חסידי גור בעיר, וכרב בית המדרש 'אברכים', באנטוורפן היה מקורב לאדמור"י בית פשעווארסק.

הנר כבה דקות לפני שהגאב"ד זצ"ל עלה בסערה השמימה חסידי דושינסקיא נדהמו בליל שבת קודש כאשר בשעה 3:10, במהלך עריכת השולחן של הרבי מרושינסקיא, כבה נר אחד. לאחר מכן גילו החסידים כי באותן דקות החזיר מרן גאב"ד ירושלים הגאון רבי יצחק טוביה

וייס זצ"ל את נשמתו לבוראה. החסידים מספרים כי שתי הנרות מוגנות באמצעות זכוכית, ובכל זאת כבה אחד מהם. דבר שלא אירע בעבר. ע"כ מחדש במייל בשם מסך כל רגע, המכלול. התמונות מהעלון 'באר יחיאל', מארכיון אהרן ברוך ליבוביץ.

ליקוטים וסיפורים נפלאים

על פרשת השבוע ועניני דיומא ■ הרב הגאון ברוך רובין שליט"א

פעם בערב סוכות, היה לגרי"ש קורת רוח מיוחדת מארבעת המינים המהודרים שלו. ניצלת רוממות רוח זו ואמרת: "פלוגי מתייסר כל כך, יברכו נא בבן זכר!" שאל הגרי"ש: "דוקא בן? ומה רע בבת?" והפטיר: "נו, שיהיו לו השנה גם בן וגם בת!" ובערב ראש השנה נולדו לו בן ובת!

שיהיו לו השנה גם בן וגם בת! ואחרי שנים רבות, בערב ראש השנה, ממש ביום האחרון של השנה, נולדו לו תאומים. בן ובת!

(ישא ברכה)

"ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם" (א, א)

"אתה נותן קצבה לברכותינו? כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אשר אם יוכל איש למנות! ענה להם משה "זו משלי היא, אבל הוא 'יברך אתכם כאשר דיבר לכם'". (רש"י)

ואכן צריך להבין, מדוע משה בירכם 'משלו' - "אלף פעמים" לא פחות ולא יותר? ביאר בספר 'פנים יפות': דהנה, מצינו פעמיים שהקב"ה הבטיח למשה להגדיל ולהעצים אותו: בחטא העגל הבטיחו "ואעשה אותך לגוי גדול"

(שמות לב, י) ולאחר חטא המרגלים והמתלוננים מובא "ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו" (במדבר יד, יב). והרי "כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי - אינו חוזר בו" (ברכות ז), ומאחר ו"מדה טובה מרובה על מידת פורענות פי חמש מאות" (רש"י שמות לד, ז), והיו שתי דיבורים של הקב"ה לטובה, לכן משה גדל והתעצם מישראל באלף פעמים. לכן משה מברך כאן את ישראל "משלו" דוקא באלף פעמים, כי במספר זה בדיוק הוא גדול ועצום מעם ישראל!

(מתוקים מדבש)

"איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם" (א, יב)

"טרחכם" - מלמד שהיו ישראל טרחנין, "ומשאכם" - מלמד שהיו אפיקורסין (רש"י)

שאל הרה"ק רבי נחמן מברסלב ז"ע - מילא מהמילה "טרחכם" מבינים אנו מפירושה המילולי, שהכוונה שהיו טרחנין, אבל מנין לרש"י ש"משאכם" הכוונה לאפיקורסים, הרי מהפירוש המילולי אינו מובן כן?

אלא הסביר ואמר: משאכם היא אפיקורסות - יודעים אתם למה? כי האפיקורסות היא משא כבד על האדם, וסבל קשה, ואילו למאמין יש משענת חזקה ומוצקה - משא חייו קל יותר, שהכל אצלו מבוסס באמונת אומן, ואילו האפיקורס טעון ספיקות והרהורים המעיקים עליו כל הזמן וכך גורם שמשא החיים קשה עליו ביותר.

"הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם" (א, יד)

כתב רש"י: שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירים בו, שאתם גידלתם אותו, לכן נאמר: "וידועים לשבטיכם".

פעם נקראתי אל ה"בית ישראל" מגור זצ"ל שהטיל עלי איזו שליחות, ובתוך הדברים ניצלת את ההזדמנות לשאול אודות פלוגי מחסידיו. בררו עליהם בענין שידוך. "מה רצונך לדעת" שאל הרבי. "אודות יראת שמים" אמרתי. הפטיר: "מנין לי לדעת? - אודות יראת שמים יודעים שנים: הקדוש ברוך הוא, ואשתו!"

(להגיד)

"בין איש ובין אחיו" (א, טז)

בט' באייר תשע"ג היתה הלוויה גדולה בירושלים של תלמיד חכם גדול שבדור. הרבה מגדולי ישראל כיבדו את המנוח בהשתתפותם וכמובן שגם ספרו לו. באמצע ההספדים ניגש בחור ישיבה כבן עשרים וארבע לאחד

"אלה הדברים" (א, א)

ספר דברים, יש בו תוכחות רבות, ואומרים חז"ל, שאם מקיים האדם את תר"ג המצוות, הוא זוכה שהקללות נהפכות לו לברכות. מביא זאת הרב חיים מיכאל דב ויסמנדל זצ"ל בספרו "תורת חמד", ומצביע על רמז נפלא לכך בפסוקים:

אם מונים שש מאות ושלוש עשרה אותיות (כמנין תר"ג מצוות) החל מהאות 'ב' שב"אלה הדברים", מגיעים לאות 'ר'. לאחר מניית עוד שש מאות ושלוש עשרה אותיות מגיעים לאות 'כ', ובדילוג נוסף של שש מאות ושלוש עשרה אותיות מגיעים לאות 'ה'. הרי שמקבלים: ברכה!

(לאור הנר)

"אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל

ישראל" (א, א)

לפי שהן דברי תוכחות... הזכיר ברמז מפני כבודן של ישראל (רש"י)

אחד המגידים נזדמן לראדין ושמע את החפץ חיים מדבר על החובה לנצל כשרון הדיבור כדי להוכיח את העם על מעלליהם אשר לא טובים. פנה אליו המגיד והתלונן: "רבי, בבואי אל אחת העיירות נודע לי שבעיר נמצאים פורצי גדרים צניעות ומחללי שבת. עליתי בלב דואב על הבימה בבית הכנסת ונשאתי דרשה נלהבת בדברי תוכחה על כל הפרצות. עוד בטרם סיימתי, התחוללה המולה בין הנוכחים וכמעט שהורידו אותי בכח מן הבימה... נאצלת להפסיק את הדרשה באמצע..."

שאל הח"ח את המגיד: "תאר לי היאך השמעת את דרשתך?" השיב המגיד: "כמובן זעקתי

מנהמת לבי בדברי תוכחה חריפים ונוקבים על ההפקרות הנוראה... השיב לו הח"ח בקולו המלטף: "אמור נא, ידידי, בהניחך את התפילין הבוקר, האם גם אז הרמת קול רעש וזעקה? ובכן, מה ההבדל בין קיום מצות תפילין לקיום מצות תוכחה? הרי כשם שאין צורך להרעיש בשעת קיום מצוות "וקשרתם לאות על ידיך" כך גם מצוות "הוכח תוכיח את עמיתך" אינה צריכה להעשות בקול רעש גדול אלא בנועם ובניחותא..."

(עפ"י הח"ח חייו ופעליו)

"לא אוכל לבדי שאת אתכם... ה' אלוקיכם הרבה אתכם" (א, ט-י) פעמים בא היצר הרע אל האדם כאשר הוא מבקש לעשות מצוה, ומחליש את ידיו בטענה שלא יוכל לבדו לשאת את המצוה ולסיימה. אך צריך האדם לזכור כי "ה' אלוקיכם הרבה אתכם" - ה' בא בעזרו, ו"הפותח פתח כחודו של מחט, פותחין לו פתח שאפילו עגלות וקרונות נכנסין בו" (שה"ש רבה ה, ג). עוד צריך לזכור, ש"לא עליך המלאכה לגמור", ו"אי אתה בן חורין ליבטל ממנה" (משניות אבות ב, טז).

"ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם... ויברך אתכם" (א, יא)

סיפר הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א: אחד מבאי ביתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה חשוך בנים במשך שנים רבות. הוא ביקש את ברכת הגרי"ש, אך שלחו אל חתנו הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל. בא לפני רבי חיים, ותמה: "יש לך צדיק בירושלים ואתם באים אלי?! ועדיין לא נושע."

פעם בערב סוכות, היה להגרי"ש קורת רוח מיוחדת מארבעת המינים המהודרים שלו. ניצלת רוממות רוח זו ואמרת: "פלוגי מתייסר כל כך, יברכו נא בבן זכר!" שאל הגרי"ש: "דוקא בן? ומה רע בבת?" והפטיר: "נו,

מהבנים של הנפטר שעשה עליו רושם שהוא המכבד את הספרנים, ופנה אליו בבקשה שהוא גם רוצה להספיד...
 אותו הבן אמר לו בתוקף שאין על מה לדבר לתת לבחור צעיר להספיד אדם גדול בזמן שיש כאן הרבה תלמידי חכמים?! לא בא בחשבון. אמר לו אותו בחור בקול תקיף: 'אם תתן לי בצורה יפה - מוטב, ואם לא, אני אקח בכח את המיקרופון ואספיד!' לא היתה לאותו הבן ברירה, הוא ביקש את סליחת הציבור, והרשות ניתנה.
 אותו בחור תפס את המיקרופון ופרץ בבכי שנמשך כמה דקות. כשנרגע מעט, אמר:

בשנת תשס"ט הנפטר הדגול נכנס לשיעור שמתקיים בירושלים בסדר טהרות, כאשר אחד מכללי ברזל הוא שצריך לבקש רשות להיכנס לשיעור. השיעור מונה כשלוש מאות וחמישים משתתפים, וכשמתחיל השיעור אין נכנס ואין יוצא - הדלתות ננעלות! מיותר לציין, שלשיעור כזה משתיקים את המכשיר הניידים, טרם הכניסה לבית המדרש. אותו רב לא ידע את הכללים הללו, ונכנס בלי לקבל רשות.

מגיד השיעור החל את השיעור והנה הוא מגלה שיש כאן אחד שאינו מן הקרואים. באותו רגע הוא הפסיק את השיעור והמתין. כמה מהתלמידים ניגשו אליו ואמרו לו שצריך אישור להיכנס לשיעור. נעמד הצדיק הזה על רגליו ואמר שהוא מתנצל שלא ידע מאלו הכללים, אבל תורה היא וללמוד אני צריך! המגיד שיעור נעתר לבקשתו והמשיך את השיעור.

כעבור מספר דקות המכשיר הנייד של אותו צדיק החל לנגן... כמובן שמיד שלף את המכשיר וכיבה אותו. מגיד השיעור הראה את אי שביעות רצונו והמשיך את השיעור. לא עוברות חמש דקות נוספות ושוב המכשיר פתח את פיו בחכמה, והתחיל לסלסל... סבלנותו של

המגיד שיעור פקעה והוא הפסיק את השיעור. נעמד הצדיק הזה שוב על רגליו והתחנן על נפשו שהוא לא אשם: 'כיביתי אותו זעק, זה ממש מעשה שטן! אני לא יודע היכן לשים את עצמי. תסלח לי! המגיד שיעור נעתר שוב לבקשתו והמשיך בשיעור.

לאחר דקות ספורות נוספות, מעשה השטן המשיך, וזמזום נוסף נשמע בחלל בית המדרש. מגיד השיעור סגר את כל הספרים שהיו מונחים על שולחנו, וזעק: 'כך לא לומדים תורה!!! סיים את השיעור, כשהוא עומד לצאת.

הצדיק הזה נעמד מיד על רגליו ואמר: 'אני לא מוכן שיהיה ביטול תורה על חשבוננו. גבי צר מלהכיל עוון כזה גדול! ולעיניהם המשתאות של כל מאות המשתתפים הוא קם ויצא בבוש. זעק אותו בחור באותה לוויה ואמר, "כולכם כאן

שמעתם על הסיפור הזה, אבל פרט אחד אף אחד מכם לא יודע - המכשיר הסורר היה שלי!!! אני ישבתי לידו, והצדיק הזה ראה שאני מסמיק ולקח את כל הבזיונות עליו כדי שאני לא אתבייש!" וגעו כולם בבכיה.

(להתעדן באהבתך)

"לא תכירו פנים במשפט.. לא תגורו מפני איש" (א, יז)

פעם פרץ סכסוך בדיני ממונות בין ראש הקהל בעיר סטאוויסק ובין הרוקח של העיר, שהיה מפורסם כמחלל שבת בפרהסיה רח"ל, וכל בני העיר כעסו עליו וניסו ככל האפשר להניאו ממעשיו, אך לשוא. הגיעו איפוא, ראש הקהל והרוקח לדרך לפני הגאון רבי חיים לייב סטאוויסקער זצ"ל ולפליאת

הכל זיכה הרב דוקא את הרוקח. נתמלא ראש הקהל חימה: היתכן לחייב אותו ולזכות את הפושע, מחלל השבת, על כן סרב לציית לדין. התיר רבי חיים לייב לרוקח לפנות לערכאות והנה דוקא שם זיכה השופט את ראש הקהל וחייב את הרוקח. יעץ רבי חיים לייב לרוקח שיפנה לערכאה גבוהה יותר בפטרבורג והבטיח שיבוא להעיד שם לטובתו. ואכן קיבל הרב הודעה על זמן המשפט של הרוקח שנקבע במקרה בדיוק לחג השבועות... עזב הרב את קהילתו לחג השבועות, ונסע לפטרבורג כדי להעיד במשפט. כשחזר, הביעו לפני אנשי העיר את גודל פליאתם: עד כדי להשאיר בחג השבועות את העיר ללא רועה רק כדי להעיד לטובת הרשע ההוא!! השיב להם רבי חיים לייב: "ומה אעשה ויש לאו מפורש בתורה שלא להטות משפט אביון במצוות וכי מה רציתם שאעבור ח"ו על הלאו..

(הגר"י זילברשטיין שליט"א)

"לא תכירו פנים במשפט" (א, יז)

פעם אחת התייצבו בבית דינו של ה"אור החיים" הקדוש זיע"א במרוקו שניים מגדולי המדינה. אחרי שהציגו שני הצדדים את טענותיהם בפני בית הדין, ישבו הדיינים לעיין בדינם, ובתוך כך יצא אחד מבעלי הדין הנכבדים, וכעבור זמן קצר חזר ועמו מלך מרוקו בכבודו ובעצמו.

הורה ה"אור החיים" הק' לדיינים שיתעלמו כליל מנוכחותו של המלך, וינהגו כאילו אין מכירים אותו כלל. לאחר זמן קצר, הודיעו הדיינים את פסק דינם, ומיד נעמדו וחלקו כראוי כבוד למלך.

פנה המלך לאור החיים ואמר: מגיע לכם להיענש בכל חומר הדין, שהרי אם ידעתם שאני המלך למה לא חלקתם לי את הכבוד הראוי מיד בבואי, ואם לא ידעתם שאני המלך, כיצד הכרתם אותי עכשיו? נענה ה"אור החיים" ואמר: אמנם הכרנו מיד בהכנסתך שאתה המלך,

אולם כך אנו מצווים בגזירת מלך מלכי המלכים הקב"ה שהורה לנו "לא תכירו פנים במשפט", ועתה שסיימנו לדין, "הכרנו" את המלך וחלקנו כבוד כראוי.

"והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי"

ושמעתי"ו" (א, יז)

הגה"צ רבי מרדכי לייב ווינקלר בעל הלבושי מרדכי אב"ד מאדע, היה מפורסם בשל ענוותנותו, צניעותו וטוב לבו. הוא היה אומר, על כל מנהיג רוחני מוטלת החובה להקשיב בתשומת לב לכל בעיותיו של בן עדתו שפונה אליו ומבקש את עזרתו, כלומר יש להקשיב אפילו לבעיות שאין ביכולתו של הרב לעזור בהן. בעצם העובדה, שנתן לאדם לשפוך את מרירות לבו לפני הרב, הקלה היא בשבילו. וזאת בהתאם לדברי משה רבינו שאמר "והדבר אשר יקשה

מכם תקריבון אלי ושמעתי"ו, ולא כתוב שמה רבנו יענה להם ויפתור את הדבר הקשה. מכאן ראייה שישנם דברים שדי שמספרים אותם למשה, ואפילו אם לא מקבלים תשובה עליהם, זה מרגיע את הדעת.

"ה' אלקיך עמך לא חסרת דבר" (ב, ז)

רגיל היה רבי יהודה ליב אשלג בעל ה"סולם" לומר: בסליחות אומרים 'מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה'. כלומר, מדוע מרובים צרכי עמך? מפני שדעתם קצרה ואין הם סומכים עצמם על הקב"ה. אילו לא היתה דעתם קצרה לא היו צרכיהם מרובים, שנאמר ה' אלקיך עמך - לא חסרת דבר'.

סיפור ושאלה בעידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י מבית האיחוד בחידוד

בליל תשעה באב, אירע דבר נורא בקהילה. זמן קצר לפני עלות השחר,

השכים פרץ נפוס לתפילתו, ובעודו עובר על יד ביתו של הצדיק הקשיש ר' חסדאי דיסמסטרי,

למרות החושך ששרר ברחובות, הבחין כי מחתרת חתורה מחצר ביתו...

זה אלפי שנים, גם במקומות בהם היהודים יחסית בקושי סבלו, גם אלו שחיו בשכונות טובה עם הגויים שסביבותיהם, אפילו במקומות בהם היה שלטון פנימי לקהילות ורבניהם, ואף בכל המקומות האחרים, התחננו בכו והתפללו כל היהודים, שלש פעמים ביום, "ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ותשכון בתוכה כאשר דברת, ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין", ש"מדת הרחמים עלינו תתגלגל, ולפני קונך תפילתנו

קובץ דרישה וחקירה (גליון קסז) דברים תשפ"ב | 13

האסון הנוראי ביותר שפקד את האומה הישראלית מאז היתה לגוי, לא היה בהריגת רבבי רבבות, ואף לא בגלותינו מארצינו, ונפילת 'מלכות בית דוד', ופשוט שלא באובדן השלטון, אלא בחורבן בית קדשנו ותפארתנו, שלצערינו הרב איבדנו כלי חמדה, מקום בו שרתה השכינה, שכל הבאים בתוכה, אם היו ראויים, זכו שתשרה עליהם רוח הנבואה, ותורתם היתה בקדושה ובהרה, ובזכות זה זכו להנצל מכל עברה ועון.

הפילי, ובעד עמך רחמים שאלו, כי כל לבב דוי וכל ראש לחלי, שה' יחוס וירחם עלינו ועל פליטת עמו ישראל, וברחמים גדולים יקבצנו מגלותנו, ויבנה את בית קדשנו ותפארתנו, במהרה בימינו אכי"ר.

למרות השנים הרבות שעברו וחלפו, מאז הלכו אבותינו יחד עם שאר ישראל בגלות בבל בבית ראשון וגלות רומי בבית שני, מידי יום ביומו זוכר כל יהודי את בית המקדש החרב, כל הדינים וההלכות שנקבעו על ידי חז"ל כ'זכר לחרב', עוזרים ומסייעים שלא נשכח את האסון הנוראי שאירע, במיוחד אלו הבוכים בכל לילה ב'תיקון חצות', שבכיתם זו מעוררת אצלם עוד יותר את הכאב והצער על חורבן הבית, ויש להם תקוה מרובה שהם בכלל אלו המתאבלים, שחז"ל אמרו שאף יזכו לראות בבנינה, במהרה בימינו.

הדברים אמורים בכל ימות השנה, אך בהגיע ימי חודש תמוז, גם אלו הרחוקים כל השנה מאבילות, שאינם מרגישים דיו בחסרונו של בית המקדש, בימים אלו מתעוררים ונזכרים בחסרונו, כאשר עיקר התעוררותם בעקבות ההלכות המיוחדים לימים אלו. ובמיוחד החל מראש חודש אב, שחומרת דיני האבילות גוברת, ואף כל אותם שמצאו שערי היתר עד לימים אלו, כעת כבר ליבותיהם מתעוררים לעצב ובכי על חורבן בית קדשנו ותפארתנו, עד ליום תשעה באב עצמו, בו אפילו עמי הארץ יושבים על הארץ ומתאבלים על חורבנו, כאשר בכל הדורות היו רבים שנתעלפו מהצער והבכי ואף ידוע על כאלו שהגיעו לידי סכנה מרוב אבילות בכי וצער.

גם כאשר במשך הדורות היו רבים שמצבם הכללי לא היה רחוק ממצבם של הגולים בחורבן הבית, כשעברו שמד אחר שמד, ואיבדו את רוב בני משפחתם בגזירות ושחיתות, והיה להם סיבה להיות אבלים כל ימיהם, ולבכות ולקונן על אבולם הפרטי, בכל זאת, בכל שנה מחדש, בהגיע ימי חודש תמוז ובמיוחד בחודש אב, היו פורצים בבכי מר וקורע לב על חורבן בית המקדש. צער החורבן ויגונו תפסו בליבם נתח חשוב ונכבד ממידת הצער שיכלו להכיל בקרבם. הם הרגישו בעצמם את דברי חז"ל, אודות כל דור שלא זכו שנבנה בית המקדש בו, כאילו נחרב בימיו, כך היתה תחושתם התמידית, שהרגישו כאילו נחרב בית המקדש בימיהם.

הנהגה זו היתה פשוטה בלב כל יהודי, בכל מקום בו היו והתגוררו, בין אם היה זה בארצות זרע עשו, באדום ובנותיה, בהם סבלו יותר מרדיפות ושחיתות, שְמָדוֹת והעברה על הדת, ובין אם היו בארצות בני ישמעאל, בהם סבלו יותר מעוני ומחסור, מרעב, מחלות ומגיפות, תמיד היה פשוט לכל יהודי שהוא בגלות, והסבל שסובל הינו מחסרון בית קדשנו ותפארתנו, וחלק מהעונש על העברות שגרמו את חורבנו ומונעים בימינו את בנינו.

גם בארץ 'ספרד', בה חיו היהודים יחסית למדינות אחרות, בעושר וברוחה רבה, רבים היו מורידים בכל יום דמעות כמים בתפילתם על בנין ירושלים ובית המקדש. כמעט שלא היה צריך לעורר על כך את ליבותיהם של הציבור, כולם הרגישו שגופם בספרד וליבם בעיר הקודש והמקדש.

היו מרבני המקום שטענו, שלמרות הכל הרגישו יהודי ספרד יותר מדי טוב בארץ זו, וכבר הרגישו בעצמם כ'ספרדים', יותר מאשר כ'בני ארץ ישראל', ועל כן יצאה עליהם גזירה קשה ונוראה, בגל גדול שעמד לבלעם, בשמדות ושחיתות נוראות וקשות, שנקראו לדורות בשמם, 'גזירות קנ"א', שבשנה זו התחילה התקופה הקשה שבארץ הרמים, עד שלבסוף, לאחר מאה ואחד שנים, גירשו את כל היהודים בגירוש הגדול בשנת רנ"ב, בהם כשליש מיהדות ארץ זו זכה לקדש את שמו ברבים, כשעלו על המוקד או מתו בכל מיני מיתות משונות. שלישי אחר ברח או התחבא, ושליש נוסף לא עמדו בנסיון, וכרעו ברך להבל וריק, לאל לא יושיע, ובניהם היו חכמים ונבונים, וכפי שהעיד על כך רבי יוסף יעב"ץ מגולי ספרד, בספרו אור החיים, "רוב המתפארים בחוכמה וכמעט כול המירו את כבודם ביום מר, והנשים ועמי הארץ מסרו את גופם וממונם על קדושת בוראם".

באותה תקופה קדומה של 'גזירות קנ"א', הצליחו רבים לברוח מארץ זו, על ידי שנתנו כופר נפשם בממונם וכל רכושם, ובעניות מרובה גלו לארץ אחרת, ביניהם עשירים שעד אותם ימים חיו בפאר והדר, ובתענוגות רבים, וכעת היטלטלו ממקום למקום בעניות מחפירה, כאשר הם ראו בזה יד ה' על שלא התאבלו דיו על חורבן בית המקדש ועל העיר האבלה והחרבה, הבזויה והשוממה.

בין המשפחות החשובות שנמלטו בעור שיניהם, כאשר כל רכושם השאירו מאחוריהם, ובכל ממונם שיחדו את הגויים שיתנו להם להמלט מאותה גזירת שמד, היתה משפחת רבי צמח דוראן בן רבי יהודה דילשפילש, שהיתה מהמשפחות החשובות שב'אראגון', שיצא יחד עם בנו רבי שמעון, שנודע בכינויו 'התשב"ץ', שכבר בימים אלו, טרם היותו כבן שלשים, הרביץ תורה לרבים, ופנו אל עבר האי 'מיורקה', שב'איים הבליאריים' הסמוך ל'ספרד', בה קבעו את משכנם, בקהילה החשובה שם, ובמקום זה ניסו לחזור לחיות את חייהם אשר חיו בהם, כאשר עיקר שאיפתם ועיסוקם היה, בעמל התורה ביגיעה עצומה ולהורות לעם את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו.

קהילה קדושה זו, שמנתה כאלף בעלי בתים ויותר מששים ספרי תורה, זכתה לברכה מיוחדת, כאשר עשירותם היתה גדולה, "יש להם בתים מלאים כל טוב, אוצרות כסף וזהב ומטמוני מסתרים, מרגליות ורוב פנינים, ומערות מלאות דינרי זהב, ואשר אין לו כל אלה, אף אם יהיה לו חפצים ותכשיטים ואלפי זהב ואומנות נקיה להרויח בה פרנסתו והותר, נקרא עני".

האמת היא, שלכתחילה לא רצה רבי שמעון להנות מכתרה של תורה, ועל כן למד את חכמת הרפואה אשר בארצות אדום מחיה את בעליה דרך כבוד, אלא שבמקומו החדש, פרנסת הרפואה גרועה היא, ואינה מספקת, על כן נפתח להם פתח היתר להתפרנס מן הציבור, כדי שתהא תורתם אומנותם ויום ולילה לא ישבתו.

רבי שמעון ואביו עמלו בתורה בכל כוחם, כאשר בחלק מהזמן למד רבי שמעון אצל רבי שם טוב פלקון, שהיה מרבני האי, וכשראה רבי שמעון מנוחה כי טוב והארץ כי נעמה, והטה עצמו לסבול עול תורה, וביקש לישב בשלווה באוהלה של תורה, נגזרה גזירה וקפץ עליהם רוגזה של גזירת שמד, כאשר בראש חודש אלול באו בה פריצים ויחללוה, ומתו בקידוש השם כשלוש מאות איש, וכמו שמונה מאות נמלטו במגדל המלך, והנשארים המירו רח"ל, ושוב נאלץ רבי שמעון ליטול את מקל הנדודים, ולחפש מנוח לכף רגליו, וההשגחה הוליכתו מארץ לארץ וממדינה למדינה, עד הגיעו אל ארץ 'אלג'ריה', בה מצא מקום לקבוע את משכנו לתקופה הבאה, כאשר כל העת אינו שוכח את סיבת החורבן במידת המחלוקת אשר החריבה קהילה קדושה זו, שמידת הדין פגעה בהם והשליכתם אל ארץ אחרת כיום הזה.

*

עם ביאתו של רבי שמעון לאלג'ריה, הגיע לשם ממקום אחר חברו ורעו, רבי יצחק בר ששת למשפחת ברפת, המכונה 'הריב"ש', ולמרות פער כשלושים וחמש השנים שהיה רבי יצחק מבוגר מרבי שמעון, היתה ביניהם ידידות עמוקה, ולא עברו שנים מרובים, כבר יצא שמעו של רבי שמעון ברחבי אלג'ריה, ורבים באו ללמוד ממנו תורה וחכמה, עד שכאשר מונה רבי יצחק כמרא דאתרא ואב בית דין של קהילת 'ארגיל', שב'תלמסאן', הוא מינה את רבי שמעון כדיין בבית דינו, והדיין השלישי היה, רבי יצחק בונאשטרוק הזקן.

עקב הצרות הרבות שעברו יהודי אלג'ר, לתקופת מה אבדה מרבית מהם חכמת התורה, ועמדו בראש כמה קהילות אנשים שלא מספיק למדו ושנו ושימשו תלמידי חכמים, והורו בטעות הוראות היפך התורה ונגד ההלכה, ומהם נקבעו למנהג דברים הנוגדים את ההלכה, ועל מנהגים אלו יצאו רבי יצחק ורבי שמעון במלחמה, לבטלם ולעוקרם מן השורש הפורה ראש ולענה, אלא שיחד עם זאת נשמרו במסורתם של יהודי המקום מנהגים רבים ששורשם ויסודם בהררי קדם, שעליהם שמרו הרבנים שלא לבטלם, אלא לילך לאורם ובנתיבותם.

באחד הימים הסמוכים לחודש אב, הגיע ל'טראבלוס' רבי וידאל פרץ, מרבני 'תלמסאן', וביקש לעורר את הציבור בדרשותיו אודות דיני אבילות החורבן וזכר לחורבן, ומנהגי אלג'ר בזה, שעקב הגזירות והשמדות שעברו על היהודים בשנים האחרונות, חל ירידה מסוימת בהקפדה על שמירת התורה ודקדוק ההלכה. בין דבריו עורר רבי וידאל, שבשלשה שבועות אלו, יש על כל אדם להתעורר לבכי על חורבן בית ה' ועל ירושלים החרבה והשוממה, ועל בני ישראל שגלו ונהרגו בחרב, כאשר רבי וידאל ביקש לחזק את דבריו, בהזכירו מה אירע רק לאחרונה במדינות רבות, שרדפו את היהודים בשמדות קשות, וסיים את דבריו, שאילו היינו זוכים לבכות דיו על חורבן בית קדשינו, לא היינו צריכים לבכות על כל אותם רבבות הרוגים על שם קדשך, וביתר שאת על כל אותם אלו שלא עמדו בנסינות הקשים של השמד, והמירו דתם בהבל וריק, באל לא יושיע.

לאחר דרשותיו מעוררת הלבבות של רבי וידאל, שוחחו ביניהם כמה מאנשי המקום אודות הדרשה, כאשר ניסים עייאש, הקשיש הסגי נהור, פנה אליהם בטרוניה ואמר להם, מה רוצה מאיתנו רבי וידאל, הרי מעיינות הבכי כבר עצורים אצל כולנו, מהם שכבר נתייבשו דמעותיהם בכל הצרות אשר ראו עיניהם, והיאך חפץ החכם שנבכה בדמוע בשבועות אלו בכל ליל על חורבן בית קדשינו. די לנו בקיום מצוות האבילות כתיקונם, ואף בכל הלכות זכר לחורבן שיש לנו כל השנה.

כל העומדים במקום נדהמו מחוצפתו של ניסים, ובאותו העת החליט עמרם חלאיו להשיב לאויל על דברי איוולתו, באומרו, מה שווה מניעת אכילת הבשר והיין, אם ליבנו אין אתנו בצער על חורבן בית מקדשינו, ומה הועילו ישיבתנו על הארץ יחפים, אם באותה שעה דעתנו על סעודת ההבראה, ואם אין לנו את הלב, מעשינו כמעט אין בהם ערך, ד'רחמנא ליבא בעי', והלוואי שנזכה שכל דמעותינו בשנה זו יהיו רק על חורבן בית מקדשנו וירושלים עיר קדשנו, ולא חלילה על דברים אחרים.

למרות דברי ההשכל שהשיב עמרם, עדיין נשאר ניסים באוילתו, שלא שייך ענין הבכי על חורבן בית קדשינו אצל אנשים אשר עיניהם ראו צרות רבות ובאוזניהם שמעו דברים נוראים אשר תצלנה אוזן משמוע.

*

בערב שבת חזון, זמן קצר לפני האסף העם לתפילת המנחה וקבלת שבת, נשמעו קולות שבר ובכי נוראים מאחורי בית הכנסת, כאשר הבוכה והמקונן היה ניסים הקשיש הסגי נהור, אשר למרות שכבדו עיניו מזוקן, בכל זאת נהרות דמעותיו התעוררו לחיים, וכל לחייו דמעה, כאשר קולות השבר והיגון נשמעים למרחוק.

בתחילה חשבו אנשי הקהילה שניסים הקשיש חזר בתשובה שלימה על דבריו מלפני כמה ימים, והחל מתאבל על חורבן בית המקדש, אך כאשר זעקותיו נשמעו קשים ונוראים, ניגשו אליו כמה מידידיו, לראות אולי ארע עמו דבר מה, ויוכלו לבא לסייע בידו.

תוך כדי קולות בכי קשים, סיפר ניסים, שבימי נעוריו קיבל ירושה גדולה מאביו, אשר בדמיה קנה לו מרגליות רבות, ותפרם בשולי בגדיו, ובכל פעם

שתם כספו, מוכר הוא מרגלית אחת, ובכספה יכול לזון עצמו זה עידן, אלא שלפני שעה קלה, כשרצה להחליף את בגדיו לכבוד שבת קודש, ולהניח את בגדו עם המרגליות במקום סתר, הרגיש שגנב אכזרי הריק ממנו את כל מרגליותיו, וכעת הוא עני ואביון.

הוסיף ניסים וסיפר, שבטוח הוא שידו של שלמה הלורקי במעל, שלאחרונה החל להתחבר עמו, וכמה ימים ישן עמו יחד במערתו, ואין זה אלא תכסיסי מלחמה למען יוכל לבצע את זממו, ולהוציאו עני ואביון ונקי מכל מרגליותיו.

המתפללים הרבים ניסו להרגיע את ניסים הקשיש שמיד עם צאת השבת יביאוהו לפני הרב לדין תורה עם שלמה, אך כעת פורסת השבת את כנפיה על היקום, ולא עת בכיה הוא, וה' יראה בעיניך, וימצא הגנב אשר בידו המרגליות, ואולי אף כפל כפלים ישלם לך על השלל שנטל ממך.

בקושי רב נרגע ניסים הקשיש מבכיו, והחל בתפילת המנחה. לקראת סיום תפילת ערבית של ליל שבת, פרץ שוב ניסים הקשיש בבכי מר, אשר ככל שניסו לדבר על ליבו שכעת שבת ואסור בבכי, ועליו לראות מלאכתו כאילו היא עשויה, וגניבתו כאילו היא מושבת, הרבה עוד יותר בבכי ובקולות של נהי וצער.

עם סיום התפילה החל ניסים הקשיש לצעוד אל מקומו של רבי וידאל, שעדיין לא שב למקומו וביתו, אלא היה עמהם בבית הכנסת, וביקש ממנו רחמים ומחילה, ואמר, שכעת הוא בוכה על מה שאמר לפני ימים ספורים, שאין לנו לבכות על חורבן בית קדשינו, וזאת משום שמעיינות דמעותינו יבשו, והנה ראה ראיתי שכאשר רק היה לי איזה שהוא צער קטן של אבדן הממון, מיד התעוררו להם כל המעיינות, וכמעט מבול של דמעות ירד על לחיי, ועל דא קא בכינא.

רבי וידאל אמר לו שהוא מוחל על כבודו, אלא שבית המקדש תבע את עלבוננו, ובודאי לאחר ששב בתשובה שלימה, וראו כל המתפללים היאך אתה בוכה על הכאב שלא בכית על חורבן הבית, דבר זה יעורר לכולם את הבכי על חורבן הבית, ובזכות זה יעזור ה' וימצא הגניבה בידו, וישיב לך ה' את כל אשר נגנב ממך על ידי אותם אנשי בליעל.

בבוקרו של יום ראשון נקרא שלמה לבית הדין, כאשר דיני בית הדין שמו בראשם את רבי וידאל, ובמושב תלתא

העידו עדים רבים בפניהם על רוע מעלליו וששמועתו רעה בכל עניני ממון אחרים, וכבר היה לעולמים שנמצא ביד אחרים דברי גניבה, שטענו שלקחום ממנו בדמים מלאים. כאשר דיני בית הדין הטיחו בפניו את מה שחושדים בו, כפר בכל לשונות הכפירה, ואף חפץ להשבע על כך, אלא שכבר חשוד הוא אף בכך.

רבי וידאל ובית דינו לא ידעו לשית עצות בנפשם. מחד גיסא יש יותר מאשר רגליים לדבר שידו של שלמה במעל, ועל כן יש מקום להורות להכותו על שיודה וישלם, ומאידיך גיסא יש לחוש שמא מעשה זה לא נעשה על ידו, וכשלו חלילה בלאו דאורייתא להכות יהודי.

ישבו הדיינים יחד עם רבי וידאל וכתבו את שאלתם לרבינו שמעון, שהיה באותה תקופה מגדולי התלמידי חכמים במדינתם, ודיין בבית הדין הגדול, ושלחו שליח שיביא את כתבם לרבי שמעון, וככל אשר יכתוב, כן יעשו.

תשובתו של רבי שמעון לא איחרה לבוא, בה כתב שדרכו של הגנב שלא לגנוב בעדים, ואם נבוא לדון רק על פי עדים תלקה מדת הדין, על כן נתונה הרשות ביד כל דיין בכל דור ודור לגדור גדרים ולהכות ולהעניש שלא כדין למגדר מילתא, וכ"ש להציל עשוק מיד עשוק, ועל כן, שבמעשה זה יש אמתלא, שזה העלוב הוא מאור עינים, הדין נותן לאיים עליו ולגזום לעשות לו כך וכך בעונשים קשים ומרים, אם לא יודה. והוסיף רבי שמעון לכתוב, שכבר הוא אסר בבית האסורים יהודי מכאן שטענו עליו שהוא גנב, ועל ידי

נכרין דברי אמת אסרתיו, ואחר כך נמצאת הגנבה בידו, וקלסוני כל הקהל על זריזותי בזה.

מכתבו של רבי שמעון נתקבל בשמחה על ידי דייני בית הדין, ולאחר שראו את פסקו, עשו כן, ואף שלמה הבן בליעל חשש מהעונשים שאיימו עליו, והודה על גניבתו והשיבה לבעליה, וידעו הכל כי מציון תצא התורה, וכדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק.

כשראו בני קהילת טראבלוס איך בזכותו של רבי וידאל הושבה הגניבה לבעליה, ביקשוהו שישאר עוד זמן מה בגבולם, וילמדם בינה ודעת, בחכמת ה' היא התורה הקדושה, ובמיוחד בהלכותיו של חודש תשרי הקרבים ובאים, שדיניהם רבים ואין הכל בקיאים בהם. רבי וידאל קיבל את בקשת הציבור, ונשאר במקומם לתקופה נוספת, כאשר הוא מייסד שיעורים רבים בהלכה בספרי הטורים, ובלימוד התלמוד ואף משניות.

*

בליל תשעה באב, בעת בה יבכון וילילון בני ישראל בכל מושבותיהם את השריפה אשר שרף ה', אירע דבר נורא בקהילה. זמן קצר לפני עלות השחר, השכים פרץ נפוסי לתפילתו, ובעודו עובר על יד ביתו של הצדיק הקשיש ר' חסדאי דיסמסטרי, למרות החושך ששרר ברחובות, הבחין כי מחתרת חתורה מחצר ביתו. פרץ שחשש לשלומו של הצדיק ר' חסדאי, במיוחד שלרוב זקנתו בודאי שלא יוכל לעמוד כנגד הגנב, מיהר להעיר כמה שכנים,

ויחדיו הלכו לבית הצדיק, כשהם עומדים הכן לעמוד על נפשם במלחמתם עם הגנב. כאשר אך קרבו השכנים אל בית הצדיק, ראו את יצחק כליפה היוצא ונמלט מבעדי דלת ביתו.

השכנים נחלקו לשני ראשים, כאשר ראש האחד רדף אחר הגנב, והראש השני נכנס אל תוך הבית, לראות מה אירע עם הצדיק, והי כהנסם אל הבית, ויראו כי אין איש, ואף כשהדליקו הנרות, ראו שהצדיק איננו, וגם לא בני ביתו, אלא שכל ביתו הפך לחרבה, כאשר כל כליו שבורים ומנותצים, ואף בדי הכרים והכסתות קרועים ומושלכים, והאסון החמור ביותר, שכל ספריו קרועים ומושלכים על רצפת הבית והכלים השבורים.

כשדמעות בעיניהם מיהרו השכנים להרים את ספרי הקודש הקרועים והמבוזים, ולאחר שחיבקום ונישקום,

הניחום בכבוד הראוי להם, וחשבו מה עליהם לעשות כעת. תוך כדי מחשבותם נכנסו אנשי הראש השני, כאשר בידיהם יצחק, ההוא שראוהו נמלט מבית הצדיק, כשידיו קשורות לאחוריו, ושאלוהו מה היו מעשיו בבית הזה.

אחד השכנים שמיהר לבית הכנסת לבדוק האם הצדיק נמצא שם, חזר עד מהרה והודיע, שמנהגו של הצדיק להשאר בבית הכנסת כל ליל תשעה באב, לקונן על החורבן, ואף אשתו הצדקת נוהגת כמותו בעזרת הנשים, יחד עם עוד כמה צדקניות זקנות.

בתחילה ניסה יצחק לטעון שרק עבר באיזור, והיות וידע שדרכו של הצדיק להיות ער בשעות אלו, חפץ לבקש את ברכתו, וכשראה שאין איש בבית, יצא מהרה בריצה אל עבר בית הכנסת, לקיים את ההלכה שיש לרוץ לבית הכנסת.

כשהריקו את כיסיו של יצחק ונמצאו בו כספו של הצדיק עם חותמו ותכשיטי בני ביתו, שמחמת אבלות היום, לא ענדה עליה מאומה מכל תכשיטיה, יחד עם עוד סכומי כסף שהפקידו בידיו, הבינו כולם שככל הנראה נודע ליצחק מנהגו של הצדיק בליל תשעה באב, ועל כן חתר חתירה לגנוב לצדיק את ממונו ופקדונות שנתנו בידיו, ואף את תכשיטי אשתו הצדקנית, ובחיפושו אחר הכסף והתכשיטים, הרס שבר וקלקל כל מה שמצא, ובדעתו הקלה העלה בליבו שמא יחביא הצדיק את ממונו בתוך הספרים הקדושים, ובחפשו אחרי הממון, לא חשש לשלוח יד בספרי הקודש.

יצחק הובא אל בית הכנסת, ותוך זמן קצר כבר הגיע רבי וידאל לבית הכנסת לתפילה ולקינוח. וכאשר שמע רבי וידאל את אשר היה, הורה לעצור את יצחק בחדר המיוחד של הקהילה עבור פושעי ישראל, עד אשר ידונו בדינו למחרת אחר חצות, כשיסתיימו דיני האבלות.

למחרת, זמן קצר אחרי חצות היום, התאספו דייני בית הדין לדון בדינו של יצחק, שהרהיב עוז בנפשו לעבור על איסור תורה מפורש, והלך וגנב בביתו של הצדיק, וזאת מלבד מה ששלח את ידו בספרי הקודש.

תוך כדי הדיונים באו בפני בית הדין עוד כמה משפחות שטענו, שאף אצלם היתה גניבה, ולאור מה שהיה לפני כמה ימים, שבית הדין איים על שלמה בן הבליעל שיודה באשמות שמצאו בו, הם מבקשים שבית הדין יעשה כן גם בדינו של יצחק, עד אשר יודה שהוא הגנב אשר גנב גם אצלם, וישיב להם את הגניבות אשר גנב.

יצחק שראה שכלתה אליו הרעה, חשש פן יאשימוהו בכל הגניבות שנעשו בעיר בשנה האחרונה ויותר, ועל כן טען שאין מה לחשוף בו בגניבות נוספות, שרק פעם אחת פחז עליו יצרו ונכשל בגניבה, ואין מכאן כל ראייה שאף כל הגניבות האחרות נעשו על ידו.

ישבו הדיינים יחדיו לעיין בדינו, האם פסקו של רבי שמעון מדבר גם על מקרה זה, ועל כן יהא מותר לבית הדין לאיים עליו ולגזום לעשות כן וכך עונשים קשים ומרים אם לא יודה, או שבנידון זה אין כלל ראייה שאכן גנב מועד הוא, ושלח את ידו גם בחפצי אחרים, שיתכן ורק נכשל פעם אחת בלבד.

כשהדיינים הרהרו בסוגיות הש"ס הקשורות לענין, נזכר רבי וידאל שיש לו מקור מיוחד שעל פיו יוכל להכריע את ההלכה כדת של תורה, וזאת על פי פירושו של רבי שלמה ברבי יצחק הצרפתי על התורה, שמאז כתיבתו לפני כמאתיים שנה, התפרסם בכל ישראל, וידי הכל ממשמשים בו, ומפירושו בפרשה זו, פרשת דברים, ניתן להביא ראייה להכרעת ההלכה כדת של תורה.

השאלה היא: מה הוכיח רבי וידאל מפרשתינו עפרש"י?

תודת המערכת נתונה להרב ה.ב. שליט"א, על הסיפור המתפרסם בגליון זה, שנכתב ע"פ שו"ת התשב"ץ ח"א נ"א, ח"ג סי' קס"ח ורכ"ז, ומגן אבות פ"ד מ"ה ועוד.

תשובה ל"סיפור ושאלה בצי"ו" משבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע ר' אלימלך למסקנתו, שעצם מה שאירע צרה ואסון בקהילתם, הוא קטרוג על כל בני הקהילה והמקום, ויש בכך תביעה גדולה על כל אחד ואחד, להתחזק ולהתעורר ולשוב בתשובה שלימה, ולעורר רחמים בתפילתו.

ר' אלימלך הגיע למסקנתו זו, שעצם מה שאירע צרה ואסון בקהילתם, הוא קטרוג על כל בני הקהילה והמקום, וזאת מדברי רש"י ל"ה כ"ה, עה"פ, ו'הצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הפהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש, וביאר רש"י, "עד מות הכהן הגדול. שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים. אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר, לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו". מבואר בדברי רש"י, שעל הכה"ג יש תביעה מדוע לא התפלל שלא תארע תקלה כזו של רציחה בשוגג בחייו, וא"כ, כלפי צרה או אסון במקום, בזה יש תביעה על כל אחד ואחד מדוע לא התפלל שלא יארע כן בחייו ובמקומו.

שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות **הרב הגאון יחיאל פליסקין שליט"א**

פעם נכנס הגר"ש רוזובסקי אל מרן החזון איש זצ"ל, לשוחח איתו בלימוד, ואחר שיצא אמר החזון"א להרב שלמה כהן ז"ל: "דע לך שזה הוא ראש הישיבה הגדול ביותר בדור שלנו, כי הוא לומד את התורה בהתלהבות..."

למשפיע הגדול ביותר בלימוד התורה, היא הכניסה בכלנו אהבת תורה ודביקות בה (עפ"י מסילות חיים בחינוך עמ' 99-100).

הדברים מדהימים! משום שאילו היו שואלים אותנו, בני הדור הצעיר שלא הכירוהו באופן אישי: מדוע לדעתכם זכה הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל לשם עולם, לתלמידים הרבה, וספרו נתקבל ונלמד כל כך? מסתבר שהיינו משיבים, משום שהוא היה למדן, והיתה לו בהירות. וזה בודאי נכון, אבל החזון איש והגר"ח פרידלנדר זצ"ל מדגישים נקודה נוספת: **כי הוא למד את התורה בהתלהבות!**

שח הג"ר נחום לסמן זצ"ל, תלמידו של רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל: **אצל מורי ורבי, למדו כיצד לחיות עם הדבר, בכל עניין שלמדו. כך למשל, כשלמדו סוגיית שור שנפל לבור, היה כביכול נגלה לעיניהם במוחש, שור שנופל לתוך בור, ובעל השור מגיע למקום האירוע וזועק מקירות ליבו על האסון הגדול שקרה לו... (ע"פ היא שיחתי ח"ב עמ' 56).**

גם כאן, הדברים להפליא! מי שלומד את ספרו הגדול "ברכת שמואל" ורואה עד כמה הקדיש הגר"ב זצ"ל זמן ומחשבה לכל סברא, עשוי לחשוב כי אצלו השקיעו רק בצד השכלתני של הדברים. בא תלמידו ומגלה לנו פן נוסף מלימודו: הוא החיה את הענין הנלמד! הם ראו בעיני רוחם שור נופל לבור!

לעומת זאת, שח תלמיד: למדתי בישיבה, שבה הרב עצמו למד בזמן הסדר מסכת אחרת, ולא מה שלומדים בישיבה. כמובן, הוא הסכים לענות לכל שאלה שנשאל במסכת הנלמדת, אבל אנחנו קלטנו ממנו בעיקר מסר אחד: "חומר הלימודים שלכם אינו מעניין אותי". ואכן, שלא במפתיע, גם אותנו זה לא עניין...

לסיכום: כאשר הרב מלמד את תלמידו, הוא בעצם קובע במו ידיו איך הם ילמדו. אם הוא עצמו מנומנם ופאסיבי, כך גם הם יראו, ואם הוא מלמד באופן תוסס ונלהב, גם הם יהיו כך.

להצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן לפנות לכתובת ymp803@gmail.com עם המילה 'הצטרפות'.

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה, בכל חלקי התורה **מתוך הספר 'דרישה וחקירה', בעריכת יהושע לינטופ**

בור - תשעה טפחים

החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור - חייב. אחד החופר בור, שיח ומערה, חריצין ונעיצין - חייב. אם כן למה נאמר בור, מה בור שיש בו כדי להמית - עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית - עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת - פטור, ואם הזקק בו - חייב (משנה ב"ק ג, ב).
מה שבור תשעה פטור ממיתה, יש לבאר בשני אופנים:
א. כיון שאין בבור זה כדי להמית, נמצא שמה שאירע שמת בבור תשעה, זהו היזק שאינו מצוי, והרי זה אונס ופטור. אך מכל מקום יש עליו שם 'מוזיק' למיתה.

כוחה העצום של התלהבות בלימוד התורה

אחד האמצעים הבולטים להחדיר אהבה ללימוד, הוא דבר כל כך פשוט, זמין, ויעיל - שלאחר שגיליתי את מעלתו, התפלאתי על עצמי, איך לא ניצלתי אותו עד היום. הסוד הוא: ללמד בהתלהבות ובחשק. כאשר הרב עצמו לומד בחיות, עם אנרגיות, והוא אוהב את תוכן הלימודים שהוא מעביר, ומאמין בו - התלמידים יושפעו מזה ללא ספק.

כך אמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל בכנס מחנכים: התנאי הראשון במסירה, שיהיו הדברים יוצאים מליבו של מוסר הדברים. כל לימוד מלימודי הקודש, צריך שיהא בבחינת דברים היוצאים מן הלב. אפילו גמרא כמו פרק 'אלו מציאות', יכולים ללמדה בנושא יבש חסר לחלוות, ויכולים ללמדה כתורה מתוקה מדבש שתכבוש את הלבבות (מסורת החינוך עמ' ה).

וכן הדריך בעל המכתב מאליהו זצ"ל: שהמלמדים בעצמם ילמדו בחשק ומתוך התלהבות קדושה, [וחיצוניות מעורר הפנימיות]. ועי"ז יתלהבו גם התלמידים (הדרכה למחנכים, נדפס בראש ספר יסודות ושרשים במשמעת).

העיד הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, בעל השפתי חיים: אצל מ"ר הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', ראינו זיוה והדרה של תורה במלוא תפארתה, ואף אנשים

שלא מתוך הישיבה, שראו את רבנו עובר ברחובות מוקף בתלמידיו ומשתעשע איתם בלימוד התורה, ראו אצלו זיוה והדרה של תורה, שהוא עיקר התורה. וזהו מה שהוריש לנו, לא רק את תורת רבותיו עם כל עמקותה והיקפה, אלא גם את הדביקות והמתיקות של התורה.

פעם אחת נכנס רבי שמואל אל מרן החזון איש זצ"ל, לשוחח איתו בלימוד, ואחר שיצא אמר החזון"א להרב שלמה כהן ז"ל, "דע לך שזה הוא ראש הישיבה הגדול ביותר בדור שלנו". עמד ר' שלמה כהן בתמיהה (רבי שמואל היה אז צעיר לעומת זקני ראשי הישיבות שחיו אז), עד שהסביר לו החזון"א: "כי הוא לומד את התורה בהתלהבות". התלהבות זו היא שעשתה אותו

בור - פסולי המוקדשין שנפלו לתוכו

דאמר רבא: שור פסולי המוקדשין שנפל לבור - פטור, שנאמר (שמות כא, לד) 'והמת יהיה לו', במי שהמת שלו (ב"ק נא, א).
מה שפטרה התורה כשנפלו פסולי המוקדשין בבור, יש לבאר בשני אופנים:
א. הפטור הוא מדין הקדש, כפי שהקדש פטור בשאר אבות נזיקין, אלא שכאן התורה פטרה יותר, שאפילו אם אינו ממון גבוה ממש, אלא יש עליו דיני הקדש במקצת, גם כן פטור. ומה שדורשים זאת מ'והמת יהיה לו' (שם), אין זו אלא ילפותא בעלמא.
ב. עיקר הפטור הוא משום גזירת הכתוב, שצריך שהמת יהיה לניזק. חידושי הגר"ר גרוזובסקי (ב"ק סי' ד אות א).

ביאה במקצת שמה ביאה

אמר ליה אביי לרב יוסף: ביאה במקצת [למקדש] שמה ביאה או לא. אמר ליה: בהונות יוכיחו, שהן ביאה במקצת, ותניא: מצורע טובל ועומד בשער ניקנור (יומא לא, ב).
האם הגדר הוא שביאה במקצת נחשבת כביאת כולו, או שגם ביאת מקצתו אסורה.
קובץ הערות (סי' יט אות א). וראה עוד בספר נחלכות קדשי (זכחים לב, ז אות א).

אכסוף נועם שבת

בענין השבת וקדושתה ■ בהוצאת 'קול האמונה' 079-5422643

השמחה בשי"ק

השמחה הגדולה בגבהי מרומים, השי"ת עם המלאכים
שבת קודש הוא יום של שמחה, לא רק כאן, אלא בעיקר, בעולמות העליונים. לא רק אצל המלאכים, אלא אצל הקב"ה!

בראשית רבתי פרשת בראשית

חז"ל מלמדים אותנו את השמחה הגדולה, השוררת בעולם המלאכים, וכך לשון המדרש:

ויקדש אותו. קדשו בשמחה, ישב לו הקב"ה ביום הז' בכסא של שמחה והעביר לפניו שר של שמים בשמחה גדולה, שר של ימים בשמחה גדולה, שר של נהרות בשמחה גדולה, שר של הרים בשמחה גדולה, שר של גבעות בשמחה גדולה, שר של תהומות בשמחה גדולה, שר של חמה בשמחה גדולה, שר של לבנה בשמחה גדולה, שר של כסיל בשמחה גדולה, שר של כוכבים בשמחה גדולה, שר של מזלות בשמחה גדולה, שר של גן עדן ושר של גיהנם בשמחה גדולה, שר של אילנות בשמחה גדולה, שר של עשבים בשמחה גדולה, שר של שקצים ורמשים בשמחה גדולה, שר של חיות ושרל בהמות בשמחה גדולה, שר של עופות בשמחה גדולה, שר של דגים בשמחה גדולה, שר של חגבים בשמחה גדולה, שר של מלאכים בשמחה גדולה, שר של כל בריה ובריה בשמחה גדולה, שר של כל רקיע ורקיע בשמחה גדולה, שר של כל גודוד וגודוד בשמחה גדולה, שר של חיות הקדש בשמחה גדולה, שר של אופני גבורה בשמחה גדולה

הצלחנו לספור כמה שרים עד כאן? קרוב לשלושים שרים, אבל לא רק...

ושאר כל השרים נכבד ונהדר ונחמד ונערץ, והיו כלם עומדים בשמחה גדולה במעון של שמחה, משחקים ומשמחים ומרקדים ומנגנים ומקלסים לפניו, בכל מיני קילוס, ובכל מיני זמר שבח והלל, והיו מלאכי השרת פותחים פיהם ואומרים יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו (תהלים ק"ד ל"א). והיה ערבות ורקיע מלא שמחה וקול נהדר, והם חוגרים תוקף וגאווה ותפארת תהלה ושירה ורינה וצהלה נצר עושר וכבוד והוד באותה שעה, שנאמר הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו (דה"א ט"ז כ"ז), הוד והדר לפניו כנגד שבת (שמות ל"א י"ז), עוז וחדוה במקומו כנגד וינפש (שם).

ובאן, מגיע שר של שבת...

באותה שעה הביא הקב"ה שרו של שבת והושיבו על כסא הכבוד והביא לפניו כל שר ושר של כל רקיע ורקיע ושר של כל תהום ותהום, והם מרקדים ומשחקים ואומרים שבת היום לה' (שם ט"ז כ"ה), ושאר כל השרים וגדולים משיבים לה' היום שבת.

ואף אדם הראשון העלהו הקדוש ברוך הוא לשמי שמים העליונים לשמוח ולשיש בשמחתו של שבת, שבה עשה הקב"ה חנוכת שמים וארץ והיו הכל שמחין בה, ואף אדה"ר שש ושמח עמהם. כשראה אדה"ר שבח וגדולה של

שבת והיא היתה תחלה וראש לכל השמחות פתח פיו ואמר מזמור שיר ליום השבת (תהלים צ"ב א'). אמר לו הקב"ה, לשבת אתה אומר שיר ולי אין אתה אומר שאני אלוה שבת, עד שעמדה שבת על רגלה ונפלה לפני הקב"ה ואמרה טוב להודות לה' (שם ב'). וכל סדרי בראשית השיבו ואמרו ולזמר לשמך עליון (שם).

אחרי דברים נפלאים כל כך כבר מתעוררת לה שאלה למה לא אומרים "השמחה במעונו" בשבת? אבל, דברי המדרש פשוט מחייבים אותנו לתת את הדעת, להיכנס לסוגיא של שבת קודש. לא לתת לה לחמוק מבין הידים, וכל שבוע לומר שבוע הבא...

זוה"ק ויקרא צה

משפט מעורר ומעודד כאחת, מובא בדברי הזוהר, "בהאי יומא דשבתא, אתנשי כל צערא וכל רוגזא וכל דחוקא מכל עלמא", הזוהר גם אומר לנו מה עושים ביום שמחה שכזה. הנה דבריו.

אמר רבי אבא, הכי הוה עביד רבי שמעון, בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא, מסדר פתוריה ואשתדל במעשה מרובה, והוה אמר הא סעודתא דמלכא דיייתי למיכל גבאי. בגיני כך, שבת, אשתכח בכלא עדיף מכל זמנין וחגיגין, ואקרי קדש ולא מקרא קדש.

[אמר רבי אבא, כך היה עושה רבי שמעון בזמן שעלתה סעודת שבת, עורף שלחנו ומשתדל במעשה מרובה, והיה אומר: הרי סעודת המלך שיבא לאכל אצלי. משום כך נמצאת שבת עדיפה בכל מכל הזמנים והחגים, ונקראת קדש ולא מקרא קדש].

אמר רבי יהודה, פלהו מועדים מקראי קדש קרינן בהו. אבל נפקי ראש השנה ויומא דכפורא דלא אשתכח בהו חדוה, דהא אינון דינא הו, אבל אלן תלתא, זמנין מקדש, לחדוה ללא, לאשתעשעא בהו בקודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב, (דברים יב) ושמחתם לפני ה' אלהיכם, וכתיב (דברים כז) ושמחת לפני ה' אלהיך. בהאי יומא דשבתא, אתנשי כל צערא וכל רוגזא וכל דחוקא מכל עלמא, בגין דאיהו יומא דהילולא דמלכא, דנשמתין אתוספון, כגוונא דעלמא דאתי.

[תרגום: אמר רבי יהודה, כל המועדים קוראים בהם מקראי קדש. אבל יוצאים ראש השנה ויום כפור שלא נמצאת בהם שמחה, שהרי הם דין הם, אבל אלו השלושה מזמנים מהקדש לשמחת הכל, להשתעשע בהם בקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (דברים יב) ושמחתם לפני ה' אלהיכם, וכתוב (שם כז) ושמחת לפני ה' אלהיך. ביום השבת הזה נשכח כל הצער וכל הרגז וכל הדחק מכל העולם, משום שהוא יום הלולת המלך, שנשמות מתוספות, כמו שהעולם הבא].

שמענו מה עושים בשבת? זמנין מקדש, לחדוה ללא, לאשתעשעא בהו בקודשא בריך הוא, להשתעשע בהם בקדוש ברוך הוא. איך אמר הרב פינקוס, לקרוא עיתון בשבת זה כמו לדבר בטלפון בחדר יחוד!!! כבר מבינים קצת, מקבלים מושגים.

שמחת התורה

שו"ת בעניני הפרשה והמועד □ הרב הגאון יהודה שמחה סטורץ שליט"א

כוונת הגמרא אבדה הארץ היינו חורבן המקדש, אך פשוטו של מקרא אפשר לפרש שהקושיא הוא על אבדן הארץ גופא.

ה. המלבי"ם (ירמיהו ט יא) ביארו יותר: 'השאלה הוא על אבדת הארץ ושממותה עד שדומה שאבדה מן הישוב לגמרי, כי הגם שענש ה' את ישראל בעבור עונותיהם, לא היה ראוי שתאבד הארץ לגמרי עד שלא תהיה ראויה לישוב כלל, שזה מורה שקצף עליהם קצף עולם ואין להם תקוה עוד לשוב אל ארצם כשייטיבו מעשיהם, וכמו שאמר (דברים כט כא - כג) וראו את מכות הארץ וכו' גפרית ומלח שריפה כל ארצה וכו' ואמרו על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, וז"ש על מה נצתה כמדבר עד שאינה ראויה לישוב כלל'. והיינו שגם האבדה הארץ הוא תוספת על חורבן בית ה' אלוקינו, אך אינה ענין בפני עצמו.

מדוע ממשיכים להיענש על חטא העגל, הרי היה בגלל הערב רב?

בפרשת המשכן (ריש פרשת פקודי) נאמר: 'ושכנתי בתוכם', ופירש רש"י: 'עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכנינתו ביניהם'. עוד פירש רש"י את הכתוב 'פסל לך שני לוחות אבנים' (שמות לד א): 'פסל לך, אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך אתה קרעת אותה, אתה קנה לך נייר אחר, ואני אכתוב לה בכתב ידי. כן המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל, לכך נאמר 'פסל לך'.

והיינו, שמחילת הקב"ה על חטא העגל, היא משום שהערב רב היו החוטאים בזה, ולא כלל ישראל. ויש להתבונן, דמאיך איתא בגמרא (סנהדרין קב. הובא ברש"י שמות לב לד), דאמר הקב"ה: 'זביום פקדי ופקדתי', 'שאינן לך כל פורענות בכל הדורות שאינן בה פקידה ועונש מחטא העגל'. ולכאורה, כיון שמסר הקב"ה עדות לישראל שויתר להם על חטא עגל - 'משכן העדות', ומשום שאין ישראל אשמים בחטא זה, מדוע יתערב בכל פורענות מעט עונש על עוון העגל, הלא עדות היא לישראל שנמחל להם עוון זה, ואינם אשמים כלל.

א. המושכל ראשון הוא שהערב רב המה אנשים ידועים, שאינם מכלל ישראל והם רשעים הגורמים לכל הצרות, וכפי שביאר הגר"א שיש ה' מינים בערב רב זו קשה מזו. הרגשה זו אף גורמת כאשר יהודי חוטא, במקום ללמד עליו זכות ולקרבו ולהשיבו, נוצרת לעיתים תחושה הוא מהערב רב, ובפרט כשמדובר בחוג הנוהג אחרת מרבני החוג אליו אני משתייך, ולעיתים אפשר לראות כאלו שיודעים כבר להגדיר היטב, איזה חוג ממין הערב רב הזה, ואיזה ממין הערב רב הזה, ובפרט איזה חוג הוא הערב רב של בעלי המחלוקות ששורשם עמלק. אולם מעולם לא שמענו אחד שהעמיק לחקור וגילה שהוא וחוגו הם ערב רב, ולא זכה לנשמת ישראל.

אולם האמת היא שהערב רב נתערבו בישראל בתערובת של עיסה, והיינו שבתוך כל אחד ואחד יש חלק אלוקי של נשמת ישראל, אך מעורב בו גם חלק מה' מיני הערב רב, ועבודתנו ותכליתנו הוא לשרש הרע מקרבנו ומעמקי לבבנו. וכל יחיד ויחיד כשהוא עומד בנסיון הרי הוא השריש מקרבו ומנשמתו את חלק הערב רב ושלט בו נשמת ישראל הטהורה

בביאור השאלה 'על מה אבדה הארץ?'

איתא בגמרא (נדרים פא. ב"מ פה.): 'מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ' (ירמיהו ט יא), דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב 'ויאמר ה' על עזבם את תורתו וגו' ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה' (שם פס' יב). היינו לא שמעו בקולי, היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה שאין מברכין בתורה תחלה.

והנה מפורסמת קושיית האחרונים (תורת חיים ב"מ פה. ד"ה דבר; אמת ליעקב לבעל הנתה"מ שם ד"ה ולא): אמאי לא פירשוהו, והרי הפסוקים בירמיהו מלאים שעבדו עבודה זרה, וכן אמרו (יומא ט): שבית ראשון נחרב על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.

וצריך להבין קושייתם, מאי שייטיה דחורבן הבית לגלות ישראל, דלכאורה שני עונשים נפרדים הם שגם באו על עוונות שונים - עונש אחד גלות ישראל מארצם, ועליו אנו מבקשים בתפילה: 'תקע בשופר גדול לחרותינו'. והעונש האחר 'חורבן בית מקדשינו' עליו אנו מתפללים ומבקשים: 'זהב את העבודה לדביר ביתך'. וכדחזינן נמי שקבעו צום אפילו על פיזור שארית הפליטה שנשארה באר"י, בהריגת גדליהו בן אחיקם. וא"כ ודאי שגלות כלל ישראל עונש חמור הוא. ושוב שפיר י"ל דאף שידעו החכמים והנביאים שחורבן הבית התרחש מפני ג' עבירות החמורות, עדיין לא ידעו לפרש סיבת עונש גלות ישראל מארצם.

א. התורת חיים (שם) הוסיף עוד תמיהה: 'ועוד דאין סברא כלל שבשביל חטא קל שלא ברכו בתורה תחילה נאבדה הארץ'. ונראה שגם על גלות מארץ ישראל לא סגי בחטא קל זה.

ובתורת חיים ובאמת ליעקב תירצו שהכוונה מדוע התורה לא הגינה עליהם שלא יגיעו לעבירות חמורות כאלה. ונראה שהדבר ברור שעל גילוי עריות הארץ מקיאה את יושביה, כמפורש בתורה (ויקרא יח כח; כ כב), ולכן מאחר והיה גילוי עריות פשוט שאבדה ארץ והארץ הקיאה אותם, אלא בהכרח שתמיהת הנביא הוא כיון שעסקו בתורה כיצד הגיעו לעבירות חמורות אלו.

ב. רש"י (ירמיהו ט יא) פירש: 'ומי יגיד על מה אבדה הארץ ובא כל הפורענות הזה'. הרי שאין הכוונה רק על אבדן הארץ גרידא, אלא על כל הפרענות הזאת.

וזו דבר ברור הוא שציון בלי בית חיינו היא ציונות מאוסה בעלמא, ואף שקבעו תענית על הגלית שארית הפליטה בהריגת גדליה בן אחיקם, היינו משום שהוא תוקף וסיום לחורבן הבית. ובפרט שבימיהם עדיין ידעו את מקום המזבח, וכל דיני הכהונה והטהרה, וכיון שמקריבים אף שאין בית ולא מצינו שמנעום הכשדים מלהקריב במקום המקדש, הרי שבגלותם הוא תוספת על חורבן בית חיינו והפסקת העבודה.

ג. ובדומה לזה שמעתי ממ"ר הגאון רבי אבא מרדכי ברמן זצוק"ל שאביו הגאון רבי שאול יוסף זצוק"ל ר"י תורת חיים בלודז' שמע ממרנא החפץ חיים זי"ע שאמר שארץ ישראל בלי תורה וקיום המצות הוא בוך בעלמא. ולכן עד כמה שעברו על ג' עבירות חמורות פשוט שאין משמעות לארץ ישראל בפני עצמו. והצום הוא על עצם זה שהגיעו ישראל למצב שאין להם זכות קיום בארץ ישראל, והיא בוך בעלמא.

ד. והנה שו"ר שהאלשיך (ירמיהו ט יא) הקשה קרוב לקושיית התורת חיים והאמת ליעקב, והקשה שם מדוע חרב המקדש, וביאר מדוע אילו לא היה חסרון בתורתם היה הקב"ה מותר על ג' עבירות חמורות. ושוב כתב שבדרך הפשט הכוונה שאף שעם לקה מדוע הארץ חרבה. הרי שבאמת

שנתרצה הקב"ה לישראל על מעשה העגל, כיצד כשעשו אותו מעשה עמד משה ולמד עליהם סגוריא עד שנתרצה להם הקב"ה, אמר משה רבש"ע ומי מודיע לאומות שנתרצית, א"ל לך אמור להם ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה), לכך כתיב משכן העדות שהמשכן מעיד שהשכינה בישראל. דבר אחר משכן העדות שהעיד להם לישראל שאם יהיו כופרין בו ולא ישמרו מצותיו וחקותיו שיתמשכן ב' פעמים, כמו שפרשנו לעיל'.

ונראה שג' הפירושים הם פירוש אחד, והריצוי והכפרה הוא על תנאי אם לא נכפור בו. ולכן כשחוטאים נענשים מכח הפקידה של חטא העגל שלא נתכפר לגמרי אלא נתכפר רק על תנאי כל זמן שעושים רצונו של מקום.

שבו. ואילו כשחם ושלוש חטא, הרי חלק הערב רב שבתוכו התגבר עליו והחטיאו. ולכן גם בזמן חורבן הבית שחלק הערב רב גבר על חלק נשמת ישראל, ונחרב הבית משום הערב רב. ואינו סתירה שנתרצה הקב"ה שהחטא אינו משום ישראל, וכאשר בקרוב בימינו נזכה לכוף ולשרש את חלק הערב רב מקרבנו, ונזכך את לבבנו לעבוד את ה' באמת ובתמים, אז נזכה לגאולה השלמה שאין אחריה עוד חטא ועבירה, וממילא אין בה עוד צער.

ב. איתא בתנחומא (פקודי סי' ב): 'ולמה משכן משכן ב' פעמים, א"ר שמואל שבית המקדש עתיד להתמשכן ב' פעמים, חרבן ראשון וחרבן שני, ולפיכך אמר משכן ב' פעמים. דבר אחר, משכן העדות עדות לכל האומות

שלום לאוהבי תורתך

שו"ת בעניני הפרשה והמועד □ הרב הגאון שלום חזקיה שליט"א

וכתבו האחרונים (נתיב מאיר על הרמב"ם שם) דהא דכתב הרמב"ם דמותר לאכול מאכלות אסורות אם לא ימצא מן ההיתר הוא דוקא לא במלחמת ז' אומות דכן משמע הלשון וישבו מהן ובז' אומות איכא לא תחיה כל נשמה וכן בהל' ב. מביא דין יפת תואר ובז' אומות לא שייך דין יפת תואר כהנ"ל.

ומביא שכ"כ הרדב"ז לפרש שהרמב"ם מיירי במלחמת שאר העמים וכתב כאן דבז' אומות התיירה כל מאכל איסור אפילו בלא צורך, [ועיי"ש שמחלק בינו לרדב"ז מה דין שאר מלחמות מצוה שאינם בז' עממין]. אך מ"מ מבואר דבמלחמת ז' אומות מותרים במאכלות אסורות אפילו יש להם מן ההיתר ולכן פריך הגמרא שם לר' ירמיה אילימא בשבע שכבשו השתא דבר טמא אשתרי לה וכו' דשם מיירי בז' אומות ומותרים אפילו יש להם מן ההיתר.

ולפי"ז הדרא קושיא לדוכתא, דא"א לומר דהכא אסור לאכול אם יש להם דבר היתר אחר, אלא הכא במלחמת סיחון היה מותר להם לאכול הכל, וא"כ קשה היכי ילפינן מהכא לאיסור בישולי עכו"ם.

תירוץ ב. אוכל דומיא דמים שהגיע לידיהם מבושל ולא שנתבשל אח"כ

והמשך חכמה (כאן) מביא את דברי הגמ' בע"ז, מה מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה. וכותב לפרש, דמה מים ראויים תיכף מנתינה לשתיה, כן האוכל שיאכל תיכף מותר אז לאכול, אף אם נשתנה אצל הגוי, רק שלא ישתנה אחר המכר אצל הגוי. משום דבמלחמות שבע אומות אישתראו אף קדלי דחזירין (חולין יז). ואם כן מה שנתבשלו קודם שהיו ברשות ישראל שרי, דהוי כמו שלל דעכו"ם. רק לאחר שיהיה קנוי לישראל לא יתבשל על ידי העכו"ם, דאז הוי כשלל דידהו. ועיין חולין (יז). בזה. ומשום הכי לא מייתי קרא המוקדם דאדום.

וא"כ מיושב שפיר דילפינן מהפסוק דאוכל הנאכל מיד כשנלקח מותר לישראל לאכלו, וכמו במים ששותים אותם איך שהם באים מידי העכו"ם, וממילא יוצא דהיכא דישראל זכה באוכל ואח"כ בישל העכו"ם אסור לו לאכלו, ושפיר ילפינן מהכא לבישולי עכו"ם.

תירוץ ג. הכא היו בדברי שלום ואין היתרי מלחמה עוד כתבו ליישב (חבצלת השרון עמ' נ"ד) דהרי הכא לא היתה שעת מלחמה, שהרי משה התחיל לדבר עם סיחון בעניני שלום ואם סיחון היה מסכים לא היה שום היתר של שעת מלחמה, ושפיר ילפינן לאיסור בישולי גויים מהכא. ועיי"ש שכתב עוד תירוץ.

מדוע נאסרו בבישולי עכו"ם במלחמה?

"אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי" (ב, כח) איתא בע"ז (לו, ב): מנלן דבישולי עכו"ם אסירי, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אמר קרא 'אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי', כמים, מה מים שלא נשתנו וכו' אף אוכל וכו', עיי"ש.

ויל"ע, הלא בשעת מלחמה הותר לישראל לאכול כל מאכלות אסורות ואף קדלי דחזירי (חולין יז, א עיי"ש), וכיון דהכא עסקו ישראל במלחמה, אמאי נאסרו בבישולי עכו"ם.

תירוץ א. אם יש דבר היתר אסור לאכול אף במלחמה קדלי דחזירי

הנה היה אפשר ליישב ע"פ מה שכתב הרמב"ם (פ"ח מהל' מלכים ה"א) חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן.

ומבואר ברמב"ם שכל ההיתר של קדלי דחזירי היינו באופן שאין להם אפשרות לאכול אוכל אחר, אבל אם יש להם אוכל אחר, אין היתר גם בשעת מלחמה לאכול ערפי חזירים. וא"כ היה אפשר לומר דשפיר ילפינן בגמ' אוכל ממים דכמו שמים לא נשתנו כך גם אוכל לא השתנה, וממילא יש לו אוכל אחר שאין בו איסור וילפינן שפיר לבישולי גויים.

אלא שכבר הקשה הפרשת דרכים על דברי הרמב"ם מדברי הגמ' בחולין שם, בעי רב ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהם לארץ מהו ופריך אימת אלימא בשבע שכבשו השתא דבר טמא אישתרי להו דכתיב ובתים מלאים כל טוב ואמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב כותלי דחזירי בשר נחירה מיבעיא אלא לאחר מכאן והקשה הפד"ר לשיטת הרמב"ם דאימתי מותר דוקא אם לא ימצא מה לאכול אלא מאכלות האסורות א"כ מאי פריך הגמרא דלמא לעולם מיירי בשבע שכבשו אך שיש להם לאכול ממאכלות המותרות ואז אסורים בדבר טמא ולכן מספקא לר' ירמיה מאברי בשר נחירה שהכניסו לארץ אם מותרות להן ועוד הקשה שהקשה הרמב"ן למה לא הזהירה תורה להגעיל כלי סיחון ועוג ותירץ דארץ סיחון ועוג דין א"י יש להם והיו מותרים אף בכותלי דחזירי והקשה הפרד"ר לפי שיטת הרמב"ם הלא לא הותר להם אלא בזמן שאין להם לאכול מן ההיתר וא"כ היו צריכים להגעיל אם היא להם לאכול מן ההיתר דאז אסורין בדבר טמא.

שביבי חיים

וארטים נפלאים לפרשת השבוע **מתוך שיעורו של הרב הגאון חיים אייזנבאך שליט"א**
ניתן לשמוע את השיעור בקו השיעורים הקצרים, שמספרו: 072-380-9143 שלוחה 6

"אלה מסעי בני ישראל" (ל"ג, א')

בספר דברי שאול מבאר מדוע פירטה התורה את כל המסעות, לפי הרמב"ם שפוסק את איסורי התורה שאסור להשתקע במצרים, ותמהו עליו שהרי הוא עצמו היה גר שם.

ותירצו שהאיסור לשוב למצרים הוא דוקא בדרך שבה יצאו ממנה שנא' "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד", אבל שלא בדרך הזה לא נאמר האיסור.

ולפ"ז מבואר שלכן התורה פירטה את כל המסע, שנדע איזהו הדרך האסורה לשוב בה.

"ויסעו מרעמסס בחודש הראשון" (ל"ג, ג')

ואח"כ כתוב עוד פעם שנסעו מרעמסס, והרי כבר נסעו מרעמסס ומהי הפעם השניה.

וי"ל ע"פ התרגום יונתן (שמות י"ט, ד') על הפסוק "ואשא אתכם על כנפי נשרים", שמבאר שהקב"ה נשאם מרעמסס על העננים למקום המקדש, שיעשו שם את הקרבן פסח, ואח"כ החזירם לרעמסס. וא"כ נסעו פעם אחת מרעמסס להקריב הפסח, ופעם שניה כשיצאו ממצרים.

(ר' נתן גשטטנר, עלון לל"ש)

"ויעל אהרן הכהן וגו' וימת וגו' בחודש החמישי

באחד לחודש" (ל"ג, ח')

זהו היארצייט היחיד המפורש בתורה. וע"פ הפשט ידוע טעם הדבר, כדי שלא יאמרו שאהרן היה ממתי מדבר, לכן נכתב מפורש שמת בא' אב (ואולי מתי מדבר מתו בט' אב).

וע"פ הדרוש ביאר בספר "נתיב ישר", ע"פ הגמ' במגילה שאומרת שהמן שמח כשראה שנפל הפור בחודש אדר כיון שבו מת משה, אך למעשה כיון שהוא גם נולד בחודש אדר (שהרי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים), זה היה זכות לישראל, ונהפך להם לשמחה.

וזוהו לכא' גם מה שהיה בא' אב, שהרי כמו שהארן מת בא' אב, מסתמא ג"כ נולד בו, וא"כ עתיד יום זה לגרום לנו ליהפך לחודש שמחה. לכן כתבה זאת

התורה בפירוש, כדי שנדע את הזמן המדויק שיהפוך לשמחה.

"אלפים באמה" (ל"ה, ה')

תיבת אלפיים מוטעמת ב"ירח בן יומו" (אגב: זו הפעם היחידה בתורה).

ויש לבאר זאת בהקדם שתי הקדמות:

א. מפסוק זה דרשו חז"ל איסור יציאה חוץ לתחום (2000 אמה) בשבת.

ב. בנוגע לעדים שבאים להעיד על שראו את הלבנה, ההלכה היא שמחללים את השבת.

וזוהו מרומז בטעם "ירח בן יומו", שעל הכל אסור לצאת חוץ לאלפים אמה, חוץ מעבור "ירח בן יומו", והיינו על הלבנה לקדשה.

(הרב נבנצאל שליט"א, שבת טיש)

"ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (ל"ה, י"א)

ה"חינוך" (מצוה ת"י) מבאר שרשי המצוה של גלות בשלשה טעמים:

א. זוהי תקנה וכפרה לרוצח בשגגה, כי צער הגלות קשה כמעט כצער המיתה, כי נפרד האדם מחבירו ומארץ מולדתו.

ב. שזהו תיקון העולם במצוה, שע"י כך אין נרצחים הרוצחים בשגגה ע"י גואלי הדם.

ג. שזוהי תועלת גם עבור קרובי הנרצח, שלא יראו לנגד עיניהם את הרוצח ויזכרו בקרובם, והתורה דרכיה דרכי נועם.

"אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל" (א', א')

הגמ' (ב"ב קסה.) אומרת שרובן בגזל, מיעוטן בעריות, וכולן באבק לשון הרע. וזה מה שנאמר: "אלה" ר"ת אבק לשון הרע. "אשר דיבר משה", שמשה רבינו הזהיר "אל כל ישראל" שבזה כולם נכשלים.

(חומת אנך - החיד"א)

"אחד עשר יום מחורב" (א', ב')

אחד עשר ימים מתאבלים על החורבן, תשעת הימים, ושבעה עשר בתמוז, וי' בטבת.

(כלי יקר)

"בעשתי עשר חודש באחד לחודש" (א', ג')

חז"ל אומרים שזה היה א' שבט, כיון שמשה רבינו הוכיחם ל"ו תוכחות כמנין "אלה (הדברים)" כל יום תוכחה אחת.

הרלב"ג (פר' חוקת) אומר, שהיום שאהרן הכהן מת היה בחודש החמישי באחד לחודש, ע"פ המנין מתשרי, וזה יוצא בא' שבט. וק' איך דיבר משה בד"ת והלא היה אבול, ואבל אסור בד"ת. וי"ל שבשו"ע (י"ד, שפ"ד) מובא שאם רבים צריכים לו מותר האבל ללמדם, ולכן היה מותר למשה ללמדם.

וזוה נרמז בפסוק: "ואל"ה הדברים אשר דיבר משה", וזה היה א' שבט ויש להבין דא"כ אסור לו שהרי הוא אבול, וי"ל "אל כל ישראל", וכיון שרבים צריכים לו לכן היה לו מותר.

"הואיל משה באר את התורה" (א', ה')

פירש"י בשבעים לשון פירשה. ויש להבין, מנין לרש"י זאת.

וי"ל שהנה הפעם הנוספת שכתוב שמשה ביאר את התורה זה בפר' כי תבא, ושם כתוב "באר היטב", ו"באר היטב" במנין מתגלגל עולה שבעים. ה'- 5. ה"י- 15. ה"י"ט - 24. ה"י"ב - 26. וביחד שבעים. ומכאן נלמד לע' לשון.

(שפתי חכמים)

"אעברה בארצך... אוכל בכסף תשבירני"

(ב', כ"ז-כ"ח)

כאשר התורה אסרה לעמוני ומואבי לבא בקהל,

אמרה שזה בגלל שלא קידמו בלחם ומים. וא"כ מדוע כאשר ביקשו מהם את האוכל, לא אמרו 'לחם' אלא לשון כללי 'אוכל'?

וי"ל שהנה תוס' (ב"מ סד:) אומרים, שדבר שכתוב בתורה להדיא שמותר, לא אסרו זאת חכמים. ואם היו בני ישראל מבקשים מן הגוים לחם להדיא, אזי זה היה נחשב שהתורה היתרה להם בהדיא, וא"כ לא היו גוזרים חז"ל על פיתם אטו בנותיהם. ולכן אמרה תורה 'אוכל', שזהו לשון שיכול להתפרש על שאר דברים, שאז יכולים חז"ל לגזור על פיתם אטו בנותיהם.

(רביד זהב)

"אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי" (שם)

"תשבירני" לשון של מכירה, ויש להבין את החילוק בין האוכל שביקשו לקנות, ומים ביקשו רק לקבל.

ונראה החילוק, שאוכל זה דבר ששייך לאדם, וא"כ כשנותנו לאחר תמורת כסף זה נקרא מכירה, אבל מים הם הפקר לכל (רמב"ם גזילה ואבידה פ"ו ה"ג) ולכן אפילו אם ישראל היו נותנים כסף תמורת המים, את זה ביקשו בלשון "תתן לי ושתיתי".

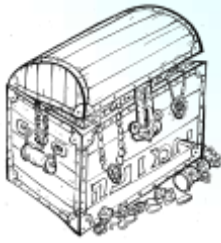
(הרב מבריסק)

השלמות לפרשת מסעי

"אלה מסעי בני ישראל" (ל"ג, א')

הר"ת של תיבות אלו: א' מ' ב' י', זהו ר"ת של הגלויות שגלו ישראל: אדום מדי בבל וכו'.

(נחל קדומים)

מרגליות שאול

חידושים ומכתבים מגדולי הדור | מתוך כתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל

הלכות שבת

סימן ש"ב

קיפול בגדים בשבת

סעיף ג' הגראי"ש פיין שליט"א

באו"ח סימן ש"ב ס"ג איתא מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללובשם בו ביום ודוקא באדם אחד בחדשים שעדיין לא נתכבסו ולבנים ואין לו להחליף. ואם חסר אחת מכל התנאים אסור. ויש מי שאומר דלקפלו שלא כסדר הראשון מותר בכל ענין ונראים דבריו. אל מו"ר הגראי"ש פיין שליט"א דבפשטות מפרשים שהמקפל בשנים בישן וצבוע יש תיקון ע"י הקיפול משא"כ באחד חדש ולבן אין תיקון כלל. ואפ"ה מבואר דהותר רק כשזה לצורך השבת היינו דבלא זה יש איסור טירחא שלא לצורך השבת. ולפ"ז מש"כ השו"ע בסוף שאם זה לא על קיפולו הראשון שרי אפי' בב' וישן וצבוע לפי שאין כאן תיקון כלל הוי רק כשזה לצורך השבת, וכך מביא השעה"צ כאן בשם החיי אדם, והיינו שאם זה לא לצורך שבת יש כאן טירחא שלא לצורך שבת. מיהו המ"ב עצמו כותב שאם זה לא על קיפולו הראשון מותר אפילו אם זה ללאחר השבת וצ"ע ביאור שיטתו. וי"ל דס"ל שאם מקפל בב' ישן וצבוע איכא בהו תיקון גמור ואי מקפל בא' חדש ולבן נהי שאין בזה

תיקון גמור מיהו תיקון קצת יש בזה אלא שהתירו זאת לצורך השבת. ולפ"ז כשזה לא על קיפולו הראשון שאין אפילו תיקון קצת מותר אפילו כשזה לא לצורך השבת. ויסוד לפירוש זה דבתוס' בשבת דף י"ז ע"א ד"ה אבל כותבים ולנו שיש לנו להחליף אסור. ומסתפק ר"י אי קרי יש לו להחליף כשאין לו יפה כזה. וא"נ דס"ל דבב' בנ"א בחדש ולבן ליכא תיקון כלל אלא איכא בזה משום טירחא דכאשר זה לצורך שבת מותר, מהו הצד שיהא אסור לטרוח לצורך שבת בשביל בגד יותר יפה אלא ש"מ שפירשו דגם בקיפול בא' חדש ולבן איכא תיקון קצת אלא שהתירו לצורך שבת ומנ"ל שהתירו נמי לצורך בגד יותר יפה.

סימן ש"ז

סעיף ה' הגר"י קנר שליט"א

מעשה בגנרטור שנפל בשבת והיה במקרה תרופה יקרה ששעה 1000 נ"ה וזה מוקצה האם מותר לקרוא לגוי שיעביר זאת למקום אחר שבלא זה היא תתקלקל. ובסימן ש"ז ס"ה כתוב שמותר לעבור על איסור דרבנן במקום הפסד מרובה, והמג"א מביא דנחלקו הראשונים אם גזרינן במקום הפסד, ומכריע שבמקום הפסד גדול יש לסמוך להקל, ובא"ר מפפקא אפ"ה לאסור. ובמ"ב מובא ב' השיטות. ולפ"ז נראה שיש להקל כאן כהמג"א. ושם בסעיף י"ט איתא שהתירו בדליקה לומר לאינו יהודי כל המכבה אינו מפסיד ובשו"ע מובא נידון אם זה רק בדליקה או ל"ד ובמ"ב כותב המיקל יש לו ע"מ לסמוך. ולפ"ז י"ל שאפילו לא"ר יש עצה לומר לא"י כל דיעביר למקרר אינו מפסיד.

סימן ש"ח

גדר גזירת כלים

הגר"ש זצ"ל ויבלחט"א הגר"ש פישר שליט"א

אמרתי דנראה להוכיח מלשון רש"י שבת לה ע"ב ד"ה חצוצרות שכתב "פשוטה ואינה ראויה אלא לתקוע והוי דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה" כהצד דגזירת כלים לא הוה פרשה חדשה אלא הוי מדין גזירת מוקצה. ושוב אמרתי דיש לדחות דחצוצרה בזמן חז"ל היה כשופר רק בצורה ישרה דעל דבר כזה לא מקפיד בנ"א שישתמש בהם סתם ולא הוה מוקצה מחמת חסרון כיס, וחצוצרה של זמנינו העשוי מלחצנים וכדו' דהאדם אכן

מקפיד שלא ישתמשו בהם לדבר אחר הוי מוקצה מחמת חסרון כיס. ואמת. ואמר לי הגר"ש פישר שליט"א דבפוסקים מובא חצוצרה כדבר שכלי שמלאכתו לאיסור ולא כמוקצה מחמת חסרון כיס. וא"ש לדברים שהבאנו כאן.

ביטול במוקצה

הגרא"צ הכהן שליט"א

עוררוני לדון במי שהיה בשבת בבית הארחה ובע"ש הדליק נרות על כסא, שא"כ נעשה בסיס לדבר האסור שאסור אח"כ בטלטול, ואח"כ בלילה בא הפועל נקיון ואסוף כל הכסאות לפינה ואינו יודע מהו הכסא שעליו הדליק מה הדין בזה. ושאלתי זאת להגרא"צ הכהן שליט"א וא"ל שראה מובא בזה דהנה יש לדון כאן שלא יעזור ביטול ברוב מב' סיבות א' שהוי דבר שיש לו מתירין שיכול לישב עליו למחר ב' דהוי דבר שבמנין שהרי לפי כל כסא קונים וא"כ אינו בטל. והנה מטעם הא' לא שייך לאסור כאן לפי שיש יסוד של הצל"ח בביצה ד' ע"ב [מובא בפתחי תשובה יו"ד סי' קב סק"ו] דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הוה רק במילי דאכילה דלא שייך לאכול רק פ"א וכיון שהוה היום אכילה באיסור יאכלנה למחר בהיתר משא"כ בדבר של השתמשות שהוא רוצה להשתמש בו היום, מיהו יש לאסור מטעם הב' הנ"ל כמשנ"ת.

סעיף א' הגרא"צ הכהן שליט"א

הט"ז באו"ח סימן ש"ח סק"ג כותב וא"ל דהוי שלא כדרך הוצאה דהא בס"א אוסר בסכין של סופרים אפילו בתחובים בנדן עם שאר סכינים. וצ"ב כוונתו. וא"ל מו"ר הגרא"צ הכהן שליט"א שהיד אפרים פירש כוונתו דא"ל שכיון שזה בגופו לא חשיב טלטול אלא הוי טלטול מן הצד. וע"ז דוחה שחזינן בס"א שאסור לטלטל את הנדן. ופירש דאיירי שמונח בחגורו וא"כ חזינן שהוי דרך טלטול. מיהו לפ"ז יל"ע מהו דנקט לשון הוצאה. וא"ל הנ"ל שנקט זאת דכמו שמבואר לעיל סימן רס"ו שאם זה מונח בחגור אין זה דרך הוצאה ה"נ אמרינן הכי.

סעיף א' הגר"ח אקרמן שליט"א

בשבת קיג ע"א איתא כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת. ופירש"י ואשמעינן דאין גרדי מקפיד עליהן ולא הוה דבר שמלאכתו לאיסור. במ"מ פכ"ו מהלכות שבת הקשה דמבואר ברש"י דכלי שמלאכתו לאיסור שאין מקפידין להשתמש בו להיתר מותר לטלטלו אפילו שלא לצורך גופו או ממונו. וזה תימא. ושאלתי זאת להגאון רבי חיים אקרמן שליט"א וא"ל בזה דרש"י ס"ל שיש ב' גדרים א' כלי שמלאכתו לאיסור דשרי לצורך גו"מ ב' דבר שמלאכתו לאיסור שלא שייך בזה צורך גו"מ. ופירש הדברים הוי דבשבת דף קכ"ד ע"א איתא דלר"נ שאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו לא שייך צורך גופו בכלי שמלאכתו לאיסור, מיהו לדידן דס"ל דשרי בכשמל"א לצורך גופו היינו שס"ל שכיון שהכלי עומד לכל מיני שימושים, וא' משימושי שבכלי הוי הלצורך גופו והכלי עומד לכך הר"ז מותר. מיהו אם לא יהיה שימושים של היתר אחרים בכלי מחמת שמקפיד על זה הרי הקפידא מפקיע זאת מתורת כלי כלפי שימושים אחרים של היתר, ואסור לצורך גופו. וזהו כוונת רש"י כאן שכיון שאין מקפידים הוי בכלל כלי שמלאכתו לאיסור ששרי לצורך גופו ואינו כדבר שמלאכתו לאיסור שאין בזה לצורך גופו. ובהמשך הגמ' שם מיבעיא לן כובד העליון והתחתון מהו. ויע' פירש"י. והיינו דהצד לאיסור הוה שאולי עצם מה שיש מניעה שכבד יחשב קפידא אף שאין כאן הקצאה מפורשת שיכול להשתמש ומחליט שלא להשתמש בזה.

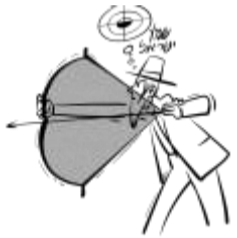
ויסוד לזה בשיטת רש"י מצינו ב' מקורות. א] רש"י בביצה יא ע"א ד"ה עלי שכותב וז"ל מלאכתו לאיסור לכתוש במכתשת מש"ה אסור להו ב"ש ויע"ש בתוס' שהקשו הא בכלי שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו. ופי' שזה מוקצה מחמת חסרון כיס. וברש"י י"ל שלא כתב כלי אלא דבר שמלאכתו לאיסור שכיון שיש קפידא שלא להשתמש לשאר דברים אין בזה צורך גופו. ב] בשבת פ"א ע"א בד"ה מדוכה קטנה כותב וז"ל מלאכתו לאיסור אסור לטלטל ובגהש"ס שם ציין עיין לקמן קכ"ג ע"א ברש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה וצ"ע. וכוונתו להקשות דהתם מבואר שהיו מוקצה מחמת חסרון כיס. וברש"י צ"ל שכוונתו כנ"ל שזה דבר שמלאכתו לאיסור דמחמת הקפידא שלא להשתמש בו לשאר שימושים ל"ש בזה לצורך גופו. ויש לדייק מלשון הגמ' לקמן קכ"ג ע"א כרש"י דאיתא שם הכל מודים בסידי זירי ומזורי דכיון שקפיד עלייהו מייחד להו מקום. ולשון מודים היינו שחכמים דר"נ מודים לדברים, ולתוס' שבסירי היינו מוקצה מחמת חסרון כיס מאי שייך זאת לר"נ שאירי בכלי שמלאכתו להיתר דשרי רק לצורך תשמישו המיוחד לו, אבל לרש"י הנ"ל א"ש שבכה"ג מודים לו שאין ניטל אלא לתשמישו וא"כ זה אסור.

סעיף ג' הגר"ש גלבר שליט"א

שאלתי למו"ר הגר"ש גלבר שליט"א (מוצש"ק ואתחנן נז) בכלי שמלאכתו לאיסור כמו פטיש והאדם לא ידע את הדין או שיש לו שימוש היתר דפציחת אגוזים אי הוי כמוקצה גמור. וא"ל הגאון שליט"א דנוקטים דבמוקצה לא אזלינן בתר מחשבתו של הגברא בפועל אלא לפי הדבר עצמו האם הוא מוכן וראוי לשימוש. וכמו"כ כלי שמלאכתו להיתר שיש לו שימוש..... ונצטרך באמצע השבת להשתמש בזה דאפי' שבע"ש זו מ"מ זה עצמו מוכן וראוי לשימוש.

סעיף ג' הגר"ש גלבר שליט"א

שאלתי להגר"ש גלבר שליט"א במקום ששכחו להוריד מהמקום שמיבשים את הכלים חלקים של מיקסר או בלנדר מהו דינם לענין טלטול. וא"ל דלחז"א דס"ל דכלי שמלאכתו לאיסור דאין לו כלל שימושי היתר הוי כמוקצה מחמת חסרון כיס אסור הכל בטלטול. ולהגר"ש"ז דכלי שמלאכתו לאיסור שאין לו שימושי היתר לא הוה ככלי שמלאכתו לאיסור יש לומר דמ"מ החלקים העדינים שמקפיד שלא יתגוללו כמו הסכינים וכדו' הוי מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלם.

ביאורי תפילה

כוונות על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב' הרב הגאון אריה יהודה פרידנר שליט"א

[בתשעה באב במנחה] נחם ה' אלקינו

על פי הפסוק בישיעיהו פרק מ' נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם ששם מבקש ה' את הנביא לנחם את ישראל ואנו מבקשים שה' עצמו ינחם אותנו.

אֶת אַבְלֵי צִיּוֹן וְאֶת אַבְלֵי יְרוּשָׁלַיִם

ציון נקראת על שם לימוד התורה שבירושלים כמו שנאמר כי מציון תצא תורה וירושלים נקראת על שם הנבואה כמו שנאמר ודבר ה' מירושלים [כך פירש הגר"א את הפסוק] והאבל הוא על ירידת לימוד התורה ועל הפסקת

הנבואה. והנחמה היא כי לעתיד לבא תחזור הנבואה ויתגבר לימוד התורה ויורם קרנה.

וְאֶת הָעִיר הָאֲבֵלָה וְהַחֲרָבָה וְהַבְּזוּיָה וְהַשׁוֹמְמָה

היות ויש מקום לטועה לטעות שהיום העיר אינה אבילה וחרבה וכו' מסבירה התפלה את כוונתה במילים אלו וכלהלן.

הָאֲבֵלָה מִבְּלֵי בְנֵיהָ

על זמן ירושלים הבנויה ובית המקדש שעמד בתפארתו נאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך ואילו עתה רוב הבנים רחוקים מתורה.

וְהַחֲרָבָה מִמְעוֹנוֹתֶיהָ

ירושלים הבנויה היתה מעון לשכינה בבית המקדש וברוב בתי כנסיותיה ובתי מדרשיה ואילו עתה רבו בה בתי טומאה ובתי מעשה הבל ורעות רוח.

וְהַבְּזוּיָה מִכְבוֹדָהּ

בזמן בנין ירושלים נאמר שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד והיתה ירושלים משכן למלך הכבוד וזה כבודה ועתה נדחקות רגלי השכינה על ידי עוברי עברה וביטול הקדושה.

וְהַשׁוֹמְמָה מֵאֵין יוֹשֵׁב

שוממה שאין השכינה שורה בה.

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת וְרֵאשָׁה חֲפוּי כְּאִשָּׁה עֲקָרָה אֲשֶׁר לֹא יִלְדָה

שהרי רוב בניה אינם נחשבים לבניה כי עזבו את דרך התורה והמצוות שעל שםם היא נקראת.

וַיְבַלְעוּהָ לַגְּיוֹנוֹת וַיִּרְשׁוּהָ עוֹבְדֵי זָרִים

ולא די שעזבו את דרך התורה, העוזבים המציאו תורה חדשה והכניסו את ירושלים לתוך תוכן הבלי תורתם ועבודתם הזרה המתיימרת לירש את התורה.

וַיִּטְּלוּ אֶת עֵמֶד לַחֲרֵב וַיִּהְרְגוּ בְּזוּדוֹן חֲסִידֵי עֲלִיּוֹן

ודבר הזיוף הנאמר למעלה גורמים להביא חרב על העם על פי הפסוק בישיעיהו [פרק ה' פסוק כ'] "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר". ונאמר עליהם תוכחה שיטילו עמם לחרב "לכן כאכול קש לשון אש וכו' ונשא נס לגויים מרחוק ושרק לו מקצה הארץ והנה מהרה קל יבא וכו' אשר חיצו שנונים וכל קשתותיו דרוכות וכו' וינהם ויאחז טרף ויפליט ואין מציל." ועוד זאת להם שבסילופם חושבים את חסידי עליון לאויבים.

עַל בֶּן צִיּוֹן בְּמַר תִּבְכֶּה וִירוּשָׁלַיִם תִּתֵּן קוֹלָהּ

ציון על שם לומדי התורה יבכו במר היינו בשקט וירושלים על שם הנבואה תרים קולה בבכיה כדרך הנביא המשמיע קולו.

לְבִי לְבִי עַל חֲלָלֵיהֶם מְעִי מְעִי עַל חֲלָלֵיהֶם

יתפרש על פי "האבן עזרא" על הפסוק בתהילים ליבי ובשרי ירננו לאל חי וז"ל ליבי הוא השכל והדעת שהם

בנשמה, ובשרי הוא הגוף והשער הפה פי' שער בשר הגוף המרנן עם שכל מחשבת הכל הוא הפה, שהוא פתח הבשר על כן ירננו וכו' עכ"ל. ולפ"ז הדברים מתחברים לנאמר בקטע הקודם על ציון וירושלים. ליבי שהיא השכל והנשמה כנגד בכיית ציון האמור למעלה כי ציון היא על שם לימוד התורה שהיא בשכל ובנשמה. ומעי מעי הוא הגוף הוא כנגד ירושלים הנותנת קולה בבכי, שהיא כנגד הנבואה הנאמרת בפה שהוא שער הגוף.

כִּי אֲתָה ה' בְּאֵשׁ הִצַּתָּהּ וּבְאֵשׁ אֲתָה עֲתִיד לִבְנוֹתָהּ

אבל יש נחמה כי כמו שהצתתה את ירושלים באש כך תבנה אותה באש כמו שהאש מטהרת את הכלים ע"י שהאוכל גם הנמצא בעומק נפלט ונפרד מן הכלים כך אש התורה והתפלה תפריד את עם ישראל מכל הטומאות והזיופים.

כְּאָמֹר וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב

פסוק בזכריה [פרק ב' ט'] לעתיד לבא הקב"ה יגן על ירושלים שלא יקרבו אליה שיהיה כמו חומת אש סביבה.

וְלִכְבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ

וישכון בתוך ירושלים ואז יחזור כבודה כמי שהיא משכן למלך הכבוד.

מחודדים בפיך

חידון לשולחן השבת על פרשת השבוע הרב הגאון מנחם אלינגר שליט"א

חידון לפי סדר א-ב

- פ. ד' יתן על העמים (ב, כה)
- צ. לשם יפנו, במקום דרך הר שער (ב, ג)
- ק. לא שגכה ממנו (ב, לו)
- ר. לשון פחד (ב, כה)
- ש. חרמון בלשון הצידונים (ג, ט)
- ת. מילה נרדפת ל"תמכור" (ב כח)

- ל. לבניו ניתנה ארץ בני עמון (ב, יט)
- מ. מילה נרדפת לאנשים (ג, ו) לא להתגרות בהם מלחמה (ב, ט)
- נ. מהתנאים הנדרשים לראשי השבטים (א, יג)
- ס. מערי ממלכת עוג (ג, י)
- ע. שם ישב עוג (א, ד)

- א. קוראים לחרמון "שניר" (ג, ט)
- ב. ממנו עשויה מטתו של עוג (ג, יא)
- ג. עד גבולם, לקח, יאיר בן מנשה (ג יג)
- ד. כמותם רדפו האמוריים (א מד)
- ה. מההרים שקיבלו הראובנים והגדים (ג, יב)

חידון מחודד

1. פעם "אין לה טעם ולא ריח", פעם בה חטאו באיליל בזוי, ופעם היא "מישור היער".
2. אחד העירובין, והוא מזכיר זהירות ממחלקת או מלשון-הרע.
3. המדה האמצעית (בכל הנסחאות) בברכה רביעית, לא נמצאה בזקנים.
4. הנרפסים היוצאים מקישוטי המנורה.
5. משה עשה פיהושע, בהפוך מה שארע לעקב בלח.

- ו. "והתלוננתם" בלשון המקרא (א כז)
- ז. מהנחלים שעליהם לעבר (ב יג)
- ח. ישבו בשער לפנים (ב, יב)
- ט. "שניר" בלשון התרגום (ג, ט)
- י. נחל שעבר בו יעקב (ג טז)
- יא. לשם יצא סיחון להלחם (ב, לב)
- יב. השמידו את העוים (ב, כג)

אודות הקובץ וזכויות יוצרים

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבוע, ומופץ בעיקר בדוא"ל, ובו י"ט מדורים: **מדורי ההלכה והעיון:**

- א. מדור 'אורות אילת השחר', ובו עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל אילת השחר זצוק"ל [מהספר 'כאיל תערוג'].
- ב. מדור 'דובבות שפתי חיים', ובו שו"ת ממרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל, מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרב הגאון מתתיהו גבאי שליט"א. באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרב הגאון גמליאל רבינוביץ שליט"א.
- ג. מדור 'מתיקות התורה', ובו חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, משולחנו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א [מלוקטים מתוך סדרת הספרים 'חשוקי חמד' בהסכמתו].
- ד. מדור 'אוצר היסודות והחקירות', ובו חקירות ויסודות מרבותינו ראשי הישיבות, ושאר מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה' בעריכת יהושע לינטופ.
- ה. מדור 'מרגליות שאול', ובו חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל. ישר כח לבני משפחתו שיבדלחט"א, ולרב הגאון מרדכי שמחה ברנט שליט"א.

מדורי הפרשה:

- ו. מדור 'אוצרותיהם אמלא', ובו פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא', מדרשותיו של מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א.
- ז. מדור 'פניני פרשת השבוע', ובו פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע', מאת מגיד השיעור הרב הגאון אשר קובלסקי שליט"א.
- ח. מדור 'עשרה מי יודע', ובו קרשיה בעניני הפרשה עם עשרה תירוצים, מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה' [וכל הזכויות שמורות להם], בעריכת יהושע לינטופ.
- ט. מדור 'שמחת התורה', ובו שו"ת נוסף בעניני הפרשה, מתוך כתבי הרב הגאון יהודה שמחה סטורץ שליט"א.
- י. מדור 'שלום לאוהבי תורתך', ובו שו"ת נוסף בעניני הפרשה, מתוך כתבי הרב הגאון שלום חזקיה שליט"א.
- יא. מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים', בעריכת הרב הגאון ברוך רובין שליט"א.
- יב. מדור 'סיפור ושאלה בצידו', לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד'. פתרון החידה יובא בשבוע שלאחר מכן.
- יג. מדור 'מחודדים בפיך', ובו חידות לפרשת השבוע, מאת הרב הגאון מנחם אלינגר שליט"א.

יד. מדור 'שביבי חיים', ובו פנינים נפלאים לפרשת השבוע, מאת הרב הגאון חיים אייזנבאך שליט"א.

מדורים שונים:

- טו. מדור 'מתיקות שבת הארץ', דרשות, פנינים, משלים וסיפורים, בענייני השמיטה, מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'ומתוק האור', מאוצרו הגדול של הרב הגאון שלמה לוינשטיין שליט"א.
- טז. מדור 'שתולים בבית ה', ובו ענייני חינוך, מהרב הגאון יחיאל פליסקין שליט"א.
- יז. מדור 'נפלאים מעשיך', ובו עובדות נפלאות ומחזקות, בתורה ויראת שמים, בדרך כלל מהרב הגאון שלמה קולדצקי שליט"א.
- יח. מדור 'אכסוף נועם שבת', ליקוט נפלא בענין השבת וקדושתה, בהוצאת 'קול האמונה'. לפרטים נוספים: 0795422643 AO795422643@gmail.com
- יט. מדור 'ביאורי תפילה', ובו כוונות ופירושים על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב', מאת הרב הגאון אריה יהודה פרידנר שליט"א.

הקובץ מעוטב באיורי המאייר התורני הנודע הרב יוני גרשטין שליט"א, תשואות חן לו.

© כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

הקובץ לעילוי נשמת

מרן רשכבה"ג רבי אהרן יהודה ליב שטינמן ב"ר נח צבי זצ"ל מרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל מו"ר הגאון רבי אברהם סטפנסקי ב"ר מיכאל זצ"ל הרה"ג ר' שאול חיים רב מרגליות ב"ר ישראל שלמה פייבל זצ"ל הרה"ג ר' משה רייך ב"ר לייב זצ"ל סבי הרה"ג ר' רב יצחק הכהן לינטופ ב"ר שמואל פרץ זצ"ל סבתי מרת יוכבד ע"ה ב"ר אריה זצ"ל סבי הרה"ג ר' אהרן דוד הכהן מלאכי ב"ר חיים יצחק זצ"ל סבתי מרת רבקה ע"ה ב"ר אברהם יששכר זצ"ל סבי הרה"ג ר' יעקב אריה הלוי הורן ב"ר שלום זצ"ל סבתי מרת מרים ע"ה ב"ר משה זצ"ל סבי הרה"ג ר' עמנואל פילץ ב"ר יצחק מרדכי זצ"ל סבתי מרת מלכה פילץ ע"ה ב"ר אברהם זצ"ל מרת אינא רבקה ולדנברג ע"ה ב"ר משה זצ"ל הרבנית רחל גנס ע"ה בת הר"ר יוסף זצ"ל הרה"ג ר' משה מונק ב"ר אליקים ישראל זצ"ל מרת אלישבע מונק ע"ה ב"ר נפתלי הלוי זצ"ל מרת רבקה בת דניאל ומלכה ע"ה.